

Bu sayımızda

**TOPs layihəsi
çərçivəsində "açıq dərslər"**

→səh.4

**"Kamil müəllim
necə olmalıdır?"**

→səh.8

**Bizim
Qara müəllim**

→səh.11

İlahi missiya

→səh.13

Fərqliliklərə qarşı daha anlayışlı

İnklüziv siniflər daha uğurlu təlim və
tədris nəticələri nümayiş etdirir

"Qızım 3 ildir ki, inklüziv məktəbdə təhsil alır. Hazırda ümumtəhsil məktəbinin 4-cü sinfində oxuyur. Məktəbdən əvvəl düşünürdüm ki, övladım əlilliyinə görə təhsil ala bilməyəcək. Bu fikir məni və ailəmi ciddi narahat edirdi. Çünki övladımın həyatı boyu cəmiyyətdən kənar qalmaq qorxusu vardı. Onun məktəbə getməsi bizi çox sevindirdi. Bu, uşağımızın gələcəyi ilə bağlı ümidlərimizi artırdı, tamamilə fərqli arzu və gözləntilər yaratdı. Əminəm ki, mənimlə çox valideyn razılaşar ki, əlilliyi olan uşaqların ev şəraitində yaşaması və cəmiyyətdən gizlədilməsi həm uşaq, həm də ailə üzvlərində daimi gərginlik yaradır, ümitsizliyə yol açır. Halbuki övladım məktəbə gedərkən dostlar qazandı, hamı ilə birgə təhsil almaq şansı əldə etdi. Qızımı üçün bu, möcüzə oldu. Hər bir ana kimi mən də istəyirəm ki, balam xoşbəxt olsun və cəmiyyətdə öz layiqli yerini tutsun. Ən böyük arzum əlilliyi olan hər bir uşağın inklüziv təhsil imkanından yararlanaraq cəmiyyətin fəal üzvünə çevrilməsidir. Qoy, heç bir uşaq əlilliyinə görə təhsildən, cəmiyyətdən kənar qalmasın!"

Bu, sağlamlıq imkanını məhdud uşaq böyütməkdə olan bir ananın arzusudur. Inklüziv təhsili ailəsi və uşağı üçün "mücüzə" adlandıran Sevinc Fətullayeva onun kimi yüz-lərlə, minlərlə ananın da bu xoşbəxtliyi yaşamasını istəyir.

→Ardı səh.3

Məktəbdən kənar

İnsanın şəxsiyyət kimi formalaşmasında məktəbdən kənar təhsilə xüsusi əhəmiyyət verilir. Ancaq dərslərdən sonrakı asudə zamanlarını səmərəli keçirmək arzusu heç də hamıda yaranmır. Bir neçə il öncəyə qədər neinki dərslərdən sonra məktəbdən kənar təhsil müəssisələrində hər hansı idman, ya da yaradıcılıq növləri ilə məşğul olmaq, elə fiziki tərbiyə, təsviri incəsənət və musiqi dərsləri də bir çox məktəblərdə ikinci plana keçirilmişdi. Ardıcıl tədbirlərlə diqqəti bu məsələyə cəlb edən Təhsil Nazirliyi bundan sonra həm ümumtəhsil müəssisələrində, həm də tabeliyindəki məktəbdən kənar təhsil müəssisələrində idman və yaradıcılığın ayrı-ayrı

növləri ilə məşğul olmağı, həmin sahələrdə uğur qazanmağı və bu kimi nailiyyətləri ilə neinki özünün, elə təhsil aldığı orta məktəbin də şöhrətini artırmağı hədəfə çevirənləri qiymətləndirəcək. Məsələn, məktəbdən kənar fəaliyyətin məktəblərin reytinginə təsir imkanlarını artırmaq və artıq icraya yönəldilən qərara görə, 4 təşkilat - Təhsil, Gənclər və İdman nazirlikləri, Milli Olimpiya Komitəsi, Azərbaycan Məktəb İdmanları Federasiyası arasında 4 idman növü - basketbol, voleybol, atletika, şahmat üzrə keçirilən məktəblər arasında respublika çempionatında şagirdlərin göstəriciləri məktəblərin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alın-

caq. Birinci il olduğundan ancaq bu 4 idman növü üzrə keçirilən yarışların nəticələri hesablanacaq. Gələcəkdə idman növlərinin sayı da artırılacaq. Siyahıya olimpiya növləri ilə yanaşı, qeyri-olimpiya növləri də daxil ediləcək.

Ancaq məktəblərin reytingi hesablanarkən, sadəcə, idmanla bağlı deyil, yaradıcılıq istiqaməti üzrə də istedadlı şagirdlərin nəticələri nəzərə alınacaq. Təhsil Nazirliyinin sektor müdiri Hilal Salmanov "Azərbaycan müəllimi" qəzetinə açıqlamasında bildirib ki, yaradıcılıq sahəsində də müsabiqələrin keçirilməsi nəzərdə tutulub. Ayrı-ayrı qurumların təşkilatçılığı ilə baş tutacaq müsabiqələrə bağlı ilkin razılışma ar-

tıq var. Razılığa gələn qurumlar arasında yaxın bir ay ərzində müqavilənin imzalanacağı gözlənilir.

Rasionallaşma ilə başlayan islahatlar

Bu müqaviləyə qədər Təhsil Nazirliyi sağlam nəslin yetişməsi, dünyagörüşlü insanların, vətənə və dövlətə bağlı şəxsiyyətlərin formalaşması məqsədi ilə məktəbdə və məktəbdən kənar təhsildə bir sıra islahatlara start verib. İslahatlara Nazirliyin strukturundan başlanılıb.

→Ardı səh.9

"Lego Education" təhsil robotlarından istifadə üzrə təlimlər

Təhsil Nazirliyinin Təhsil Sisteminin İnformasiyalaşdırılması İdarəsi tərəfindən 15 ümumi təhsil müəssisəsinə "Lego Education" təhsil robotlarının paylanılmasına başlanılıb. Bununla əlaqədar "Lego Education" şirkətindən dəvət olunmuş xarici mütəxəssislər tərəfindən müəllimlər üçün təlimlər keçirilib.

Təlimlərdə Bakı, Sumqayıt, Lənkəran və Mingəçevir şəhərlərindən 70 müəllim iştirak edib. İnformatika və fizika müəllimləri "Mindstorms EV3", ibtidai sinif müəllimləri isə "WeDo 2.0" model Lego robotlarından istifadə qaydaları, onların tədris prosesində tətbiq olunması üzrə təməl biliklərə yiyələniblər. Təlim proqramının sonunda müəllimlər "Lego Education" təlimçi sertifikatı ilə təltif olunublar.

Robot dəstləri robotun "beyni" hesab olunan və proqramlaşdırıla bilən "Brick" kontroller çipi, Lego konstruktorlar və xüsusi blok əsaslı proqram təminatı hissələrindən ibarətdir. Şagirdlər konstruktor hissələrdən istifadə edərək onlara lazım olan modelləri hazırlayıv və modelin hərəkətə gəlib verilmə tapşırıqları yerinə yetirməsi üçün "Brick" çipini proqramlaşdırırlar. Məktəblərə "Midstorms EV3" əsas dəstdən başqa, daha böyük və müxtəlif fənlər üzrə spesifik tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün "Expansion" dəsti də paylanılıb.

Robot texnologiyasından istifadə məktəb həyatına innovasiya və yaradıcılıq gətirir, müəllimlər üçün unikal həllər təklif edir. Dərslərdə diqqət robotların dizayn olunması və proqramlaşdırılmasına yönəlir. Şagirdlərin Lego konstruktorları ilə qarşılıqlı fəaliyyəti yalnız fiziki fəaliyyətlə məhdudlaşmır, həm də rəqəmsal texnologiyalardan istifadə ilə ənənəvi tədris metodlarından kənar çıxır. Bununla da şagirdlər qərar vermək, öz seçimləri üzərində düşünmək imkanı əldə edir və həmyaşdamları ilə komanda şəklində işləyərək nəticələri əldə etmək qabiliyyətlərini inkişaf etdirirlər.

İstedadlı şagirdlər üçün səviyyə müəyyənləşdirmə imtahanı

Bakı şəhərində və 15 rayonda yerləşən 48 ümumi təhsil müəssisəsində təşkil edilmiş xüsusi siniflərdə səviyyə qiymətləndirmə imtahanları keçirilib. 7-ci siniflərdə riyaziyyat və informatika, 8-ci siniflərdə isə fizika, kimya və biologiya fənləri üzrə keçirilən imtahanların məqsədi şagirdlərin bilik səviyyələrini müəyyən etmək, onlar arasında rəqabət mühiti yaratmaq və müvafiq fənlər üzrə təhsil səviyyəsini ölçməkdən ibarətdir. İmtahanların tədris ili müddətində 4 dəfə təşkil edilməsi planlaşdırılıb.

Qeyd edək ki, xüsusi istedadlı uşaqların akademik potensialının inkişafı üzrə bir çox tədbirlər icra edilməkdədir. Təhsil nazirinin müvafiq əmrinə əsasən, Bakı şəhərində və 15 rayonda yerləşən 48 məktəbdə təşkil edilən xüsusi siniflərdə 1200-dən çox şagird zənginləşdirilmiş proqram əsasında təhsillərini davam etdirirlər.

Səh.7

Tələbə ruhuna bürünmüş şəhər

İsveçin cənubunda yerləşən Lund şəhərinin ən böyük dəyəri onun universitetidir. Əsası orta əsrlərdə qoyulmuş ali məktəb dünyanın 100 ən yaxşı təhsil ocağı siyahısına daxildir.

Bəs siz Lund Universiteti barədə indiyədək eşitməmişiniz? Bu kiçik ali məktəb göstərdiyi nəticələrlə sübut edir ki, uğurun sirri böyük şəhərlərdə və dillər əzbəri olmaqda deyil. İsveçin əsrarəngiz təbiət mənzərələri arasında "gizlənmiş" bu şəhər universiteti sakit həyat tərzi və tam tələbə həyatı arzulan gənclər üçün əsl cənnətdir!

Oxuyun ki, darıxmayın

Lundun əhalisinin 70%-i tələbələr və onlara dərslər deyən professor heyətindən ibarətdir. Yerdə qalan 30%-in kim-

Lundda ali təhsili almaq yox, yaşamaq lazımdır

liyi barədə çox düşünməyə ehtiyac yoxdur: sakinlərin yerdə qalan qismi də bu və ya digər formada universitet həyatı ilə əlaqədar şəxslərdir. Lund əsl universitet şəhəridir! Əgər siz tələbə, yaxud müəllim deyilsinizsə, Lundda çətin yaşaya bilərsiniz: darıxdırıcı olacaq. Burada hətta pab və restoranlarda da söhbət dərslər, mühazirələr ətrafında cərəyan edir.

Lund nağılları xatırladır. Hətta əgər siz kitab oxumursunuzsa, yaxud onu hədiyyə etməyi sevmirsinizsə belə, yerli kitabxananın tarixi binası yanından sakit keçə bilməyəcəksiniz. Fastfud həvəskarı olmasanız da, yerli tələbə yeməyi -

"falafel" in dadına baxmaq məcburiyyətində qalacaqsınız. Küçələr velosipedlərlə doludur. Universitetin müəllim heyəti velosipedləri avtomobillərdən çox istifadə edir. Yerli restoranlarda və kafelərdə tələbələrle professorların eyni masa arxasında oturub kofe, hətta pivə içmələri adi haldır. Lund orta əsrlər şəhəri olsa da, olduqca müasir, dinamik və gəncdir.

"TUT.by" saytının yazdığına görə, belaruslu tələbə Olqa Rudak Lund Universitetində ikinci ildir magistratura təhsili alır. Vətəninə ingilis və İsveç dillərini öyrənib, ali təhsilini Götəborq, Stok-

holm və Lund universitetlərində davam etdirmək şansı olub, təbii ki, sonuncunu seçib. Təhsilini "Visby" proqramının maliyyə dəstəyi hesabına davam etdirir. Proqramda yalnız "Şərqlə əlaqəli" ölkələrinin vətəndaşları iştirak edə bilərlər. Bunun üçün ingilis dilini bilməyiniz haqqında beynəlxalq statuslu sertifikat, diplomunuzun notariusda təsdiqlənmiş surəti və müəyyən məktub lazımdır. Bu qədər sadə.

Olqa Lundda media və kommunikasiyaları öyrənməyə gəlib. Dediyyə görə, praktika dalınca gəlsə də, böyük həcmli nəzəriyyə yükünün "altında qalıb". İsveçdə ali məktəb təhsili postsovet məkanındakından o qədər də fərqlənmir: nəzəriyyə ağırlıq təşkil edir.

→Ardı səh.16

Yeni universitet modeli texnologiyaları tədrisə gətirməlidir

Azərbaycan ali məktəbləri
reytingdə daha yüksək mövqə
tuta bilərlər

Səh.7

RƏSMİ XRONİKA

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 15-də Beynəlxalq Paralimpiya Komitəsinin prezidenti Endrü Parsonsu qəbul edib.
- Prezident İlham Əliyev noyabrın 15-də Bakının Yasamal rayonu ərazisində yerləşən Təzəpər məscidinin ətrafındakı ərazidə yol-nəqliyyat infrastrukturunun yaxşılaşdırılması və abadlıq-quruculuq işləri çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərin icra vəziyyəti ilə tanış olub.
- Noyabrın 15-də dövlət başçısı İlham Əliyev böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.
- Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 15-də Narkotiklərlə Mübarizə üzrə 36-cı Beynəlxalq Konfransın 2019-cu ildə Bakı şəhərində keçirilməsi ilə əlaqədar Təşkilat Komitəsinin yaradılması haqqında sərəncam imzalayıb.
- Noyabrın 15-də ölkə başçısı İlham Əliyev Eldar Əziz oğlu Əzizovun Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı təyin edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.
- Noyabrın 14-də dövlət başçısı İlham Əliyev Belarus Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Genadi Axramoviçi qəbul edib.
- Ölkə başçısı İlham Əliyev noyabrın 14-də "Azərbaycan Respublikası Dövlət Himninin musiqisinin və mətninin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 2 noyabr tarixli 1333, "Azərbaycan Respublikası Dövlət Bayrağının təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 2 noyabr tarixli 1331, "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gerbinin təsvirinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 2 noyabr tarixli 1332-VKQ nömrəli Konstitusiyaya Qanunların tətbiqi barədə sərəncamlar imzalayıb.
- Noyabrın 14-də Prezident İlham Əliyev Xəzər dənizi məsələləri üzrə Yüksək Səviyyəli

İşçi Qrupda Azərbaycan Respublikasının səlahiyyətli nümayəndəsinin təyin edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

■ Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 13-də Slovakiya Respublikasının Baş naziri Peter Pellegrini ilə təkbə-tək və geniş tərkibdə görüşü olub.

■ Noyabrın 13-də dövlət başçısı İlham Əliyev Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Geologiya və Geofizika İnstitutunun əməkdaşlarına fəxri adların verilməsi, bir qrupunun isə "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu", oradan və medalla təltif edilməsi haqqında sərəncamlar imzalayıb.

■ Ölkə başçısı İlham Əliyev noyabrın 13-də "Azərbaycan Respublikası ilə Yaponiya arasında iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Dövlət Komissiyasının yeni tərkibinin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 25 dekabr tarixli 1852 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

■ Noyabrın 12-də dövlət başçısı İlham Əliyev Bakıda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin tabeliyindəki Elektron Hökumətin İnkişafı Mərkəzinin inzibati binasının açılışında iştirak edib.

■ Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 12-də Ümumdünya Antidoping Agentliyinin prezidenti Kreyq Ridinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

■ Noyabrın 12-də dövlət başçısı İlham Əliyev Fələstin Dövlətinin Prezidenti Mahmud Abbasa bu ölkənin milli bayramı münasibətilə təbrik məktubu ünvanlayıb.

■ Ölkə başçısı İlham Əliyev noyabrın 12-də Azərbaycan Respublikasında biznes mühitinin əlverişliliyinin artırılması və beynəlxalq reytinglərdə ölkəmizin mövqeyinin daha da yaxşılaşdırılması sahəsində fərqlənən şəxslərin təltif edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

Peşə təhsili sahəsində birgə əməkdaşlığa dair fikir mübadiləsi aparılıb

Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyində Alman-Azərbaycan Xarici Ticarət Palatasının icraçı direktoru Tobias Bauman ilə görüş keçirilib.

Agentliyin direktor əvəzi Amil Əlili ölkədə peşə təhsilinin inkişafı istiqamətində görülən işlər, beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq, bu sahədə həyata keçirilən layihələr və nəticələri barədə geniş məlumat verib, gələcək əməkdaşlıq perspektivlərini diqqətə çatdırıb.

Alman-Azərbaycan Xarici Ticarət Palatasının icraçı direktoru Tobias Bauman peşə təhsilinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə bir sıra ixtisaslar üzrə tədris proqramlarının - kurikulumların hazırlanması, peşə hazırlığı infrastrukturunun genişləndirilməsi, "dual" peşə təhsili və təlimi potensialının gücləndirilməsi istiqamətində agentliklə əməkdaşlığa hazır olduqlarını bildirib.

Görüş zamanı peşə təhsili sahəsində birgə əməkdaşlıq və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

A.M.Məhərrəmovun Bakı Dövlət Universitetinin rektoru vəzifəsindən azad edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

Abel Məmmədli oğlu Məhərrəmov Bakı Dövlət Universitetinin rektoru vəzifəsindən azad edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 15 noyabr 2018-ci il

Tvinninq layihəsinin İdarəetmə Komitəsinin növbəti iclası

Avropa İttifaqının Tvinninq proqramı çərçivəsində Təhsil Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən "Azərbaycanda ali təhsilin gücləndirilməsinə dəstək" layihəsinin İdarəetmə Komitəsinin növbəti iclası olub.

Təhsil Nazirliyinin Aparat rəhbərinin müavini Yaqub Piriyev iclası giriş sözü ilə açaraq layihənin əhəmiyyətindən danışdı.

Layihənin Azərbaycan üzrə rəhbəri, Təhsil Nazirliyinin Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsinin müdiri müavini Şahin Bayramov layihənin ölkəmizin ali təhsilinə verəcəyi töhfələrdən danışdı, layihə sayəsində ali təhsil sisteminin Avropa ali təhsil məkanına daha da uyğunlaşacağına öz inamını

ifadə edib.

Tədbirdə layihənin Fransadan olan rəhbəri, Fransanın Beynəlxalq Pedaqoji Araşdırmalar Mərkəzinin əməkdaşı Bruno Kurval, Litvadan olan layihə rəhbəri, Litvanın təhsil nazirinin müavini Giedrius Viliunas və Latviyadan olan rəhbəri, Latviyanın Akademik Məlumat Mərkəzinin rəhbəri Ramina Baiba çıxış ediblər.

Layihənin Fransa üzrə koordinatoru Liza Baydanova ötən dövr ərzində görülən işlərlə bağlı məlumat verib, növbəti rüb ərzində planlaşdırılan tədbirləri diqqətə çatdırıb.

Tədbirin sonunda komitə üzvləri tərəfindən növbəti iclasın 2019-cu ilin fevral ayında keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul edilib.

"Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyası"

Samirə KƏRİMOVA

Noyabrın 14-də Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində (UNEC) "Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyası" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Konfransın "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri" - nə həsr olunduğunu diqqətə çatdıran UNEC-in rektoru, professor Ədalət Muradov ulu öndər Heydər Əliyevin həm sovet dönmində, həm də müstəqillik illərində iqtisadiyyatın inkişafına böyük önəm verdiyini qeyd edib. Azərbaycan iqtisadiyyatının son illər sürətlə inkişaf etdiyini söyləyən rektor bütün bu nailiyyətlərin qazanılmasında ölkə başçısı İlham Əliyevin dənılmaz xidmətlərindən söz açıb: "Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən müəyyənləşdirilmiş və zamanın tələblərinə uyğun olaraq Prezident İlham Əliyev tərəfindən zənginləşdirilən Azərbaycanın iqtisadi siyasətinin uğurları diqqətə layiqdir. Məhz bu siyasət nəticəsində ölkəmiz ÜDM-nin artım tempinə görə, dünyanın aparıcı ölkələri sırasına daxil olmuşdur".

Professor Ə.Muradov 2014-cü ildə dünya bazarında xam neftin qiymətinin düşməsinin həmin dövrə kimi öz rolunu oynayan amillərin əhəmiyyətini azaltdığını deyərək, dövlət başçısı tərəfindən post-neft dövrü üçün yeni milli inkişaf strategiyasının hazırlandığını və 2016-cı ilin mart ayında qəbul edildiyini diqqətə çatdırıb.

"Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri"nin əsas istiqamətləri barədə geniş danışan Ə.Muradov qeyd edib ki, UNEC-də bu strategiyadan irəli gələn vəzifələrin icrası baxımından böyük potensial var və ondan daha səmərəli istifadə etmək üçün əlavə tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı işlər görülür. Bildirilib ki, ölkə iqtisadiyyatının inkişafında iqtisadiyönümlü ali təhsil müəssisəsi olaraq qarşıya qoyulan əsas vəzifələrdən biri də keyfiyyətli mütəxəssislər hazırlamaqdır: "Təhlillər göstərir ki, son dövrlərdə UNEC-in məzunlarının işəgüzləmə göstəriciləri əhəmiyyətli dərəcədə artıb. Dövlət qulluğuna keçirilmiş müsbəqlərdən keçid faizinə görə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin məzunları ikinci yeri tutur. Belə ki, UNEC-i bitirmiş və dövlət qulluğu üçün imtahan vermiş şəxslərin 46 faizindən çoxu uğurlu nəticələr göstərirlər. Biz bu göstəricilərin daha da yaxşılaşdırılması uğrunda əzmlə çalışırıq".

UNEC-in qarşısında duran digər hədəf isə ali təhsil müəssisəsinin tədqiqat yönümlü universitetə transformasiya edilməsidir. Bu istiqamətdə xeyli işlər görülüb və hazırda belə tədbirlər davam etdirilir. Professor-müəllim heyətinin apardığı elmi-tədqiqatlardan danışan rektor son illər "Scopus" və "Web of Science" kimi platformalarda UNEC-in araşdırmaçı-alimləri

Təhsil Nazirliyində görüş

Noyabrın 14-də təhsil naziri Ceyhun Bayramov Rusiya Federasiyasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Mixail Boçarnikov ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan və Rusiya arasında təhsil sahəsində əlaqələrin cari vəziyyəti və gələcək əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilib.

***

Noyabrın 15-də təhsil naziri Ceyhun Bayramov Türkiyə Respublikasının Xaricdə Yaşayan Türklər və Əqrəba İcmaları ilə İş üzrə Baş İdarəsinin sədri Abdullah

Erenin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan və Türkiyə arasında təhsil sahəsində əlaqələrin cari vəziyyəti və gələcək əməkdaşlıq perspektivləri, hər iki ölkə arasında 2017-ci ildə imzalanmış təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında sazişdən irəli gələn məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Görüşdə həmçinin "Türkiyə bursları" çərçivəsində bu ölkədə təhsil alan Azərbaycan vətəndaşlarının təhsili ilə bağlı məsələlər müzakirə edilib.

Direktor vəzifəsinə iş qəbul üzrə müsabiqəyə elektron sənəd qəbulu başa çatıb

2018-2019-cu tədris ili üçün dövlət ümumi təhsil müəssisələrində direktor vəzifəsinə iş qəbul üzrə müsabiqəyə elektron sənəd qəbulu başa çatıb. Direktor olmaq istəyən 2037 namizəd miq.edu.az saytında qeydiyyatdan keçərək elektron ərizəsini təsdiq edib.

Dövlət ümumi təhsil müəssisələrində direktor vəzifəsinə iş qəbul üzrə müsabiqə dörd mərhələdən (elektron ərizələrin qəbulu, test imtahanı, müsahibə və vakant yerlərə yerləşdirilmə) ibarətdir.

Müsabiqədə pedaqoji və ya idarəetmə ixtisas sahələri üzrə ali təhsili 5 ildən az olmayaraq (təhsilin təşkili və idarə olunması ixtisası üzrə elmi dərəcəsi və elmi adı olduqda 3 il) pedaqoji staja malik olan və hazırda ümumi təhsil müəssisələrində pedaqoji fəaliyyətə məşğul olan şəxslər iştirak edə bilərlər.

Məktəb direktorlarının iş qəbulu üzrə müsabiqəyə ölkə üzrə 700-ə yaxın vakant yer çıxarılıb.

UNEC-də respublika elmi konfransı keçirilib

nin məqalələrinin sayının dəfələrlə artdığını söyləyib: "Son üç ildə bizim "Web of Science" platformasında ümumilikdə 8 məqaləmiz dərc edilmişdi. Bu ilin sonuna UNEC alimlərinin adçəkilən platformada 40-dan çox məqaləsinin dərc ediləcəyi nəzərdə tutulub".

Rektor Ədalət Muradov UNEC-in tədqiqat yönümlü universitet kimi dünyada tanınmasına nail olacaqlarına əminliyini ifadə edib.

Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri, akademik Ziyad Səmədzadə ulu öndər Heydər Əliyevin istər sovet dövründə, istərsə də müstəqillik illərində Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafındakı tarixi xidmətlərindən danışdı. "Azərbaycanın müasir iqtisadi inkişaf modeli" mövzusunda məruzə edən iqtisadçı-alim bildirib ki, ulu öndər Heydər Əliyevin düşünülmüş siyasəti nəticəsində Azərbaycan iqtisadiyyatında yüksək artım sürəti təmin edilib, onun keyfiyyət göstəriciləri əsaslı surətdə yaxşılaşıb. Bütün bunlar da müstəqil Azərbaycanın iqtisadi bazasının formalaşması və inkişafında müstəsna rol oynayıb. Müasir müstəqil Azərbaycanın yeni iqtisadi inkişaf modelinin yaradılmasının ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu vurğulayan akademik onun layiqli davamçısı İlham Əliyevin bu istiqamətdə apardığı uğurlu siyasətdən söz açıb.

UNEC-in "Rəqəmsal iqtisadiyyat və İKT" kafedrasının müdiri, akademik Əli Abbasov "Azərbaycanda digital iqtisadiyyatın tətbiqi və inkişaf perspektivləri" mövzusunda məruzəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından səmərəli istifadədən, DATA mərkəzlərinin fəaliyyətindən ətraflı bəhs edib. Akademik müasir dövrdə iqtisadi kateqoriyaların virtuallaşması, virtual iqtisadiyyat, virtual məhsul kimi yeni anlayışlar barədə danışaraq, bu sahədə ölkənin böyük potensiala sahib olduğunu bildirib.

UNEC-in Elmi Fəaliyyətin Təşkili və İdarəedilməsi Departamentinin direktoru, professor Zahid Məmmədov "Strateji yol xəritəsi kontekstində elm, təhsil və biznes formatlı universitetlər: Müasir çağırışlar fonunda yeni trendlər" mövzusunda məruzəsində universitet sisteminin tarixindən, universitetlərin missiyasından, tədqiqat universiteti və onun vəzifələrindən, ali təhsil müəssisələrinə "Tədqiqat universiteti" statusu almaq üçün verilən tələblərdən danışdı. Məruzəçi qeyd edib ki, tədqiqat universiteti - elmi fəaliyyətlə tədris prosesinin real inteqrasiyası əsasında elm və təhsil fəaliyyətini eyni dərəcədə səmərəli həyata keçirən, qabaqcıl elmi tədqiqat aparıcı, keyfiyyətli elm və tədris mühitini təmin edən, yüksək elmi və elmi-pedaqoji kadr potensialına malik olan ali təhsil müəssisəsi və ya elm-təhsil mərkəzidir. Müasir dünyada tədqiqat universiteti tədris və elmi tədqiqat fəaliyyətinin inteqrasiyasını təmin edir, tədqiqat mədəniyyəti formalaşdırır və inkişaf etdirir, elmi tədqiqat işlərinin keyfiyyətini yüksəldir, milli elmi tədqiqat sahəsində əldə edilən uğurları beynəlxalq ictimaiyyətə tanıdır və digər vəzifələri həyata keçirir: "Tədqiqat universiteti yeni biliklərin əldə edilməsinə fokuslaşır, tədqiqat nəticələrini kommersiyalaşdırır, iri araşdırma mərkəzlərinin fəaliyyətini təmin edir və digər fəaliyyətlər həyata keçirir".

Məruzəsində bir sıra əhəmiyyətli məqamlara da toxunan Z.Məmmədov dünya təcrübəsində tədqiqat universitetlərinin fundamental, tətbiqi və eksperimental elmi tədqiqatların aparılması üçün müvafiq infrastrukturunu, elektron kitabxananın, müasir maddi-texniki bazanı formalaşdırmaq və onun effektiv istifadəsini təmin etdiyini deyib.

Sonra konfrans işini 11 panel üzrə diskussiyalarla davam etdirib.

Fərqliliklərə qarşı daha anlayışlı

← Övvəlki səh.1

Ruhiyyə DAŞSALAHLI

Arzular gerçəkləşir

Belə anaların arzularını gerçəkləşdirəcək bir layihəyə start verilib. Bu günlərdə təqdimatı keçirilən həmin layihə Avropa İttifaqının maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilir. Söhbət Avropa İttifaqı (Aİ), BMT-nin Uşaq Fondu (YUNİSEF) və Təhsil Nazirliyinin birgə tərəfdaşlığı çərçivəsində "Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün keyfiyyətli inklüziv təhsilin genişləndirilməsi" layihəsindən gedir. Həmin layihə ki, məqsədi sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlara ümumtəhsil məktəblərində keyfiyyətli təhsil almaq üçün əlverişli mühitin yaradılması, həmin qrupdan olan uşaqlara qarşı mənfi fikir və münasibətlərin aradan qaldırılmasıdır.

Inklüziv təhsil - ən doğru yanaşma

"Inklüziv təhsil mənim üçün nədir?" sualının cavabında hər kəsin özünəməxsus fikri ola bilər. Hər kəs onun üçün inklüziv təhsilin nə demək olduğunu müxtəlif prizmaların izah edə bilər. Inklüziv təhsilin hər birimiz üçün nə ifadə etdiyini anlamazdan öncə, gəlin görək, bu məfhum ümumilikdə nəyi ifadə edir?

"Inklüziv təhsil" sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların digər uşaqlarla bərabər şəkildə keyfiyyətli təhsilə cəlb olunmasıdır. Bu, fasiləsiz prosesdir və bütün təhsilalanların ehtiyaclarına cavab verə bilməsi üçün təhsil mədəniyyəti, təhsil siyasəti və təhsil təcrübəsinin təkmilləşdirilməsini, yeri gələndə yenidən qurulmasını tələb edir. Inklüziv təhsil uşaqların cəmiyyətdən təcrid olunmasının, cəmiyyətdə davamlı olaraq ayrı-seçkiliyə məruz qalmasının aradan qaldırılması üçün ən təsirli vasitələrdən biridir. BMT-nin "Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında" Konvensiyasına əsasən, əlilliyi olan uşaqların təhsil hüququ tam təmin olunmalıdır. Bunun üçün ən doğru yanaşma məhz inklüziv təhsildir.

YUNİSEF-in Təhsil Proqramının rəhbəri Leyla Həsənova hesab edir ki, inklüziv təhsil üçün bir çox zəruri şərtlər - müvafiq normativ baza, müəllim hazırlığı, dəstək mexanizmlərinin yaradılması, erkən müdaxilə, infrastrukturun uyğunlaşdırılması, nəhayət, ən mühüm məsələlərdən biri, ictimai məlumatlılığın artırılması təmin olunmalıdır: "İctimai məlumatlılığın artırılması", - dedikdə cəmiyyətdə mövcud olan yanaşmalar və münasibətlərin dəyişməsinə diqqət bəxş edilir. Bu da çox vacib amil sayılır".

Təlim proqramları hazırlanır

Azərbaycanda əlilliyi olan uşaqlar da daxil olmaqla, bütün uşaqlar üçün məktəbləri əlçatan etmək və onların öz potensiallarını ortaya qoya bilmələri üçün münasib təhsil imkanları yaratmaq məqsədi ilə "2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" qəbul edilib. Proqramın əsas prioritetlərinə uyğun olaraq, "Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün keyfiyyətli inklüziv təhsilin genişləndirilməsi" layihəsi çərçivəsində bir neçə təlim proqramı hazırlanır. Inklüziv təhsil üzrə həmin təlim proqramları vasitəsi ilə ümumtəhsil məktəblərinin müəllimlərinin bu sahədə olan bilik və potensialının artırılması nəzərdə tutulub. Təlim proqramlarının digər hədəf qrupu isə xüsusi təhsil üzrə pedaqoji kadrlar olacaqdır. Əlilliyi olan uşaqların hüquqları haqqında məlumatlılığı artırmaq məqsədi ilə ictimai maarifləndirmə və davranışların dəyişdirilməsi kampaniyasının keçirilməsi də planlaşdırılıb. Bu kampaniya əlilliyi olan uşaqların ümumtəhsil məktəblərinə daha geniş şəkildə cəlb edilməsinə, bu sahədə müsbət ictimai münasibətin formalaşmasına kömək edəcəkdir.

Layihə ölkəmizin 7 regionunda - Quba, Şəki, Ağcabədi, Qazax rayonlarında, o cümlədən Bakı, Sumqayıt, Gəncə şəhərlərində keçiriləcəkdir.

Inklüziv siniflər daha uğurlu təlim və tədris nəticələri nümayiş etdirir

7 regionda 9 resurs mərkəzi, 3 fərqli təlim proqramı...

Layihənin əsas fəaliyyəti inklüziv təhsil üzrə kadr hazırlığı üçün milli strategiya və fəaliyyət planının hazırlanması ilə bağlı olacaqdır. Layihə çərçivəsində 3 ayrı təlim proqramı - inklüziv təhsil üzrə pedaqoji universitetlər üçün, ixtisasartırma təlimi pilləsi üçün, xüsusi təhsil üzrə müəllimlər və tələbələr üçün proqramlar hazırlanacaqdır. Tezliklə ekspertlər hər 3 proqramın ilkin variantını təqdim edəcəkdir.

Layihənin ikinci istiqaməti 7 regionda 9 resurs mərkəzinin yaradılmasıdır. Həmin mərkəzlər mütəmadi şəkildə məktəbləri, müəllimləri və valideynləri inklüziv təhsil üzrə metodiki dəstək, maarifləndirmə və təlim resursları ilə təmin edəcəkdir. Hər bir resurs mərkəzi ümumtəhsil məktəbinin nəzdində yaradılacaq və müvafiq dəstəkverici avadanlıqlar, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlarla işləmək üçün lazım olan biləcək dəstəkverici texnologiyalar, təlim vəsaitləri, bir çox faydalı məlumat və materiallarla təmin ediləcəkdir. Hər bir mərkəzdə kitabxana fəaliyyət göstərəcəkdir.

Əlilliyi olan uşaqların inklüziv təhsilə qarşı cəmiyyətdə mövcud bilik, yanaşma

ümumilikdə əlilliyi olan şagirdlərə qarşı yanaşmanı və münasibətləri müsbətə doğru dəyişir. Təhsil prosesində hərtərəfli yanaşma çox vacibdir. Xüsusən, valideynlərlə iş, yaxın münasibət və mütəmadi əlaqə tədris prosesində şagirdlərin ehtiyaclarını yaxından öyrənmək üçün zəmin yaradır".

İndiyədək inklüziv təhsil siniflərində dərslər apararaq 3 illik təcrübə qazanan Güllər müəllim növbəti mərhələdə təlimlərdən keçəcək müəllimlərə kömək etməyə də hazırdır.

Inklüziv təhsilə keçid yolu

Beləliklə, ölkəmizdə inklüziv təhsilin tətbiqinə, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların ümumi təhsil müəssisələrində digər uşaqlarla birgə təhsilə cəlb olunması məqsədilə həyata keçirilən tədbirlərə 2004-cü ildən start verilib. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsilinin təşkili ilə əlaqədar 2005-2009-cu illər üçün inkişaf proqramı çərçivəsində 3 pilot layihənin icrasına başlanılıb. 2015-2016-cı tədris ilindən əlilliyi olan uşaqların ümumtəhsil müəssisələrində digər uşaqlarla birgə təhsilə cəlb olunması məqsədi ilə "Azərbaycan Respublikasında ibtidai təhsil səviyyəsi üzrə inklüziv təhsilin tətbiqi" layihəsi

illəri nəticəsində aparıldığı məqsədyönlü iş sayəsində həmin siniflərdə vəziyyət proqnozlaşdırılardan yaxşı olub. Inklüziv siniflər daha uğurlu təlim və tədris nəticələri nümayiş etdirib: "Siniflərdəki ümumi ab-hava dəyişərək uşaqların bir-birinə qarşı daha qayğıkeş və məsuliyyətli yanaşmalarına səbəb oldu. Növbəti illərdə siniflərdə sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların da qəbul ediləcəyini bildikləri halda, valideynlər həmin siniflərə həvəslə uşaqlarını yazdırırdılar".

Məktəb direktorunun sözlərinə görə, inklüziv təhsil sahəsində yaradılan yerli model hətta Danimarkanın Kopenhagen Universitetindən gələn inklüziv təhsil üzrə tanınmış müəllimlərin də diqqətini çəkib: "Onlar məktəbimizə təcrübə keçmək üçün tələbə göndərməsini təklif etdilər".

Inklüziv təhsilə keçid yolu elə uzun olmasa da, qət edilən məsafə də az sayılmaz. Təhsil naziri Ceyhun Bayramov hesab edir ki, bu sahədə Heydər Əliyev Fondunun əvəzolunmaz fəaliyyəti var. Belə ki, Fond tərəfindən sağlamlıq imkanları məhdud, kimsəsiz, valideyn himayəsindən məhrum uşaqların təhsilinin təşkili, onların təhsil aldığı müəssisələrin maddi-texniki və tədris bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində məqsədyönlü işlər görüldü, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün internat məktəbləri və xüsusi məktəblər təmir olunub və ya yenidən qurulub.

Təhsil nazirinin təqdim etdiyi statistika görə, 2017-2018-ci tədris ilində sağlamlıq imkanları məhdud 10130 uşağın 6521 nəfəri evdə təhsilə, 3609 nəfəri isə xüsusi təhsil müəssisələrində, inteqrasiya təlimi təhsil müəssisələrində və ümumi təhsil müəssisələrinin nəzdindəki xüsusi siniflərdə təhsilə cəlb olunub.

Inklüziv təhsil sahəsində isə hələ yolun başındayıq. Bu mərhələdə normativ bazanın hazırlanması əsas sayılır. Təhsil nazirinin sözlərinə görə, rəhbərlik etdiyi qurum sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə mövcud normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər hazırlayıb. Yaxın zamanlarda hazırlanmış təkliflər paketi Nazirlər Kabinetinə təqdim ediləcəkdir: "Təhsil Nazirliyi tərəfindən "2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nda nəzərdə tutulan fəaliyyətlərin icrasına başlanılıb. Dövlət Proqramının əsas məqsədi sağlamlıq imkanı məhdud şəxslərin təhsil hüququnu təhsilin bütün pillələri üzrə digər şəxslərlə bərabər səviyyədə təmin etməkdən və onların təhsili üçün maneəsiz mühit yaratmaqdan ibarətdir. Qəbul edilən Dövlət Proqramı özündə 5 əsas vəzifəni - normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi, infrastruktur və məzmunun şəxslərin ehtiyaclarına uyğunlaşdırılması, bu sahədə pedaqoji kadrların hazırlanması və əlavə təhsilə cəlb olunması, məlumat bazasının yaradılması, bu sahədə aidiyyəti dövlət qurumları ilə birlikdə təbliğat və ictimai maarifləndirmənin aparılmasını ehtiva edir".

Təhsilin inklüzivliyinin təmin edilməsi Azərbaycan dövlətinin prioritetlərindən biridir. Bu məsələdə Avropa İttifaqının dəstəyini qiymətləndirən təhsil naziri inklüziv təhsillə bağlı YUNİSEF və Heydər Əliyev Fondunun "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi tərəfindən icra olunan layihələri xüsusi qeyd edib.

Inklüziv təhsil sosial-iqtisadi inkişafa da xidmət edir

YUNİSEF-in Azərbaycandakı nümayəndəliyinin rəhbəri Edvard Karvardin təmsil etdiyi qurumun inklüziv təhsilin tətbiqi ilə bağlı təşəbbüslərə məmnuniyyətlə qoşulduğunu deyir: "Rəsmi statistika görə, Azərbaycanda 72 min sağlamlıq imkanı məhdud uşaq qeydiyyatdan keçib. YUNİSEF-in hesablamalarına görə, onlardan 54 mini ibtidai sinif və orta təhsil yaşındadırlar. Təəssüf ki, həmin uşaqların sadəcə üçüncü biri təhsil ala bilər".

Bu mənada layihənin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirən Edvard Karvardinin fikrincə, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların keyfiyyətli təhsil prosesinə cəlb olunması onların inkişafına müsbət təsir göstərir. Digər tərəfdən, cəmiyyətdə, uşaqlar, ailələr arasında sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlara dair məlumatlılığın artmasına səbəb olur, mövcud mənfi stereotiplərin aradan qaldırılmasına xidmət edir. Daha uzunmüddətli perspektivdə sağlamlıq nəslin yetişməsinə, sağlamlıq imkanları məhdud olanların gələcək asılılığının azalmasına dəstək olur. Bunları nəzərə alanda, inklüziv təhsil sosial-iqtisadi inkişafa da xidmət edir.

Edvard Karvardin deyib ki, "Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün keyfiyyətli inklüziv təhsilin genişləndirilməsi" layihəsi 2020-ci ilədək ümumtəhsil məktəblərində sağlamlıq imkanları məhdud 5000 nəfərədək uşağın təhsil almasına imkan yaradacaqdır. Növbəti 5 il ərzində 20 min uşaq bu imkanlardan yararlanacaqdır. Bakı, Gəncə, Qubadın, Sumqayıtdan, Şəkidən 1300-dən çox universitet, o cümlədən ümumtəhsil müəssisələrinin 10 min müəllimi inklüziv təhsil proqramlarından faydalanacaqdır. Yeddi rayonda yaradılan yerli resurs mərkəzləri 44 min məktəb müəllimini əhatə edəcəkdir. Bu da peşə inkişafı baxımından çox vacibdir. Valideynlərin də həmin mərkəzlərə cəlb edilməsi metodoloji dəstək baxımından önəmlidir: "Ümumiyyətlə, bütövlükdə cəmiyyətin burada iştirakı bizə əlavə fayda gətirəcəkdir".

Cəmiyyətin münasibətini dəyişmək

"İnsan kapitalının inkişaf etdirilməsi Azərbaycan üçün əsas istiqamətdir. Ümid edirik ki, Azərbaycan yaxın zamanlarda insan kapitalının artırılmasına və inkişafına nail olacaqdır" - deyən Avropa İttifaqının (Aİ) Azərbaycandakı nümayəndəliyinin rəhbəri Kestutis Yankauskas da layihə çərçivəsində baş tutan əməkdaşlıq sayəsində Azərbaycanda sağlamlıq imkanları məhdud daha çox sayda uşaq üçün sinif şəraitində təhsil almaq imkanı yaradılacağına inanır. Inklüziv təhsilin tətbiqinin vacibliyindən danışan Aİ nümayəndəsinin fikrincə, hər kəsin əldə etdiyi bilik və bacarıqlarla ictimai həyatda hərtərəfli iştirak etmək, inklüziv təhsil almaq, təlimlərə cəlb olunmaq və həyatı boyu öyrənmək hüququ var.

O əlavə edib ki, müasir Azərbaycan cəmiyyətinin yaradılmasına hər bir şəxs fərd olaraq töhfə verə bilər: "Əsas məqsədimiz cəmiyyətin əlilliyi olan uşaqlara qarşı olan münasibətini dəyişməkdir. Bu, heç də asan məsələ deyil. Avropa İttifaqı olaraq bu istiqamətdə birgə işləyəcəyik".

Azərbaycanda əlilliyi olan uşaqlar da daxil olmaqla, bütün uşaqlar üçün məktəbləri əlçatan etmək və onların öz potensiallarını ortaya qoya bilmələri üçün münasib təhsil imkanları yaratmaq məqsədi ilə "2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" qəbul edilib.

və davranışların yaxşılaşdırılması məqsədi ilə milli təbliğat və təşviqat kampaniyası da həyata keçiriləcəkdir. Layihənin əsas tərəfdaşları Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti və onun Quba və Şəki filialları, Sumqayıt və Gəncə Dövlət universitetləri, Təhsil İşçilərinin Peşəkar İnkişafı İnstitutudur.

Pedaqoji universitetlərdə 300 müəllim və 1300 tələbə təlimlərdə iştirak edəcəkdir. İxtisasartırma təlimi pilləsində 100 təlimçi hazırlanacaqdır. Həmin təlimçilər sonradan ölkənin 7 regionunda ümumtəhsil məktəblərinin 10 minə yaxın müəlliminin və məktəb rəhbərlərinin təlimlərdən keçirilməsində iştirak edəcəklər.

Bu təlimlərin önəminə gəlinə, 3 ildir inklüziv təhsil sinfində dərslər deyən Güllər Abdullayeva deyir ki, keçdikləri təlimlər zamanı inklüziv təhsil yanaşması və pedaqogikası barədə biliklər əldə ediblər: "Deyə bilərəm ki, əldə etdiyimiz biliklər və məlumatlar ümumilikdə tədris prosesinə yanaşmamızı dəyişdi. Dərslərin şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq onların ehtiyaclarına uyğun təşkil edilməsi üçün nəzəri və praktiki biliklər əldə etdik. Inklüziv təhsil öyrədici prosesdir. Belə ki, biz tədris zamanı şagirdlərlə işlədikcə öyrənmək və öyrətmək üçün yeni yanaşmalar kəşf edirik. Inklüziv təhsil siniflərində təhsil alan şagirdlər məktəb mühitində kollektivdə işləməyi öyrənir, cəmiyyətə inteqrasiya edir, özlərinə inam hissi artır, öz bacarıqlarını kəşf etmələri üçün imkan yaranır. Inklüziv təhsilin müsbət təsiri sadəcə, bu siniflərdə də məhdudlaşmır. Məktəbdə təhsil alan digər şagirdlər də fərqliliklərə qarşı daha anlayışlı olmağı öyrənir. Bu da

start götürüb. Inklüziv təhsil sahəsində yeni yanaşmaların tətbiqi ilə bağlı tədbirlər 4 eksperimental məktəbdə uğurla həyata keçirilir.

Inklüziv təhsilə keçiddə Azərbaycanın ilk təcrübəsi həmin 4 məktəbin fəaliyyəti nəticəsində əldə edilənlərdir.

Əldə nə olduğu ilə maraqlananlara 138 nömrəli məktəbin direktoru Mirfaiq Mirheydərli cavab verir. Onun sözlərinə görə, artıq 4 ildir ki, ilk 2 məktəbdən biri olaraq rəhbərlik etdiyi təhsil müəssisəsində ibtidai təhsil səviyyəsi üzrə inklüziv təhsilin tətbiqi layihəsinin icrasına başlanılıb. Bu günə qədər uğurla davam etdirilən layihə üzrə əvvəlcə kadr hazırlığına başlanılıb. Bu işə cəlb edilən müəllim və rəhbər işçilər öncə Azərbaycanda, sonra isə Almaniyada Henrix Heyn adına inklüziv ibtidai məktəbdə təlim kurslarında iştirak ediblər. Mövcud vəziyyəti öyrənmək üçün keçirilən təcrübədən sonra milli xüsusiyyətləri və yerli vəziyyəti nəzərə alıb, valideynlərlə məsləhətləşərək hər bir uşaq üçün fərdi təhsil planı hazırlanıb: "Hər sinifdə sağlamlıq imkanları məhdud uşaq olmaqla işə başlandıq. Aparılan geniş təbliğata baxmayaraq, valideynlərdən mənfi təpki alırdıq. "Niyə uşağım xəstə uşaqla birlikdə oxumalıdır?", - deyənlər də tapılırdı. Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların valideynləri isə daha çox sınıxtı keçirirdilər. Bu, siniflərdə şagirdlərin sayına təsirsiz ötürmədi. Əlilliyi olan uşaqların valideynlərinin müraciətlərinin sayının az olmasından demək olardı ki, onlar da layihənin özünü doğruldacağına inanmırdılar".

Məktəb rəhbərliyinin müşahidə və təh-

TOPs layihəsi çərçivəsində "açıq dərslər"

Noyabrın 15-də "TOPs — fiziki tərbiyə üzrə müasir təhsil texnologiyasının yaradılması" layihəsinin 5-ci mövsümündə Bakı şəhəri 138 nömrəli tam orta məktəbin inklüziv ibtidai sinfində fiziki tərbiyə fənnindən "açıq dərslər" keçirilib.

4-cü sinifdə keçirilən "açıq dərslər" in məqsədi müxtəlif hərəkət kompleksləri və oyunlar vasitəsi ilə şagirdlərdə komanda ruhunun inkişaf etdirilməsinə nail olmaqdır. Dərslərdə şagirdlər fərdi, cütlərlə və komandalı fəaliyyətlə öz bacarıqlarını daha da inkişaf etdirməyə çalışıblar.

"Açıq dərslər" in gedişini təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov, "British Council" təşkilatının Azərbaycanlı Nümayəndəliyinin direktoru Samr Şah, tərəfdaş təşkilatların digər rəsmi nümayəndələri və valideynlər izləyiblər.

Qonaqlar valideynlərlə inklüziv tədrisdə fiziki tərbiyə dərslərinin tədrisinin uşaqlara olan təsiri haqqında səmimi söhbət ediblər.

"Açıq dərslər" yekunlaşdıqdan sonra təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov, "British Council" təşkilatının Azərbaycanlı Nümayəndəliyinin direktoru Samr Şah arasında tennis üzrə yoldaşlıq oyunu keçirilib.

TOPs proqramı Təhsil Nazirliyi, "British Council" təşkilatının Azərbaycanlı Nümayəndəliyinin direktoru Samr Şah arasında tennis üzrə yoldaşlıq oyunu keçirilib.

Layihənin əsas məqsədi müasir təhsil tex-

nologiyaları ilə fiziki tərbiyə fənnini tədris edən müəllimlərin peşə bacarıqlarının artırılmasına nail olmaq və şagirdlərin fiziki-psixoloji sağlamlığının qorunmasını təmin etməkdir. Layihənin digər əsas məqsədlərindən biri də fiziki tərbiyə sahəsində müasir təhsil texnologiyasının yaradılmasına nail olmaqdan ibarətdir.

TOPs metodologiyası həmçinin inklüziv tədrisi də özündə birləşdirən təlim üsullarına malikdir. Bu metodologiya üzrə həm fiziki tərbiyə, həm də ibtidai sinif müəllimləri təlimlərdə iştirak edərək şəxsi, təhlükəsiz və hamı üçün

əlçatan dərslər tədris edirlər. Belə metodologiyanın təbii nəticəsində müəllimlər siniflər üzrə tədris planında nəzərdə tutulmuş təlim nəticələrinə asanlıqla nail olurlar. Fiziki tərbiyə fənninin belə tədrisi şagirdlərdə fiziki göstəriciləri artırır və fənlərarası inteqrasiyanı təmin edərək digər fənlərin də qavranılmasına müsbət təsir göstərir.

Qeyd edək ki, TOPs proqramına Bakı, Sumqayıt, Abşeron, Qobustan, Şamaxı, İsmayilli, Qəbələ, Qubadlı və Laçın rayonlarından ümumilikdə 250 ümumtəhsil məktəbi cəlb olunub.

Rektor "British Council" təşkilatının rəhbəri ilə görüşüb

Qonaq "Səfir saati" nda müəhazirə oxumağa dəvət edilib

Şakir CƏFƏROV

Azərbaycan Dillər Universitetinin rektoru, akademik Kamal Abdulla Britaniya Şurası — "British Council" təşkilatının Azərbaycan üzrə rəhbəri Samr Şah (Tian Şah) ilə görüşüb.

Qonağı universitetdə görməkdən məmnun olduğunu deyən akademik Kamal Abdulla ona universitet haqqında məlumat verib. Bildirib ki, təhsil ocağında bir çox dillər tədris olunur. Akademik Kamal Abdulla ADU ilə Böyük Britaniya universitetləri arasında əlaqələrin mövcudluğunu qeyd edib və bu əlaqələrin daha da güclənəcəyinə ümidvar olduğunu bildirib. ADU-da həyata keçirilən "Səfir saati" klubu barəsində də danışan rektor qonağı bu layihə çərçivəsində tələbələrə müəhazirə deməyə dəvət edib.

K.Abdulla Azərbaycanın multikulturalizm sahəsində gördüyü işlərdən danışaraq bu istiqamətdə də birgə əməkdaşlığın mümkünlüyünü qeyd edib. Vurğulayıb ki, hazırda "Azərbaycan multikulturalizmi" fənni bir çox ölkələrdə tədris olunur.

Səmimi qəbula görə ADU rəhbərliyinə təşəkkürünü bildiren qonaq Samr Şah Bakıdakı səkkiz həftəlik iş fəaliyyəti müddətində şəhərə və buranın əhalisinin yüksək qonaqpərvərliyinə heyran qaldığını söyləyib. O, mövcud əlaqələrin, faydalı əməkdaşlığın bundan sonra daha yüksək səviyyəyə çatacağına əminliyini ifadə edib. Qarşılıqlı əməkdaşlıq, tələb və müəllimlərin təkmilləşməsi istiqamətində aparılacaq işlər və gələcək perspektivlər müzakirə olunub.

Sonda qonağa "Azərbaycan multikulturalizminin ədəbi-bədii qaynaqları" kitabının ingilis dilinə tərcümə olunmuş variantı hədiyyə edilib.

Görüşdən sonra cənab Samr Şah ADU-da fəaliyyət göstərən dil və mədəniyyət mərkəzlərində görülən işlərlə tanış olub.

UNEC-də Türkiyə universitetləri ilə əməkdaşlığa həsr olunan beynəlxalq konfrans

UNEC-də "UNEC və Türkiyə universitetlərinin əməkdaşlıq istiqamətləri: mövcud vəziyyət və perspektivlər" mövzusunda həsr olunan beynəlxalq konfrans keçirilib.

UNEC-in təşkilatçılığı və Türk Dünyası Araşdırmalar Vəqfinin (TDAV) dəstəyi ilə keçirilən konfransda universitetin rəhbərliyi və professor-müəllim heyəti ilə yanaşı, Türkiyənin Azərbaycanlı səfiri Erkan Özoral, Türkiyə Cümhuriyyətinin gənclik və idman naziri Dr.Mehmet Muharrem Kasapoğlu, Türk Dünyası Araşdırmalar Vəqfinin rəhbəri Közhan Yazgan, Türkiyə-Azərbaycan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun rəhbəri, AKP İstanbul millət vəkili Şamil Ayrım, İstanbul Universitetinin rektoru, professor Mahmut Ak və digər nüfuzlu qonaqlar iştirak ediblər.

UNEC-in rektoru, professor Ədalət Muradov Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində Türkiyə türkcəsində tədrisi türkçülüyə verilən önəm və dəyərin ön böyük göstəricilərindən biri adlandırılıb. Türk dilində tədrisin TDAV-nin mərhum rəhbəri, professor Turan Yazganın təşəbbüsü ilə yaradıldığına diqqət çəkən rektor, Türk Dünyası İqtisadiyyat Fakültəsinin (TUDİ-FAK) hədəflərindən söz açıb: "Hədəfimiz TUDİFAK-ın türk dünyasına və dünya miqyasında keyfiyyət tələblərinə cavab verə biləcək təhsil məkanına çevrilməsidir. Son hədəf işə fakültə bazasında yeni universitet yaradılması və türk dünyası gənclərinin həmin universitetdə təhsil almasına şərait yaratmaqdır". Fakültədə bu ildən yeni ixtisasların açıldığı bildirən rektor, fakültəyə qəbulda ötən dövrlərlə müqayisədə yüksək bal toplayan abituriyentlərin sayının artdığını qeyd edib. Ə.Muradov TUDİFAK-da təhsilin keyfiyyətinin və cəlbədiciliyinin artırılması üçün Türkiyə universitetləri ilə ikili diplom proqramlarının reallaşdırılmasının vacibliyini vurğulayıb.

UNEC-in Türkiyənin nüfuzlu universitetləri ilə əməkdaşlıq etdiyindən söz açan rektor, birgə dərslərlərin hazırlanması və elmi məqalələrin tanınmış dərgilərdə çap olunmasının hər iki ölkənin təhsilinin keyfiyyətinin artırılmasında mühüm rol oynayacağını bildirdi.

Konfransda çıxış edən Erkan Özoral

Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərindən söz açıb. Hazırda Azərbaycanın dünya arenasında öz layiqli yerini tutduğunu bildiren səfir, hər iki ölkənin qardaşlıq və dostluq münasibətləri ilə yanaşı, bütün sahələrdə uğurlu əməkdaşlıq etdiyini bildirdi. Türkiyədə təhsil alan azərbaycanlıların sayının ildən-ilə artdığına diqqət çəkən səfir, bu istiqamətdə universitetlərin əməkdaşlığının mühüm rol oynadığını vurğulayıb. "Hədəfimiz hər iki ölkənin akademik səviyyəsinin daha da yüksəlməsidir" deyən türkiyəli diplomat, konfransın təşkilinin bu istiqamətdə əhəmiyyətli rol oynayacağına əminliyini vurğulayıb.

Dost və qardaş ölkədə olmaqdan məmnunluğunu ifadə edən Mehmet Muharrem Kasapoğlu Türkiyənin bütün sahələrdə Azərbaycanı dəstəklədiyini bildirdi. Bu münasibətlərin təməlinin tarixi köklərlə bağlı olduğunu söyləyən M.Kasapoğlu, ümummilli lider Heydər Əliyevin bu istiqamətdə əvəzsiz rol oynadığını diqqətə çatdırıb. Nazir Azərbaycanın uğurlu hərtərəfli inkişafını qürurla izlədiyini xüsusi vurğulayaraq, hər iki dövlət arasında imzalanan mühüm iqtisadi layihələrdən söz açıb.

Millət vəkili Şamil Ayrım professor Turan Yazganın elm və təhsil sahəsindəki xidmətlərindən bəhs edib. T.Yazganın milli-mənəvi dəyərlərə bağlı gənclərin yetişməsində böyük xidmətlər göstərdiyini bildiren millət vəkili mehriban bələ gənclərin sayısında Azərbaycanla bərabər, Türkiyənin də problemi sayılan Dağlıq Qarabağ münasibətlərinin həllinə nail olunacağına əminliyini bildirdi.

İstanbul Universitetinin rektoru, professor Mahmut Ak mərhum professor Turan Yazganın həyat və fəaliyyətindən bəhs edib. Onun Türk dünyasında, o cümlədən Azərbaycanda təhsilin inkişafına böyük önəm verdiyinə diqqət çəkərək, bu siyasətin əsas məqsədinin türk millətini birləşdirmək olduğunu bildirdi.

Konfransda Atatürk liseyinin şagirdlərinin ifasında şeirlər səsləndirilib.

Beynəlxalq konfrans "UNEC və Türkiyə Universitetlərində akademik fəaliyyətin keyfiyyətinin artırılması istiqamətində əməkdaşlıq istiqamətləri" mövzusunda panel müzakirələrlə davam edib.

"Kulturoloji paradigmlər və yeniləşən Azərbaycan"

Bakıda keçirilən iki günlük konfransın müzakirə mövzusunda çevrildi

Ruhiyə HÜSEYNOVA

Bakı Slavyan Universitetində (BSU) "Kulturoloji paradigmlər və yeniləşən Azərbaycan" adlı beynəlxalq elmi konfrans işə başlayıb. Türkiyənin Reyting Akademiyası ilə birgə təşkil edilən konfransda bir sıra dövlət rəsmiləri, səfirlər, təhsil ekspertləri və KİV nümayəndələri iştirak edib.

Konfransda çıxış edən BSU-nun rektoru, professor Nurlana Əliyeva Azərbaycan xalqının tarix boyu tolerant və multikultural dəyərlərə üstünlük verdiyini, ədəbi-bədii, ictimai-siyasi, elmi-fəlsəfi fikir tarixində həmin dəyərlərin yerini konkret tarixi fakt və ədəbi-fəlsəfi nümunələrlə səciyyələndirib.

Azərbaycanın dünyada mövqeyinin getdikcə möhkəmləndiyini bildiren Nurlana Əliyeva ölkəmizin artıq bəşəriyyəti maraqlandıran geniş spektrli dialoqların, fikir mübadilələrinin, müzakirələrin mərkəzinə çevrildiyini qeyd edib: "Azərbaycanın paytaxtı artıq neçə ildir humanitar və inteqrativ impulsların yaradılması ilə yanaşı, beynəlxalq səviyyədə humanitar çağırışlar həyata keçirir, sivilizasiyalar arasında körpü rolunu oynayır, nəzəri və praktiki bilik mübadiləsini həyata keçirmək məqsədi ilə konstruktiv debatlarla ev sahibliyi edir. Beynəlxalq təşkilatlara, dünya ölkələrinə və ayrılıqda hər bir şəxsə ünvanlanmış tövsiyələr və müraciətlər buradan yayımlanır. VI Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu beynəlxalq aləmin qarşısında təhsilin və elmin insan kapitalının inkişafına istiqamətləndirilməsini, innovasiyaların iqtisadiyyatın yeni mənbəyinə çevrilməsini, cəmiyyətdə sabitliyin bərqərar olması üçün multikulturalizm siyasətinin həyat tərzi kimi gerçəkləşdirilməsini, regional tərəfdaşlığın gücləndirilməsini, insan təhlükəsizliyini, sülh və davamlı inkişaf naminə mədəniyyətlərarası dialoqun inkişaf etdirilməsini prinsiplərlə məsələ kimi irəli sürüb. Bugünkü konfrans elm və təhsildə həmin Forumun tövsiyə və tapşırıqlarının mahiyyətindəndir".

"Kaspi" Təhsil Mərkəzinin rəhbəri

Sona Vəliyeva bu günlərdə Özbəkistanda keçirilən və iştirakçısı olduğu Hüseyn Cavidə həsr olunmuş konfransla bağlı təəssüratlarını bölüşüb. O, Azərbaycan mədəniyyətinin, ədəbiyyatının dünya xalqları arasında yüksək səviyyədə təbliğindən söz açıb. Son Vəliyeva bugünkü Azərbaycanın nailiyyətlərində, müstəqil dövlətimizin əldə etdiyi uğurlarda, onun dünyada tanınmasında ümummilli lider Heydər Əliyevin misilsiz xidmətlərini xüsusi vurğulayıb. Ulu öndərin təhsil sahəsindəki xidmətlərinə toxunan S.Vəliyeva onun müstəqil Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illərdə ölkəmizdə dövlət gənclər siyasətinin formalaşdığını, gənclərlə bağlı bir çox yeniliklərlə imza atıldığını, yeni qurumların təsis olduğunu, mühüm istiqamətlərin müəyyən edildiyini, dövlət proqramlarının həyata keçirildiyini bildirdi.

Ege Universitetinin professoru Fikrət Türkmən Azərbaycanla Türkiyə arasında qurulan dostluq əlaqələrinin qədim tarixə malik olduğunu qeyd edib. O, iki qardaş ölkənin birləşdirən bağların humanitar sahədə özünü yüksək səviyyədə büruzə verdiyini vurğulayıb və bu konfransın "bir millət, iki dövlət" siyasətinə daha bir töhfə olduğunu qeyd edib.

Konfransda çıxış edən L.N.Qumilyov adına Avrasiya Milli Universitetinin professoru Şolpan Zharinbekova iki gün davam edəcək beynəlxalq elmi konfrans çər-

çivəsində BSU ilə L.N.Qumilyov adına Avrasiya Milli Universiteti arasında müqavilə imzalanacağı barədə məlumat verib. Təmsil etdiyi universitetdə Azərbaycanı aid güşə yaradıldığını deyən qonaq qazaxıstanlı tələbələrin Azərbaycan mədəniyyətinə, tarixinə olan marağından söz açıb.

Təhsil eksperti, professor Şahlar Əsgərov çıxışında kulturoloji paradigmlərin peşəqəvi paradigmlərlə tamamlanmasının vacibliyindən danışdı. O, bugünkü tərbiyə sistemində sosiallığın önə çıxarılmasının əhəmiyyətini qeyd edib. Müstəqil Azərbaycanın bu gün tolerant, multikultural dəyərlərin gücləndirilməsində fəallıq göstərdiyini diqqətə çatdıran Şahlar Əsgərov bildirdi ki, BSU-da keçirilən beynəlxalq elmi konfransın təşkilini yüksək dəyərləndirir. Şahlar Əsgərov respublikamızda müxtəlif humanitar forumların, idman yarışlarının və beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsini Azərbaycanın dünyada güclü mövqeyə malik olmasının göstəricisi kimi səciyyələndirib.

Türkiyənin Reyting Akademiyasının professoru Turqay Berksoy, Çexiya-Azərbaycan Mədəni Əlaqələr Mərkəzinin sədri, Beynəlxalq Diaspor Mərkəzinin Avropa təmsilçisi, Çexiya Texnologiya Universitetinin professoru Azər Kərimov konfrans üçün əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən danışdı.

Qeyd edək ki, konfrans işini səkkiz bölmədə bu gün də davam etdirəcək.

“Məqsədimiz bacarıqlı gənclərin universitetimizə cəlb olunmasıdır”

Yusif Yusibov: “600 bal toplayan abituriyentlər GDU-nu seçirsə, deməli, universitetimiz müsbət dinamika ilə inkişaf edir”

Niyazi RƏHİMOV

Gəncə Dövlət Universiteti (GDU) 80 illik yubileyini qeyd edir. Azərbaycan təhsil tarixində xüsusi yeri olan universitet ölkəmizdə pedaqoji kadrlar hazırlayan ali təhsil müəssisələrindən biridir. 1938-ci ildə yaradılan universitet bu illər ərzində böyük inkişaf yolu keçib. Qərb bölgəsinin ən böyük ali təhsil ocaqlarından hesab edilən GDU nöinki ölkəmizdə, həmçinin Gürcüstanda Azərbaycandilli məktəblər üçün yüksək ixtisaslı pedaqoji kadrlar hazırlayıb. 2000-ci ilə qədər Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutu adlanan təhsil ocağı artıq 20 ilə yaxındır ki, Gəncə Dövlət Universiteti statusu ilə fəaliyyət göstərir. Yubiley ilində universitetin keçdiyi tarixi yola, təhsil ocağının bu günü və gələcəyinə nəzər salmaq məqsədilə GDU-nun rektoru, professor Yusif Yusibovla görüşüb söhbətlaşdıq.

- Yusif müəllim, 80 yaşını qeyd edən GDU-nun Azərbaycan təhsilindəki rolu nədən ibarətdir?

- GDU fəaliyyət göstərdiyi müddətdə yüksək ixtisaslı pedaqoji kadrların hazırlanmasında müstəsna rol oynayıb. Universitetin çoxsaylı məzunları bu gün də respublikamızın dövlət və idarəetmə orqanlarında, müxtəlif ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində, həmçinin elmi-tədqiqat institutlarında əmək fəaliyyəti ilə məşğuldurlar. Sovetlər Birliyi dövründən bu günə qədər ölkəmizdə pedaqoji kadr hazırlayan universitetimiz bu illər ərzində orta ümumtəhsil müəssisələrinin kadr təminatına öz dəyərli töhfəsini verib.

- Ölkəmizdə pedaqoji kadr hazırlayan bir neçə ali təhsil müəssisəsi mövcuddur. Sizcə, GDU-nu bu müəssisələrdən fərqləndirən cəhətlər hansılardır?

- Məncə, GDU-nu pedaqoji kadr hazırlayan digər ali təhsil müəssisələrindən fərqləndirən əsas cəhətlər pedaqoji kadrlarla yanaşı, digər ixtisaslar üzrə də mütəxəssis hazırlığının aparılması, məzunlarımızın əksəriyyətinin əmək bazarında asanlıqla özlərinə iş tapması, hər tədris ili üçün nəzərdə tutulan tələbə qəbulu planının yerinə yetirilməsi üzrə respublikada ən yüksək göstərici əldə etmiş universitetlər sırasında dayanması, həmçinin Qərb bölgəsi üzrə yeganə pedaqoji kadr hazırlayan ali təhsil müəssisəsi olmasıdır.

- Qəbul imtahanlarında 600-dən çox bal toplayan 14 nəfər GDU-nu seçib. Bu nə ilə bağlıdır? Ötən illərdə bu göstərici necə olub?

- Düşünürəm ki, bunun əsas səbəbi universitetin günü-gündən artan nüfuzu, güclü maddi-texniki bazamızın olması, kadr potensialı, məzunların hər il keçirilən müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqədə yüksək göstəricilər əldə edərək işlə təmin olunması və digər amillərdir. Bundan başqa, universitet qəbulla bağlı maarifləndirici təbliğat-təşviqat işləri də aparır. Əməkdaşlarımız həm Gəncədə, həm də ətraf rayonlarda müəssisəmizin təbliğatı ilə məşğuldur. Günün tələblərinə uyğun marketinq araşdırmaları aparılır və bu da abituriyentlərin GDU-ya olan marağını artırır. Bir məsələni də diqqətə çatdırmaq istəyirəm ki, əgər bu gün 600 bal toplayan abituriyentlər GDU-nu seçirsə, deməli, universitetimiz müsbət dinamika ilə inkişaf edir. Bu gün bizim qarşımızda duran əsas məsələlərdən biri də yüksək bal toplayan tələbələrin universitetimizə marağını daha artırmaqdır.

- Pedaqoji kadr hazırlayan bir universitet kimi orta məktəblərdə keçirilən tədris proqramları, yəni standartlar ilə universitetin tədris proqramları arasında bir vəhdət varmı? Yeni təlim metodları, kurikulumla bağlı tələbələr məlumatlandırılırmı?

- Fikrimcə, çox vacib və aktual məsələyə toxunursunuz. Bu gün biz və bizim kimi pedaqoji kadr hazırlayan universitetlər bu

məsələyə xüsusi önəm verməliyik. Axı, məzunlarımız nəticədə orta məktəblərdə çalışacaqlar. GDU-da bu istiqamətdə ciddi işlər görülür. Məsələ Elmi Şurasının iclaslarında həmişə gündəmədir. Deyə bilərəm ki, universitetimizdə tələbələrin fəallığını artıran təlimin yeni forma və texnologiyalarından istifadə edilir. Təlim prosesində tələbə və müəllim əməkdaşlığının yaradılmasına xüsusi diqqət ayrılır, yeni metod və vasitələrdən istifadə olunur. İxtisas üzrə fənnin tədrisi metodikası dərslərdə kurikulumla bağlı mövzular tədris edilir. Universitet məzunları ali məktəbi bitirəndə artıq bu barədə xeyli məlumatlı olurlar. Ona görə də məzunlarımız MİQ imtahanlarında uğur qazanırlar.

- Pedaqoji təcrübələrlə bağlı universitetdə hansı yeniliklər həyata keçirilir?

- Pedaqoji təcrübələr universitetimizin çox ciddi yanaşdığı məsələdir. Çünki biz nə qədər bilikli tələbə hazırlasaq da, həmin tələbə əgər bu bilikləri tədris prosesində tətbiq edə bilmirsə, bu zaman gördüyümüz işin səmərəsi olmaz. Ona görə də pedaqoji təcrübələr bizim daim diqqətimizdədir. Universitet üzrə pedaqoji təcrübələrin təşkili ixtisas kafedraları, fakültə dekanlıqları ilə birlikdə Təcrübə və Karyera Mərkəzi tərəfindən həyata keçirilir. Bütün ixtisaslar üzrə orta məktəblərdə tədris olunan fənlərə uyğun kurikulum əsasında fənlərin və saatların bölgüsü hazırlanır. Vaxtaşırı tələbələrə orta məktəblərdə sınaq dərsləri təşkil olunur. Biz çalışırıq ki, tələbələr pedaqoji təcrübədə olduqları zaman məktəbsüənəşliyi də dərinlən öyrənsinlər, prosesin birbaşa iştirakçısı olsunlar. Axı, onlar müəllim işləməklə bərabər, həmçinin gələcəyin sinif rəhbəri, direktor müavini və digər rəhbər vəzifələrdə çalışacaqlar.

- GDU ilə orta ümumtəhsil məktəblərinin əməkdaşlığı hansı formada qurulub? Universitetin baza məktəbi varmı?

- Gəncədə yerləşən bütün orta ümumi təhsil müəssisələri ilə universitet arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilələr imzalanıb. Biz hesab edirik ki, müəllimlərimiz və tələbələrımız nə qədər çox məktəblərdə olursa, bu, ümumi işin xeyrinə təsir göstərir. Bu, məktəbdəki müəllim-şagird kollektivinə də müsbət təsir edir. Tez-tez universitetin professor-müəllim heyəti şagirdlər üçün mühazirələr oxuyur, ustad dərsləri keçirlər. Bu işdə professorların təcrübələrindən geniş istifadə olunur.

Baza məktəblərimizə gəldikdə isə onu deyə bilərəm ki, hazırda Gəncə şəhərində yerləşən 4 və 39 nömrəli tam orta məktəblər və 1 nömrəli uşaq bağçası universitetimizin baza müəssisələridir. Adını çəkdiyim təhsil müəssisələrinin hər birində xüsusi otaq var və bu otaqlar müasir standartlara cavab verən avadanlıqlarla təchiz olunub. Müasir təlim prosesini həyata keçirmək məqsədilə həmin otaqlarda kompüterlər, ağıllı lövhələr, proyektorlar quraşdırılıb, yüksək sürətli internetlə təmin edilib. Universitetin metodist müəllimləri bu otaqlar-

dan istifadə edərək pedaqoji tədqiqatlar aparılır. Həmçinin bu otaqlarda vaxtaşırı tələbələrin “açıq dərslər”i təşkil olunur.

- Universitetdə müəllimlərin işə qəbulu hansı prinsiplər əsasında həyata keçirilir?

- Müəllimləri işə qəbul edərkən onların elmi araşdırmaları məşğul olmaları, doktorantura təhsilləri və elmi dərəcələrinin olması əsas şərtlərimizdəndir. İşə qəbul olmaq arzusunda olan müəllimlərin mütəlx sınaq dərsləri təşkil olunur. Sınaq dərslərinin nəticələrinə uyğun olaraq onlarla əmək müqaviləsi bağlanılır. Bundan başqa, müəllimlərin işə qəbulu zamanı yenilikçi gənclərə daha çox üstünlük veririk. Lakin bu prosesi həyata keçirərkən əsas məqsədimiz savadlı, bacarıqlı gənclərin universitetimizə cəlb olunmasıdır. Onu da deyə bilərəm ki, əgər universitetimizdə 2015-ci ildə 30 yaşına qədər olan gənc müəllimlərin sayı 20, 2016-cı ildə 25 nəfər idisə, bu il artıq 30 nəfər olub. Son 3 ildə gənc müəllimlərin sayında artım və orta yaş həddinin aşağı düşməsi müşahidə olunur.

Bu günlərdə ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunmuş 4 mərtəbəli 5-ci korpusumuz istifadəyə veriləcək. Yeni korpusumuzda Əlilliyi olan tələbələr üçün mərkəz, Aleksandr Düma adına Fransa Mədəniyyət Mərkəzi, Avropa Araşdırmaları Mərkəzi, TİKA-nın dəstəyi ilə yaradılan Nuru Paşa adına Kitabxananın nəzdində fəaliyyət göstərən Təlim və Tədris Mərkəzi də yerləşir.

- Bugünkü universitetlə 20 il bundan öncəki universiteti necə müqayisə edərdiniz? Bu illər ərzində nələr dəyişib?

- Müqayisəni biz iki istiqamətdə apara bilərik. Birincisi, universitetin maddi-texniki bazası, ikincisi isə təhsilin məzmunu, elmin inkişafı baxımından dəyərləndirə bilərik. 20 il bundan öncə ölkəmiz yeni müstəqillik qazanmışdı və ali təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası bir o qədər də yaxşı vəziyyətdə deyildi. Lakin zamanla ölkəmizdə aparılan iqtisadi islahatlar, genişmiqyaslı quruculuq və abadlıq işləri, təbii ki, birbaşa təhsil müəssisələrinə, onların maddi-texniki bazasının yenilənməsinə, eyni zamanda genişlənməsinə də şərait yaratdı. Əgər 20 il bundan öncə GDU-nun 3 tədris korpusu var idisə, indi artıq bu korpusların sayı 5-ə çatıb. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edim ki, bu günlərdə ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunmuş 4 mərtəbəli 5-ci korpusumuz istifadəyə veriləcək. Yeni korpusumuzda Əlilliyi olan tələbələr üçün mərkəz, Aleksandr Düma adına Fransa Mədəniyyət Mərkəzi, Avropa Araşdırmaları Mərkəzi, TİKA-nın dəstəyi ilə yaradılan Nuru Paşa adına Kitabxananın nəzdində fəaliyyət göstərən Təlim və Tədris Mərkəzi də yerləşir.

Təhsilin məzmunu məsələsinə gəldikdə isə onu deyə bilərəm ki, bu, bizi daim qayğılandıran problemdir. Təhsilin məzmununda elmi nailiyyətlərin tətbiqi sahəsində aparılan tədqiqatlar göstərir ki, yeni elmi kəşf və ya yeni sosial ideyanın meydana gəlməsi ilə onun sistemli öyrənilməsi arasındakı müddət durmadan azalır. Hər hansı bir yeniliyi tətbiq edərkən, artıq başqa ye-

niliklər meydana çıxır. Bu, günün tələbidir. Biz istəsək də, istəməsək də, bu yenilikləri qəbul etməliyik. Çalışmalıyıq ki, bu məsələdə geridə qalmayaq. Ona görə də deyə bilərəm ki, əvvəlki illərlə müqayisədə təhsilin məzmununda xeyli dəyişiklik baş verib. Bir məsələni də xüsusilə qeyd edim ki, bu gün universitetlər əmək bazarında rəqabətə davamlılığı təmin etmək üçün yeniliklərə açıq olmalıdır.

- Yusif müəllim, universitetdə elmi-tədqiqat işləri hansı səviyyədədir?

- Universitetdə elmi-pedaqoji kadrların hazırlanması istiqamətində son 3 il ərzində mühüm işlər görmüşük. Etiraf edək ki, 2015-ci ildə universitet akkreditasiyadan keçən zaman elmi dərəcəsi və elmi adı olan professor-müəllim heyətinin sayı az olduğuna görə akkreditasiya meyarlarında bu bənd üzrə universitetə keçid balı hesablanmamışdır. Bu məsələ bizi çox narahat edirdi. Bu çatışmazlığı aradan qaldırmaq üçün universitet kollektivi kifayət qədər məhsuldar çalışmağa başladı. Nəticədə elmi potensialın müsbət inkişaf dinamikasına nail ol-

Rektor danışır

nallarda məqaləsi çap olunmuş universitet əməkdaşlarına Elmi Şurasının qərarına və müvafiq əmrə əsasən pul mükafatı verilir. Bu mükafat jurnalların kateqoriyalarına görə müəyyən edilir. Biz bunu əməyin stimullaşdırılması, elmi məqalələrə marağın artması məqsədilə edirik. Nəzərə çatdırım ki, bir məqaləyə görə ən böyük pul mükafatı 400 manatdır.

- GDU beynəlxalq əlaqələri necə qurur, hansı layihələrdə iştirak edir?

- Universitetimiz beynəlxalq əlaqələrin genişlənməsində, müxtəlif layihə və proqramlara qoşulmaqda çox maraqlıdır. Bu istiqamətdə müntəzəm işlər görülür. Məsələn, GDU Avropa İttifaqının təklif etdiyi “Erasmus+” və “Horizon-2020” proqramlarına aktiv şəkildə qoşulub. Tələbə və müəllimlərimiz hər iki proqramın təklif etdiyi imkanlardan maksimum faydalanır. Bundan başqa, Gəncə Dövlət Universiteti koordinasiya Xəzər Universitetinin etdiyi Tempus-CURDEUS (Avropa Birliyi araşdırmaları üzrə kurikulumların işlənilməsi) layihəsində tərəfdaş qismində də iştirak edib. Bu, çox əhəmiyyətli və səmərəli layihə idi. Layihəyə əsasən, universitetin 6 əməkdaşı Avropa universitetlərində beynəlxalq seminarlarda iştirak edib. Eyni zamanda, 2 nəfər tələbəmiz Portuqaliyanın Lusefona Universitetində, digər 2 nəfər isə Niderland Krallığının Layden Universitetində 1 aylıq intensiv təlimdə iştirak edib. Layihənin yekununda universitetimizin əsas tədris binasında region universitetləri arasında ilk Avropa Araşdırmaları Mərkəzi yaradılıb.

Universitetimizin tərəfdaş kimi iştirak etdiyi digər ən uğurlu layihələrdən biri isə Tempus-ESFİDIP layihəsidir. Layihənin məqsədi əlilliyi olan tələbələrin ali məktəbə inteqrasiyasını təmin etməkdir. Layihənin icrası ilə bağlı universitetimizin yeni korpusunda-5-ci korpusda “Əlilliyi olan tələbələr üçün Mərkəz” yaradılıb. Mərkəz əlilliyi olan tələbələrin ali məktəbdə təhsil almaları, sosial həyatlarının yaxşılaşdırılması və mənəvi dəstək ala bilmələri üçün bir məkanadır. Qeyd edim ki, Mərkəz təkcə bizim universitetdə təhsil alan tələbələr üçün deyil, eyni zamanda, qərb bölgəsində oxuyan bütün tələbələr üçün nəzərdə tutulub. Mərkəz qərb bölgəsində fiziki imkanları məhduf tələbələr üçün yeganə mərkəzdir. 25 min avro dəyərində olan bu mərkəz Avropa və Amerika Birləşmiş Ştatları istehsal olan xüsusi avadanlıqlarla təchiz olunub.

Bu gün universitet “Erasmus+” proqramının təklif etdiyi AESOP, PETRA və EQAC layihələrində də tərəfdaş kimi fəal surətdə iştirak edir.

Düşünürəm ki, bütün bunlar universitetin beynəlxalq əlaqələrinin uğurlu nəticəsidir.

- Universitetin strukturunda necə, dəyişikliklər varmı? Məsələn, günün tələblərinə uyğun yeni fakültələrin, ixtisasların açılması və yaxud lazım olmayan ixtisasların aradan çıxması və sair.

- Əlbəttə ki, var. Bu, qaçılmazdır. Bu gün universitetdə strukturun optimallaşdırılması istiqamətində xeyli iş görülüb. Məsələn, bakalavriat səviyyəsi üzrə 4 ixtisas açılıb, 1 ixtisas isə bağlanıb. Magistratura səviyyəsində isə 12 yeni ixtisas açılıb, 2-si isə bağlanıb. Eyni zamanda, universitetdə pedaqoji kadrların yenidən hazırlanması üçün Əlavə təhsil fakültəsi açılıb, eyni profilli 4 kafedra ləğv edilərək onların bazasında 2 kafedra yaradılıb.

Bundan başqa, universitetdə işin səmərəli təşkil olunması məqsədilə müxtəlif şöbələr, mərkəzlər fəaliyyət göstərir. Məsələn, son illər yaradılan İnnovasiyalar Departamenti və bu departaməntə daxil olan şöbələr müasir idarəetmə sistemində uyğun yaradılıb.

Onu demək istəyirdim ki, universitetimiz nə qədər inkişaf etsə də, qarşıda hələ görüləcək çox işimiz var. Universitet kollektivi var gücü ilə çalışır ki, təhsil ocağımız xalqımız, dövlətimiz üçün daha yararlı, səmərəli bir müəssisə olsun. GDU-nun reytingi nöinki respublikamızın sərhədləri çərçivəsində, ölkəmizdən kənar da yüksək-lərdə durub.

duq. Məsələn, əgər 2015-ci ildə universitetdəki dosentlərin sayı 134, fəlsəfə doktorlarının sayı 172 idisə, bu il dosentlərin sayı 144, fəlsəfə doktorlarının sayı isə 240-a qədər artıb. Sual yarana bilər ki, bəs biz buna necə nail olduq? Öncə elmi dərəcəli kadr potensialının artması istiqamətində fəaliyyət planı hazırladıq. Elmi dərəcəli müəllimlərə xüsusi imtiyazlar verdik. Əməkdaşlarımızda diferensiallaşma tətbiq edildi. Görülən işlərin məntiqi nəticəsi olaraq elmi dərəcəli əməkdaşların sayı əhəmiyyətli dərəcədə artdı.

Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, universitetimizdə elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olmaq üçün hər cür şərait mövcuddur.

- Bəs, elmi məqalələr necə? Universitet müəllimlərinin məqalələri nüfuzlu elmi jurnallarda dərc olunurmu?

- Bu gün hər bir universitetin elmi potensialı, elmi göstəricisi həmin ali təhsil müəssisələrində çalışan professor-müəllim heyətinin nüfuzlu elmi jurnallarda dərc olunan məqalələri ilə ölçülür. Nəzərə alaq ki, bu məsələ universitetə reyting qazandıran amillərin öndəndə gəlir. GDU-da bu məsələyə xüsusi həssaslıqla yanaşılır. Universitetimizdə son 3 ildə impakt faktorlu jurnallarda çap olunan məqalələrin sayında gözəçarpan qədər artım var. 2016-cı ildə GDU-nun əməkdaşlarının bu jurnallarda 7 məqaləsi dərc olunmuşdursa, 2017-ci ildə bu rəqəm 25-ə çatıb. Xüsusilə qeyd etmək istəyirəm ki, universitet müəllimlərinin elmi məqalələrinin hamısı Thomson Reuters Agentliyinin “Web of Science” bazasına daxil olan jurnallarda dərc edilib. Onu da qeyd edim ki, bu platformaya daxil olan jur-

Müəllim-şagird münasibətləri

Təhsilin keyfiyyətinə təsir edən amil kimi

Rəna ABDİNOVA,

Gəncə şəhər M.Mehdizadə adına
4 nömrəli tam orta məktəbin
ibtidai sinif müəllimi

Son illər aparılan məqsədyönlü və planlı islahatlar nəticəsində təhsilimizdə ciddi dəyişikliklər baş verib. Təhsilin məzmunu, qiymətləndirmə sistemi yenilənib, İKT-nin təhsilə tətbiqi sürətlənib, məddi-texniki baza möhkəmlənib, müasir məktəb binaları tikilərək müəllim və şagirdlərin istifadəsinə verilib. Bütün bunlar, təbii ki, təlim prosesinin, tədris metodikasının və üsullarının da dəyişməsinə, yenilənməsinə şərtlənir. Öyrətmə-öyrənmə prosesini daha səmərəli etməyə imkan yaradan müasir, interaktiv dərs müəllimlərinin tədris fəaliyyətində aparıcı yer tutmağa başlayıb. Müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsi hiss olunacaq dərəcədə yüksəlib. Müəllim-şagird münasibətində də köklü dəyişikliklər baş verib. Bu münasibətlər əməkdaşlıq müstəvisinə keçib.

Müəllim peşəkarlığının yeni

müstəviyə çıxarılması, şagirdlərə yanaşmanın dəyişməsi, müəllim-şagird münasibətində əməkdaşlıq, qarşılıqlı inam, birgə nəticə əldə olunmasına səy və s. kimi faktorlar isə tədris prosesinin, nəticə etibarlı ilə təhsilin keyfiyyətinin artmasına müsbət təsir göstərir. Bunları nəzərə alaraq mən öz fəaliyyətimdə müəllim-şagird münasibətlərinin düzgün qurulmasına xüsusi diqqət yetirirəm.

Çoxillik pedaqoji təcrübəmdən bu qənaətə gəlmişəm ki, müəllim-şagird münasibətlərini düzgün qura bilmək üçün müəllim ilk növbədə şagirdləri yaxşı tanımalı, onların fərdi, psixoloji xüsusiyyətlərini bilməlidir. Bu məqsədlə mən birinci sinif şagirdləri ilə tanışlıq zamanı onlarla diaqnostik iş aparıram. Bu zaman testlərdən, müşahidə, fərdi və kollektiv söhbətlər, oyunlardan istifadə edirəm. Bu kimi işlərin aparılması müəllim-şagird münasibətlərinin düzgün qurulmasına, bu zaman şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınmasına imkan verir. Müəllim bə-

zən şagirdlə ehtiyatsız davranırda, yaxud düzgün pedaqoji yanaşma seçmədikdə şagirdə özünə inam hissi azalır və müəllimlə şagird arasında münasibətə baş verir. Fikrimcə, pedaqoji əməkdaşlıq üçün:

- Bir-birini dinləmək;
- Birgə qərar qəbul etmək;
- Bir-birinə inanmaq;
- Qrup işində öz məsuliyyətini anlamaq vacib faktorlardır.

Müəllimin şagirdə mənfi cəhət axtarmayıb onun yaxşı cəhətlərini qabartmağa çalışması da müəllim-şagird əməkdaşlığında mühüm cəhətdir. Çünki şagirdin diqqətini müəllim həyata, işə pozitiv münasibəti, peşəkarlığı ilə cəlb edə bilməzsə bu, şagirdə müəllimə, fəhnə qarşı laqeydlik yarada bilər və şagird müəllimi, onun fənnini sevməz. Belə halların olmaması üçün həmin şagirdlə müəllim arasında saziş bağlanması kimi iş üsulundan istifadə edir və bu, təcrübədə yaxşı nəticə verdiyi üçün onu həmkarlarımıza da tövsiyə edirəm. Bu sazişdə şagirdin dərslə, davranışla bağlı öh-

dəlikləri öz əksini tapır. Burada hələ hər hansı bir davranış pozuntusu ilə bağlı şagirdə veriləcək "cəza" da müəyyənləşdirilir. Saziş şagird və müəllim imzalayırlar. "Saziş"də şagird söz verir ki, dərslərə gecikməyəcək, dərslə yoldaşlarının fikrini yayındırmağa cəhd etməyəcək, kobudluğa yol verməyəcək və s. "Saziş" əsasən şərtlərə əməl etdi-

yi təqdirdə şagirdi valideyninin yazılı formada tərifi alması, məsuliyyətli iş (tapşırıq) alması, həftə içi müəllimin köməkçisi olması gözləyir. Əks təqdirdə, yəni şərtlərə əməl etmədikdə isə şagirdin valideyninin məktəbə çağırılması, sinfin ictimai işində iştirak etməməsi, tərifi kəndə qalması kimi vasitələrlə "cəzalandırılması" nəzərdə tutulur.

Zamanında bağlanmış belə saziş, aparılmış söhbət gələcəkdə konfliktin yaranmasının qarşısını alır. Belə saziş, söhbət şagirdlə aparılıqda bu, şagird - müəllim münasibətində qarşılıqlı inam, hörmət kimi hissələrin qorunub saxlanmasına gətirir. Bu halda şagird müəllimlə ünsiyyətdə, münasibətdə özünü sızılmış, "gözü kölgəli" hiss etmir.

Müasir texnikalarla tədris

Sifai SƏFƏROVA

Sumqayıt məktəblərində tədris prosesində müasir texniki avadanlıqlardan səmərəli istifadə olunur. Təhsil sahəsində aparılan islahatlar, texniki avadanlıqların müasir innovasiyalarda tətbiqi, laboratoriyalarda müəllimlərlə şagirdlərin birgə təcrübələri və digər innovativ amillər gənc nəslin mükəmməl biliyə malik olmasına xidmət edir. Sumqayıt şəhər 13 nömrəli tam orta məktəbdə keçirilən tədris də bu mövzuya həsr olunmuşdu. Qeyd edək ki, təhsildə qazandığı uğurlara görə seçilən məktəb şagird potensialının inkişafında yeniliklərə imza atmaqda davam edir. Təhsil Nazirliyinin "Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə 2-ci qrant müsabiqəsi"ndə iştirak edən bu təhsil ocağı ümumi təhsil müəssisələri kateqoriyasında qalib olub. Direktor Qədir Mikayılov bildirib ki, qazanılan uğurlarda məktəb kollektivinin əməyi böyükdür. Şagirdlərin dərs prosesində aktiv iştirakını təmin etmək baxımından texniki avadanlıqlar vacib əhəmiyyət kəsb edir. Laboratoriya şəraitində keçilən dərslərdə qazanılan təcrübə və onun tətbiqi şagirdin yeni bilik qavrama-

sına münbit şərait yaradır.

Daha sonra müsabiqədə qalib olmuş "Təbiət fənlərinin müasir rəqəmsal laboratoriyaların köməyi ilə tədris qaydaları" layihəsi barədə məlumat verən EbuMedinin təlimatçı-eksperti Aliyev Əhmədova "Labdisk" in işləmə mexanizmi haqqında danışdı. Rəqəmsal keyfiyyətləri özündə birləşdirən "Labdisk" əl içinə siqir. Laboratoriya şəraitində 14 istiqamətdə 120-dən artıq əməliyyatı yerinə yetirən qurğu vasitəsilə səs sürətini, temperaturu, hərəkəti və digər prosedurları həyata keçirmək mümkündür.

Tədbirdə müəllimlərin iştirakı ilə bir neçə təcrübə də nümayiş olunub. Aliyev Əhmədova belə müasir qurğulardan istifadənin müəllim-şagird yaradıcılığının mükəmməlləşməsinə, dərs zamanı daha çox məlumatların canlı şəkildə öyrənilməsinə və qavranılmasına təminat verdiyini söyləyib. Lövhdə diskini köməyi ilə aparılan təcrübə iştirakçılar tərəfindən maraqla qarşılandı.

Sonda təlimatçı-ekspert Aliyev Əhmədova "Labdisk" in əməliyyat göstəricilərini fizika dərslərində tətbiq edərək şagirdlərə nümayiş etdirib.

Şagirdlər natiqlik bacarıqlarını artırırlar

Layihə çərçivəsində Qubada mini-debat turniri

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin "Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə 2-ci qrant müsabiqəsi"nin fərdi kateqoriya üzrə qalibi olan "Məktəblilərin debat klubu" adlı layihə çərçivəsində Quba şəhərində mini-debat turniri keçirilib. Turnirdə təlimlər keçirilən Hacıqayıb, Ağbil və Qəçrəş kənd məktəblilərinin şagirdləri iştirak ediblər.

Tədbir Quba şəhər 4 nömrəli məktəbliseyin akt zalında baş tutub. Layihə rəhbəri, Qəçrəş kənd tam orta məktəbinin müəllimi Aygün Mövlanova bildirib ki, məqsəd məktəblilərin natiqlik bacarıqlarının artırılması, fikriyürütmə, təhliləmə, araşdırma, nəticə çıxarma kimi keyfiyyətlərinin yüksəldilməsinə xidmət etmək, onlarda mütaliyə, təhsilə, elmə maraq oyatmaqdan ibarətdir. Quba məktəblilərinin ilk debat turnirinin təşkil edilməsinin də məqsədi şagirdlərin təlimdə

öyrəndiklərinin əyani şəkildə tətbiqini izləmək və gələcək üçün natiqlik yetişdirməkdir.

Sonra "Elektron resurslar şagirdlərin tədris keyfiyyətinə müsbət təsir göstərir" mövzusunda debat turnirinə start verilib.

Sonda uğurlu çıxış edən Hacıqayıb kənd tam orta məktəbinin "Aypara" debatçıları turnirin qalibi olub. Ağbil kənd tam orta məktəbinin "Ağbil" komandası II, Qəçrəş kənd tam orta məktəbinin "Atom" debatçıları isə III yerləri qazanıblar. Hacıqayıb kənd tam orta məktəbinin debat komandasının üzvü Ləman Niyətova turnirin ən yaxşı natiqi seçilib. Yarışın sonunda qalib və mükafatçılara layihə çərçivəsində hazırlanmış kubok, medal, diplom və kitab hədiyyələri verilib. Üç ay davam edən layihə çərçivəsində Quba rayonunun Hacıqayıb, Ağbil və Qəçrəş məktəblərində ümumilikdə 45 nəfər IX, X, XI sinif şagirdi təlimlərə cəlb edilib və yekunda mini-debat turniri üçün hər məktəbdən 3 nəfər natiq seçilərək yarışda iştirak etmək hüququ qazanıb.

Ədəbiyyatdan dərslər nümunəsi

Sənubər KAZIMOVA,

Bakı şəhər 236 nömrəli tam orta məktəbin
Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi

Fənn: Ədəbiyyat

Mövzu: B.Vahabzadənin "İstiqlal" poemasının təhlili

Standartlar: 1.1.5; 1.2.1; 1.2.4; 3.1.

Dərsin məqsədi:

Poemada bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.

Poemanın mövzusunu, ideya-məzmun xüsusiyyətlərini şərh edir.

Kiçik həcmli esse yazır.

İş forması: fərdi, qrup

İş üsulu: müzakirə, ifadəli oxu, tədqimat, Venn diaqramı

Resurslar: B.Vahabzadənin əsərləri, B.Vahabzadənin şəkli, M.Ə.Rəsulzadənin şəkli, audioyazı, videosüjet, iş vərəqləri, Azərbaycan xəritəsi.

Motivasiya:

Dərs Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin xalqa müraciətindən bir hissəni səsləndirilməsi ilə başlanır:

<https://www.youtube.com/watch?v=Xrd-2Fu8Fug>

Şagirdlərdən müraciətə münasibətləri soruşulur. Sonra onlar B.Vahabzadənin "İstiqlal" şeirini özəzr söyləyirlər. Bəxtiyar Vahabzadə ilə bağlı videoçarx nümayiş etdirilir.

Sinfə sual ünvanlanır: Poemaya və videoçarxa əsasən B.Vahabzadənin şəxsiyyəti haqqında hansı fikirləri söyləmək mümkündür?

Cavablar dinlənir. Sonra aşağıdakı suallarla şairin həyat və yaradıcılığı ümumi şəkildə yada salınır:

1. B.Vahabzadə nə vaxt və harada anadan olub?
2. O, ali təhsilini harada alıb?
3. B.Vahabzadə hansı şairin yaradıcılığını araşdırıb?
4. Şair ilk poemasını kimə həsr edib?
5. Şairin ilk şeiri nə vaxt çap olunub?
6. B.Vahabzadə hansı poemalarının müəllifidir?
7. Azərbaycanın parçalanmasına həsr olunmuş "Gülüstən" poeması nə vaxt çap olunub?
8. "Gülüstən" poemasının davamı hesab oluna bilən "İstiqlal" poeması nə vaxt yazılıb?
9. Poema hansı mövzuları əhatə edir?

Tədqiqat sualı:

Sual-cavab bitdikdən sonra sinfə belə bir sualla müraciət olunur:

Milli azadlıq mövzusunda əsərlərin yaranmasına səbəb nədir? Cavablar dinlənir. Tədqiqat sualı formalaşdırılır.

Milli azadlıq mövzusunda yazılmış əsərlərdə başlıca olaraq, hansı problemlər ön plana çəkilir?

Tədqiqatın aparılması:

Tədqiqat aparmaq üçün şagirdlərə iş vərəqləri paylanılır. Qrup işlərinə görə meyarlar üzrə qiymət verilir.

I qrup: "Şahidlər"

1. "İstiqlal" poemasını Məhəmməd Akif Ərsoy "İstiqlal marşı" ilə müqayisə edin.

	"İstiqlal" poeması	"İstiqlal marşı" şeiri
1. Mövzu		
2. Problem		
3. Vətənin və xalqın azadlığına münasibət		
4. Azadlıq uğrunda şəhid olanlara münasibət		
5. Xalqların milli azadlıq hərəkətinə qənim kəsilənlərə münasibət		
6. Vətənin gələcəyinə münasibət		
7. İdeya		

II qrup: "İstiqlal"

1. Şairin "qul millətlərə" münasibətini əsərdən seçilən misallarla aydınlaşdırın.

2. Poemada başlıca ideya nədir?

III qrup: "Millət"

1. Şimali Azərbaycanın azadlığa qovuşması şairdə hansı arzusunun yaranmasına səbəb oldu?

2. Poema və roman janrlarını Venn diaqramından istifadə edərək müqayisə edin.

IV qrup: "Vətən"

1. Şairin fikrincə, "Gülüstən" müqaviləsi xalqımızın, dövlətimizin taleyində hansı rolu oynadı?

2. Bəndlərdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyən edin:

...Köksünə dağ üstəndə dağ çəkilən xalq

Bir gün dağ çəkəcək dağın köksünə.

Məfil çəpərləri qura bilən xalq

Bir il gec, bir il tez - qıracaq yənə.

Torpağı yoğurur vaxt özü qanla

Vaxt gəldi, bircə söz min dünya açar.

Artıq anlamış, ahla, amanla

Nə məfil əriyər, nə sərhəd uçar.

Qrup işlərinin tədqimatları dinlənir. Onlara meyarlara uyğun qiymət verilir.

Tədqiqat sualının cavabı müəyyən olunur.

Yaradıcı iş olaraq şagirdlərə mövzuya uyğun bir neçə esse adı təklif olunur:

1. B.Vahabzadənin yaradıcılığında ana dilinə münasibət.

2. Azərbaycanın milli azadlığı uğrunda şəhid olanlarımız.

3. "İkiyə bölünmüş Vətən" in taleyini düşünən şairin düşüncələri.

Esse yazılardan bəziləri oxunub qiymətləndirilir.

Qiymətləndirmə meyarı

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Poemada ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxumaqda çətinlik çəkir.	Poemada müəllimin köməyi ilə ifadəli oxuyur.	Poemada əsasən ifadəli oxuyur.	Poemada ifadəli oxuyur.
Poemada bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Poemada bədii təsvir və ifadə vasitələrini kömək əsasında müəyyənləşdirir.	Poemada bədii təsvir və ifadə vasitələrini əsasən müəyyənləşdirir.	Poemada bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
Poemada janr baxımından romanla müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Poemada janr baxımından romanla müəllimin köməyi ilə müqayisə edir.	Poemada janr baxımından romanla əsasən müqayisə edir.	Poemada janr baxımından romanla müqayisə edir.
Essenin məzmununa uyğun üslub müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Essenin məzmununa uyğun üslub suallar və kömək əsasında müəyyənləşdirir.	Essenin məzmununa uyğun əsasən müəyyənləşdirir.	Essenin məzmununa uyğun müəyyənləşdirir.

Yeni universitet modeli texnologiyaları tədrisə gətirməlidir

Oruc MUSTAFAYEV

Bu gün daim dəyişən ali təhsil sistemində universitet brendlərinin inkişafı, beynəlmilləşmə, dünya arenasında özünü təsdiqləmə kimi məsələlər üzə çıxır. Universitet öz brendini necə yarada, tanıtdıra, öz mövqeyini və reputasiyasını necə qoruya bilər? Elə bu günlərdə Böyük Britaniyanın təhsil xidmətləri sahəsində ixtisaslaşmış nüfuzlu “Times Higher Education” (THE) nəşrinin brend-direktoru Maykl Lubaçın Bakıda Azərbaycanın ali məktəbləri üçün keçirdiyi semi-

narda universitetlərin nüfuz göstəricilərinin müəyyən olunmasında istifadə olunan meyarlardan və onlardan istifadənin təhlilindən, ali məktəblərin reytinglərinin hazırlanmasında uğurlu və ya səhv yanaşmalardan, reytinglərin hazırlanması metodologiyasından bəhs olunub. Seminardan sonra THE-nin brend-direktoru Maykl Lubaç, Rusiya və MDB ölkələri üzrə regional direktoru Yeqor Yablokov və brend-meneceri Laçin İtalmazova ilə söhbətimizdə universitetlərimiz üçün maraqlı doğura biləcək məsələlərə aydınlıq gətirməyə çalışdıq.

Azərbaycan ali məktəbləri reytingdə daha yüksək mövqə tuta bilərlər

barədə imic formalaşdırıla bilər. Brend isə daha mürəkkib, daha kompleks anlayışdır. Brend universitetin təhsil bazarında yeri, insanların ali təhsil müəssisəsi ilə qarşılıqlı əlaqəsi də daxil olmaqla onun bütün nüfuzunu özündə cəmləşdirir.

- Azərbaycan universitetlərinin THE reytingində mövqeyinə toxunmaq istərdim. Necə bilirsiniz, yaxın vaxtlarda ali məktəblərimiz reytingdə hansı mövqə tuta bilər?

- Təəssüflər olsun ki, hazırda THE reytingində Azərbaycan Respublikasını təmsil edən heç bir universitet yoxdur. Və bunun da səbəbi ondadır ki, universitetlərdən heç biri hazırda publikasiya aktivliyinə görə THE-nin kriteriyalarına əməl etməyib. Kriteriyalar nə tələb edir? Tələb odur ki, qlobal reytingin təqdim olunma vaxtına qədər reytingə daxil ola bilmək üçün ali məktəbin “Scopus”da indeksə olunan jurnallarda son 5 il ərzində ən azı 1000 məqaləsi çap olunmalıdır. Bundan əlavə, 5 illik müddətdə hər il üzrə universitet nəşrlərinin sayı 151-dən aşağı düşməməlidir. Azərbaycan hazırda reytingdə təmsil olunmamasını, məsələn, Rusiya ali məktəbləri ilə müqayisə etsək, bu o deməkdir deyil ki, Azərbaycan universitetləri zəifdir və ya Rusiya ali məktəbləri ilə müqayisədə az effektivdir. Bu, sadəcə o deməkdir ki, Azərbaycan universitetləri beynəlxalq reytingə daxil olmaq üçün müvafiq kriteriyalara əməl etməyiblər. Əgər onlar bu kriteriyalara əməl edərlərsə, onda Rusiya ali məktəbləri ilə müqayisədə reytingdə daha yüksək mövqə tuta bilərlər.

Y.Yablokov: - Qeyd etməliyəm ki, bu, dövrü olaraq baş verir. Reytingdə iştirak edən universitetlər heç də sıralamanın sonuncu mövqələrində olmurlar. Reyting heç

Bundan ötrü onların sərəncamında kifayət qədər zəruri alətlər var. Məsələn, M.Lubaç bu gün seminarda bir slayt nümayiş etdirdi. Bu slaytda Azərbaycanın aparıcı ali təhsil müəssisəsi kimi Bakı Dövlət Universitetinin publikasiya aktivliyi nümayiş olundu. Slaytda BDU alimlərinin son 5 ildə dərc olunmuş elmi məqalələrinin ümumi sayı, tələb olunan planın (151 məqalə) yerinə yetirilmədiyi, publikasiya aktivliyinin stabil qaldığı illər, eləcə də il ərzində 200 və daha artıq məqalənin çap olunması barədə informasiyalar var. Buna müvafiq olaraq, biz artıq əvvəlcədən ehtimal edə bilərik ki, BDU reytingə daxil olmağa çox yaxındır. Çox yəqin ki, 1-2 ilə BDU tələb olunan kriteriyalara əməl edəcək və Azərbaycanın bu nüfuzlu reytingə daxil olan ilk universiteti olacaq.

M.Lubaç: - Yeri gəlmişkən, onu da əlavə etmək istəyirəm ki, mövcud qlobal reytinglər ən çox elmi-tədqiqat yönümlü universitetləri əhatə edir. Biz başa düşürük ki, bir çox universitetlər, xüsusən də inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyata malik ölkələrin ali məktəbləri üçün mövcud kriteriyalar (əvvəlcədən tədqiqat yönümlü universitetlər üçün müəyyənləşdirilmiş) reytingə düşməkdə çətin ola bilər. Biz bunu Rusiyanın və digər qonşu ölkələrin təmsilində görürük. Bunları yaxşı başa düşürük. Buna görə də THE hazırda yeni bir reyting hazırlamağa və döviyyəyə buraxmağa qərar verib. Bu reyting “Times Higher Education Innovation and Impact Rankings” adlanır və daha çox ali məktəblərin innovativ fəaliyyətinə əsaslanacaq. Universitet davamlı inkişaf baxımından BMT tərəfindən müəyyən edilmiş məqsəd və vəzifələrə nə dərəcədə hazırdır. Bu reytingdə bir çox universitetlər üçün mühüm olan və yerinə yetirilməsi böyük çətinliklər yaradan publikasiya aktivliyi kimi tələb olmayacaqdır. İstənilən universitet bu reytingdə iştirak etmək üçün öz məlumatlarını təqdim edə bilər. Beləliklə də hər hansı ali məktəb reytingə daxil olmaq üçün zəruri publikasiya aktivliyi olmadan da özünü dünyanın nüfuzlu ali məktəbləri, deyək ki, Harvard və ya Oksford ilə müqayisə edə bilər.

- THE-nin Azərbaycan universitetləri ilə əməkdaşlığı barədə nə deyə bilərsiniz?

- Azərbaycan universitetləri ilə əməkdaşlığın perspektivi var. Bugünkü seminar gedində də Azərbaycan universitetləri tərəfindən böyük maraqlı gördük, ali məktəblərinin THE ilə dialoqa və əməkdaşlığa maraqlı göstərdiyini müşahidə etdik. Bu, verilənlər bazalarından necə istifadə etmək, universitet brendinin formalaşması və inkişafı məsələlərinə aiddir. Sözügedən mövzular üzrə THE dünyanın bütün ölkələrinin universitetlərinə zəruri yardım göstərir. Seminarda azərbaycanlı həmkarlarından biri yaxınlaşaraq 2 il əvvəl keçirilmiş analoji seminarda iştirak etdiyini və təmsil etdiyi universitetdə THE-nin tövsiyələrinə əməl

olunduğunu, hətta bir sıra metodoloji göstəricilərin ali məktəbin inkişafında tərəqqiyə nail olmasında mühüm rol oynadığını bildirib. Əlbəttə ki, bu cür şərtlər mənim üçün sevindiricidir, THE -nin dünyaca nüfuzlu ekspertləri də bu fikirlərdən məmnundurlar. THE öz brendini quran, öz brendini regional və beynəlxalq miqyasda tanıtdırmağa çalışan Azərbaycan universitetləri ilə işləməkdən məmnundur.

Laçin İtalmazova: - Mən bir məqama da diqqət çəkmək istəyirəm. Seminar zamanı bir neçə Azərbaycan universitetinin nümayəndəsi ilə söhbətəlmək imkanımız oldu. Onlar qeyd etdilər ki, təmsil etdikləri ali məktəblərdə həm bakalavr, həm də magistratura səviyyələrində ingilisdilli proqramlar tədris olunur. Bu isə Azərbaycan universitetləri digər ölkələrin universitetləri ilə inteqrasiyaya can atmasının bir göstəricisidir.

- Cənab Maykl Lubaça belə bir sualla da müraciət etmək istərdim. Siz gələcək universitet modelini necə görürsünüz?

Maykl Lubaç: - Gələcəyin universitetinin bir neçə cəhətini cızmaq olar. Birinci növbədə, gələcək universitetlər texnoloji sahələrdə və təlim prosesində istifadə olunmaq üçün çoxvariantlı təqdim edəcəklər. Bu texnologiyaların özləri də çox dəyişəcək. Bu sahədə ciddi inkişaf olacaq və tədrisə köhnə, klassik yanaşma əsasında təlimdən uzaqlaşmaq lazım gələcək. Əzbərcilik, hər şeyi kitabdan öyrənmək aradan çıxacaq, daha çox praktikiyönümlü tədris üstünlük təşkil edəcək. Bu modeldə universitet tələbələrini bilik və səriştələrinin inkişafına üstünlük verəcək. Gələcəyin universitetinin fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri bu olacaq ki, universitetlər özlərinin elmi-tədqiqat yönümlü fəaliyyətlərini modelini dəyişməli olacaqlar. Tədqiqatlar baş verən dəyişikliklər çərçivəsində cəmiyyətin tələb və sorğularına adekvat olmalıdır. Bu da müəyyən mənada yəni də praktikiyönümlülük xarakteri daşıyır. Tədqiqatlar tədqiqat naminə deyil, məhz cəmiyyətin tələbatının ödənməsi naminə aparılmalıdır. Universitetin cəmiyyətin qarşısında duran problemlərin həllinə cəlb olunma səviyyəsi artırılmalıdır. Universitet təhsili əhalinin bütün təbəqələri üçün olmalıdır, təhsil haqları daha universal olmalıdır.

Laçin İtalmazova: - Məhz cəmiyyətin maraqlarının təmin olunması məsələsi seminarında xüsusi qeyd olundu. Hazırda gənclər qarşısında geniş təhsil imkanları var. İndiki gənclik yalnız texnologiyalar əsasında qurulan təlimə üstünlük verir. İndi təlimin yalnız elektron formatda təqdim olunması üçün əhəmiyyət daşıyır. Buna görə də universitetlər o səviyyədə olmalıdırlar ki, elektron vasitələrlə təhsil tələbələr üçün daha olmalıdır. Buna görə də yeni universitet modeli texnologiyaları tədrisə gətirməlidir.

- Cənab Maykl Lubaç, Azərbaycanın ali təhsil nümayəndələrinə hansı məsləhətləri çatdırmaq istərdiniz?

- Bugünkü seminarın məqsədi heç də Azərbaycan universitetlərinin diqqətini ali məktəblərin qlobal reytinginə yönəltmək deyildi. Seminarda daha çox ali məktəblərin müxtəlif analitik alətlərdən istifadə etməklə, eləcə də “Times Higher Education”un təqdim etdiyi resurslardan yararlanmaqla özünü qiymətləndirmək və dünyanın bütün ölkələrindən olan universitetlərlə müqayisə etmək məsələlərinə diqqət yönəldildi. “Times Higher Education” bu məsələdə Azərbaycan universitetlərinə çox mühüm yardım göstərə bilər. Bu, həm universitetin brendinə, həm də reputasiyasına aid olan məsələdir. Eyni zamanda universitetin göstəricilərinin dünyanın digər regionlarından olan ölkələrin ali təhsil müəssisələrinin göstəriciləri ilə müqayisəsidir.

- Universitet brendinin formalaşmasında nə kimi mühüm faktorları qeyd edə bilərsiniz?

- Əgər biz universitet brendinin yaradılmasında söhbət ediriksə, onda bu məsələ bir neçə başlıca mövqə baxımından prinsipial əhəmiyyət daşıyır. İlk növbədə, universitetlər autentik (müvafiq, eyni) olmalı, onları başqa ali məktəblərdən fərqləndirən nöqtələri tapmalıdırlar. Yəni, onları digər universitetlərdən nələrlə fərqləndirir. Fərqləndirmə universitetlərin hazırlıq şərtlər daxilində üzvləşdikləri çağırışlara uyğun aparılmalıdır. Universitetlər üçün bu şərtlər böyük çağırışlar qarşısında apardıqları və üzərində işlədikləri tədqiqat xarakterli fəaliyyətlər, onların qlobal universitet şəbəkəsinə nə dərəcədə cəlb edilməsi ola bilər. Məhz bu amillər əsasında universitetlər yenidən təşəkkül tapır, digər brendlərdən fərqli olaraq özünün unikal brendini yarada bilər.

- Çağırışlardan bəhs etdiniz. Müasir çağırışlar baxımından rəqabətqabiliyyətliliyə can atan universitetlər qarşısında hansı vəzifələr durur?

- Mənim fikrimcə, əgər biz universitetlərin rəqabətqabiliyyətliliyini can atması söyləyəndən danışırsaq, diqqət yetirməli və üzərində işləməli olduğumuz mühüm məsələ brend-marketdir. Yəni bu anlayış o deməkdir ki, konkret universitet hazırda hansı inkişaf mərhələsində və hansı nöqtədədir. O, hansı istiqamətə yönəlməyə hazırlaşır, yaxın vaxtlarda hansı istiqamətlər üzrə inkişaf etmək istəyir. Bu nöqtəyə nəzərdən məhz THE-nin ekspertizası universitetləriniz üçün çox faydalı ola bilər. Şübhəsiz ki, çox müxtəlif reyting sistemləri var. Onlardan biri də “Times Higher Education”dur. THE çox yəqin ki, daha nüfuzludur və onun tədqiqatları ali məktəblər üçün aktualdır. THE universitetlərə öz müqayisəli rəqabətqabiliyyətliliyini aparmaqda, digər ali məktəblərdən fərqli cəhətlərini üzə çıxarmaqda kömək edə bilər. Bu, həm Avrasiya, həm də qlobal aləmdə təmsil olunan dünya universitetlərinə aiddir. Buna görə də brend-market öz rəqabətqabiliyyətinin digər universitetlərə nisbətən ölçmə qabiliyyətidir. Əgər biz ali məktəblərin rəqabət qabiliyyətliliyindən danışırsaq, onda bəhs etdiyimiz məsələ universitet üçün bir nömrəli vəzifədir.

- Ayrıca götürülmüş bir ali məktəb qlobal miqyasda öz brendini necə yarada bilər?

- Brend universitetin yaradılması mərhələsində əsas vəzifə bu universitetin necə bir ali məktəb olması anlayışdır. Bir qayda olaraq, bu məsələ yalnız o zaman uğurla həll oluna bilər ki, bu mövzu öncədən steykholderlərlə müzakirə olunsun. Steykholderlər universitetlə sıx əlaqəsi olan və ali məktəbin fəaliyyətində yaxından iştirak edən şəxslərdir. Onlar universitetin bu və ya digər səviyyələrdə inkişafına bələddirlər. Hər bir universitetdə daxili və xarici steykholderlər var. Daxili steykholderlər universitetin inzibati heyətinin nümayəndələri, tələbələr və müəllimlər, digər müxtəlif köməkçi qurumların əməkdaşları, xarici steykholderlər isə abituriyentlər, onların valideynləri, universitetlərlə sıx əlaqədə olan sifarişçi təşkilatlar, eləcə də ali məktəb məzunları ola bilər. Onların siyahısına həm də hakimiyyət nümayəndələrini də aid etmək mümkündür. Yəni, steykholderlərin siyahısı çox geniş ola bilər. Universitet steykholderlərlə birlikdə bu ali məktəbi necə görmək istəyirlər mövzusunda müzakirələrə başlamalıdır. Daha sonra situasiya universitetin nə dərəcədə

Əzbərcilik, hər şeyi kitabdan öyrənmək aradan çıxacaq, daha çox praktikiyönümlü tədris üstünlük təşkil edəcək. Bu modeldə universitet tələbələrini bilik və səriştələrinin inkişafına üstünlük verəcək. Gələcəyin universitetinin fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri bu olacaq ki, universitetlər özlərinin elmi-tədqiqat yönümlü fəaliyyətlərini modelini dəyişməli olacaqlar. Tədqiqatlar baş verən dəyişikliklər çərçivəsində cəmiyyətin tələb və sorğularına adekvat olmalıdır.

çoxprofilli olmasından asılı olaraq fərqli ola bilər. Əgər universitetin təhsil, elmi fəaliyyəti kifayət qədər dar çərçivədədirsə, məsələn, tədqiqat aparır, kəşflər, ixtiralar edir, neft hasilatı və buna uyğun olaraq da mühəndisliklə əlaqədardır, paralel olaraq təhsil fəaliyyəti ilə məşğuldur, onun brendi ilə bağlı sual sadədir. Əgər biz daha geniş fokuslu universitetdən, onun yalnız təhsil fəaliyyətindən danışırsaq, burada situasiya kifayət qədər mürəkkəbdir. Çünki belə olan halda bütün steykholderlərlə iş aparılmadan brend universitetin yaradılmasına başlamaq mümkün deyil.

- Əgər biz güclü universitetdən danışırsaq, bu, həm də brend universitet deməkdirmi?

- Bəli, doğrudan da güclü universitet brend universitet deməkdir. Ancaq bir qədər daha dəqiqliyə varsaq, güclü universitet və brend universitet anlayışları müəyyən mənada fərqlidir. Niyə? Çünki ola bilər ki, universitet güclü brend olsun, lakin onun elm, təhsil fəaliyyəti ilə bağlı o qədər də yüksək olmayan göstəriciləri ola bilər. Bu anlayışlar arasında dəqiq sərhədlər qoymaq lazımdır. Güclü universitet o universitetdir ki, onun elm, təhsil fəaliyyəti ilə bağlı əsas istiqamətləri çox güclüdür.

- Eynilə brend və imic anlayışlarını da fərqləndirməliyik?

- Bir dəqiqlik vermək istərdim ki, brend və imic tamamilə oxşar anlayışlar deyil. İmic bir tələbənin və ya konkret bir insanın bu və ya digər universitetlə bağlı baxışları ola bilər. Bu, hardasa universitet

də tarixi, hər hansı xronoloji ardıcılıq gözənilməklə formalaşmışdır. Məsələn, bu il reytingə ilk dəfə Belarus Dövlət Universiteti daxil olub. Digər Rusiya universitetlərindən fərqli olaraq, dərhal da 800-1000 aralığında yer alıb. Əvvəllər isə reytingdə yer ala bilməyib. Universitet tələb olunan kriteriyalara əməl edən kimi dərhal reytingin yuxarı mövqələrində yer alır. Mən M.Lubaça da demişəm, bu cür vəziyyət Azərbaycan universitetləri ilə də baş verə bilər. Onlardan hər hansı biri, əgər THE-nin metodologiyası üzrə qüvvədə olan kriteriyalara əməl edə bilsə, reytingin daha yuxarı sıralarında yer ala bilər. Sadəcə, biz hələlik onları orada görmürük.

- Siz bəhs etdiyiniz məqamları bizim universitet nümayəndələri ilə müzakirə edə bilərsinizmi?

Y.Yablokov: - Əlbəttə ki. Elə seminarda iştirak edən Azərbaycan universitetlərinin təmsilçilərinə M.Lubaç THE reytinginin metodologiyası barədə geniş məlumat verdi, eləcə də qlobal reytinglərə daxil olmaq üçün THE-nin müəyyən etdiyi kriteriyalar barədə danışdı. M.Lubaç seminarda onu da xüsusi vurğuladı ki, hazırda THE-nin metodologiyası olduqca şəffafdır. Bu metodologiya qurumun saytında yerləşdirilib. Biz Azərbaycan universitetləri ilə görüşlərimizdə daim bu metodologiyadan söhbət açırıq. Deməyim odur ki, metodologiya ilə bağlı məsələlər heç kim üçün sirr deyil. Hər bir universitet hətta müvafiq reyting təqdim olunana qədər onunla tanış ola və öz imkanlarını qiymətləndirə bilər.

Məktəb dezadaptasiyası

Mehriban VERDİYEVA

"Məktəblinin dostu" layihəsinin psixoloqu

Yəqin çoxları müşahidə edib ki, məktəbə gəlmiş ilk günlərdə daha çox birinci sinif şagirdləri özlərini həyəcan içində hiss edir. Bu hissələr onların həyatında əhəmiyyətli dəyişikliyə səbəb olur. Çünki dərəcə başladıqdan sonra onlardan nizam-intizam, dərəcə oxumaq, səliqəli olmaq tələb olunur. Düzdür, bu, məktəbə qədər də uşaqlarda tərbiyə olunan davranışlardan sayıla bilər, amma bir var mərhələli davranışlar, bir də var qaydaların həyat tərzinə keçməsi. Bu situasiyada sadaladığımız keyfiyyətlər artıq uşaqların həyat tərzinə keçid sayılır. Bir çox şagirdlər əvvəlcə bu tələblərin öhdəsindən gələ bilmir.

Onu da qeyd edək ki, məktəb dezadaptasiyası standart olaraq iki aydan altı aya qədər davam edir. Son zamanlar belə hallar da müşahidə olunur ki, uşaqlar yuxarıda qeyd olunan zaman kəsiyində lazımı mərhələni keçə bilmir. Bu zaman prosesin müsbətə doğru idarə olunması üçün müəllim və valideynlərdən tələb edilən qaydalar, yanaşmalar var.

Pedaqoq hətta valideyndən öncə mütəxəssisə müraciət etməlidir.

Mütəxəssis kimdir?

İlkin mərhələdəki mütəxəssis məktəbin psixoloqudur. Uşağın diaqnozunu müəyyənləşdirmək üçün onunla söhbətlər aparılır. Uşaqla onun adaptasiyasına mane olan şəxsi və kənar keyfiyyətlər barədə fikir mübadiləsi edilir. Səbəblər aşkara çıxarıldığı zaman korreksiyaedici proqram hazırlanır. Beləcə, müəllim və məktəbin pedaqoqu uşaqla ilk təlimlərə başlayır. Eyni zamanda,

Uşaq özünü qiymətləndirməyi və özünə inanmağı bacarmalıdır. Bu, valideyndən tələb olunan ən vacib addımdır. Uşaq mütləq hiss etməlidir ki, ən yaxşı və ən ağır situasiyada onun arxasında böyük qüvvə, valideyni var. Valideynlər təkcə öz uşaqları ilə deyil, həm də uşağın fəaliyyətində olduğu və ya olacağı mühiti də öyrənməlidir.

durum barədə məktəblinin ailəsi də məlumatlandırılır.

Dezadaptasiyanı yaranan səbəblər

Problemlərdən biri uşağın müəllim və həmyaşıdları ilə ünsiyyətdə çətinlik çəkəməsidir. Uşaqlar sakit və utancaq olur. Ünsiyyətə girə bilmədikləri üçün onlara elə gəlir ki, müəllimdən, ya da yoldaşlarından eşitdiyi elementar bilikləri mənimsəməkdə də acizdirlər. Bu üzündən uşaqlar öyrənməkdən qaçır və ya ümumiyyətlə, oxumaq istəmir. Bu, müəyyən mərhələdə məktəbə gəlmək qorxusu da yaradır.

Dezadaptasiyanı yaranan başqa bir səbəb müəllimin diqqəti ilə bağlıdır. Məsələn, sinifdə yaxşı qavrayan uşaqların sayı çox olduğu halda, nisbətən zəif qavrayışlılar diqqətdən kənar qala bilər. Bu halla müşahidə olunan dezadaptasiyalarda məsuliyyət daşıyan tərəf pedaqoqdur. O üzündən psixoloqlar belə vəziyyətdə əvvəlcə müəllimlə iş aparır. Müəllimin həmin şagirdlə ünsiyyətinin daha mükəmməl qurulması istiqamətində məsləhətlər verilir. Yəni, müəllimin

dezadaptasiya problemi yaşayan məktəbli ilə daha çox ünsiyyətdə olması tələb olunur. Eyni zamanda, bu tələbin həyata keçirilməsi üçün məsləhətlər verilir.

Bəzi hallarda məsuliyyət daşıyan tərəf ailədir

Bəzən uşaq o qədər də yaxşı qiymətlər almır. Valideyn buna görə uşağı aşağılayır, təhqir edir, fiziki təzyiqlə məruz qoyur, onu qorxudur. Uşaqlarda neqativ hisslər daha çox fəallaşır və təhlüşürdə belə bir fikir formalaşır: Mən nə edirəmsə, pisəm, bacarıqsızam, hörmət olunmayan şagirdəm, heç vaxt

Məktəbin psixoloqu

öldəndən yaxşı nəşə gəlməyəcək. Belə hallarda bəzən məktəb sözünü eşitməsi belə, uşaqlarda stress yaşadır. O, nəinki məktəbə getmək, ümumiyyətlə, məktəb sözünü eşitmək istəmir.

Valideynlərdən tələb olunur ki,

uşaqlarda özünəinamın formalaşmasına çalışsınlar. Uşaq özünü qiymətləndirməyi və özünə inanmağı bacarmalıdır. Bu, valideyndən tələb olunan ən vacib addımdır. Uşaq mütləq hiss etməlidir ki, ən yaxşı və ən ağır situasiyada onun arxasında böyük qüvvə, valideyni var. Valideynlər təkcə öz uşaqları ilə deyil, həm də uşağın fəaliyyətdə olduğu və ya olacağı mühiti də öyrənməlidir. Bu, təkcə uşağın mühitini formalaşdırmaq üçün ona yol göstərmək cəhdi deyil. Bu, həm də o deməkdir ki, uşaq ailəsi tərəfindən sevildiyini anlasın, görsün. Bütün bu addımlarda həmişə uşağa belə bir fikir tələp edilməlidir: Biz bu dəstəyi sənə hər şeydən öncə ona görə veririk ki, səni sevirik. Yəni, uşaq üçün ailəsinin sevgisi əldə edəcəyi bütün uğurların bünövrəsidir. Dezadaptasiya mərhələsini aşmaq üçün valideynlər uşaqlarını digər uşaqlarla müqayisə etməməlidirlər.

Belə hallara bizim cəmiyyətdə çox rast gəlinir

Məsələn, valideyn deyir ki, filankəs səndən yaxşı bacardı, yaxşı oxuyur və sairə. Bu, uşaqlarda ciddi mənəvi zədələr yaradır. Birincisi, uşaq müqayisə olunduğu yaşının yanında həmişə ehtiyatlı və qorxaq davranır. İkincisi, ətrafdakı yaşlılara antipatiya formalaşır. Ən qorxulu, uşaq olduğu kimi sevilmediyini düşünməyə başlayır. Uşağı həmişə öz nailiyyəti ilə öymək, öz səhvi ilə müqayisə etmək vacibdir. Eyni zamanda, başqalarının yanında uşağı təhqir və ya tənqid etmək olmaz. Bu, heç ikilikdə olanda da məqbul hesab edilmir.

Əgər uşaq dərslə bağlı uğurlu nəticəni vermirsə,

bunu onunla müzakirə etmək lazımdır. Uşağı cəzalandırmaq, təhqir etmək və sair kimi xoş olmayan variantlar heç vaxt müsbət nəticə verə bilməz. Əksinə, uşaq məktəbə adaptasiyadan yayınacaq, dərəcə oxumağa marağı olmayacaq, bir sözlə, təhsildən uzaq düşəcək. O üzündən valideyn qədər müəllim də bu məsələlərdə diqqətli olmalıdır. Qavraması zəifdir deyə, uşağı diqqətdən kənar qoymaq olmaz. Çünki "uşaqdır" dediyimiz varlıqlar evdə və məktəbdə hər şeydən öncə şəxsiyyət kimi formalaşmalıdırlar.

Gənc olimpiadaçılar qrupunun yaradılmasına hədəflənmiş layihə

Təhsil Nazirliyi tərəfindən keçirilən "Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə 2-ci qrant müsabiqəsi"ndə ümumtəhsil məktəbləri kateqoriyası üzrə qalib təhsil ocaqlarından biri də İ.Hacıyev adına "Tərəqqi" texniki-humanitar liseyidir. Tədris müəssisəsi müsabiqəyə "Gənc olimpiadaçılar qrupunun yaradılması" layihəsi ilə qoşulub. Layihənin əsas məqsədi Bakı şəhərində yerləşən məktəb, lisey və gimnaziyalarda oxuyan istedadlı şagirdlərin seçilməsi və onların bilik, bacarıq və vərdişlərinin daha da inkişaf etdirilməsidir. 20 iyul 2018-ci il tarixindən 20 fevral 2019-cu il tarixinədək davam edəcək layihənin seçim turunda Bakı şəhəri üzrə 50-yə yaxın məktəb və liseyə 300 nəfərədək VII sinif şagirdi iştirak edib. Layihənin rəhbəri İ.Hacıyev adına "Tərəqqi" texniki-humanitar liseyin direktoru, professor Nasim Abışovun bildirdiyinə görə, layihənin icra planına əsasən şagirdlərin onlayn qeydiyyatı üçün elektron proqram təminatı yaradılıb. Seçim turuna qatılan şagirdlərdən 24 nəfər ən istedadlı seçilib. Onlara riyaziyyat fəni üzrə dərslər keçilir.

Dərslər oktyabrın 1-dən başlayıb və gələcək fevral ayınadək davam edəcək.

Dərslər bitdikdən sonra yekun tur və layihənin yekunu ilə bağlı tədbir keçiriləcək, iştirakçılara sertifikatlar, qaliblərə diplom və hədiyyələr təqdim olunacaq. Qrant müsabiqəsi haqqında da fikirlərini bölüşən direktor qeyd edib ki, Təhsil Nazirliyinin qrant müsabiqələri təhsil ocaqları və müəllimlər üçün yeni imkanlar yaradır: "Obektiv formada keçirilən qrant müsabiqəsi bütün təhsil işçiləri arasında sağlam rəqabətin aparılmasına imkan yaradır".

Qəbələdə özəl sektorla əməkdaşlığa dair "dəyirmi masa"

Qəbələ Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzində peşə təhsili müəssisələri ilə özəl sektor nümayəndələri arasında dual sistemə bənzər peşə təhsili sahəsində əməkdaşlığa dair "dəyirmi masa" keçirilib.

"Dəyirmi masa"da peşə təhsili və təlimi sahəsində həyata keçirilən islahatlar, "Azərbaycanda peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"ne əsasən dövlət-özəl əməkdaşlığının istiqamətləri, dual sistemə bənzər peşə təhsili üzrə beynəlxalq təcrübə, peşə təhsili müəssisələri ilə özəl sektor arasında müxtəlif əməkdaşlıq formaları və digər məsələlər müzakirə olunub, işgötürənlərin peşə təhsili sistemində yaxından iştirakının vacibliyi qeyd edilib.

Tədbirin sonunda spesifik sektorun ehtiyacına hədəflənmək üçün işçi qruplarının yaradılması barədə razılıq əldə edilib.

"Dəyirmi masa"da Qəbələ, Qax və İsmayilli rayonlarında yerləşən və peşə təhsili müəssisələri ilə kənd təsərrüfatı, eləcə də turizm sahəsində əməkdaşlıq edən 20-yə yaxın müəssisənin nümayəndələri iştirak edib.

"Kamil müəllim necə olmalıdır?"

Paytaxt müəllimi Malayziyada keçirilən treningdə iştirak edib

Reyhan RZAYEVA,

Bakı şəhər 207 nömrəli tam orta məktəbin ingilis dili müəllimi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Ən yeni yanaşmaların, innovasiyaların tətbiq olunduğu müasir təhsil müəllimindən son dərəcə yüksək hazırlıq, təhsildə yeni metodologiyaları operativ mənimsəmək və tətbiq etmək bacarığı tələb edir. Müəllimlərin müasir tələblərə uyğun hazırlığını təmin etmək üçün müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar, təhsil mərkəzləri çox sayda treninqlər keçirir.

Belə treninqlərdən biri də bu yaxınlarda Malayziyanın Kuala-Lumpur şəhərində baş tutmuşdu. Pəndidikan Quru İnstitutunun (Müəllimlər üçün təhsil) təşkil etdiyi bu treninqə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin xətti ilə mən də dəvət olunmuşdum. 12 ölkənin nümayəndələrinin iştirak etdiyi həmin treninq müxtəlif ölkələr arasında təhsil körpüsü qurmaq, iştirakçıları kamil müəllimin necə olması prinsipləri ilə tanış etmək, onları bu istiqamətdə

təkmilləşdirmək, təcrübə mübadiləsi aparmaq, əldə edilmiş bilikləri gənc nəslin inkişafında tətbiq edə bilmək bacarığını formalaşdırmaq məqsədi daşıyırdı.

Treninq müddətində biz müxtəlif məktəblərə getdik, kurikulum üzrə aparılan tədris prosesi, XXI əsr təhsilinin tələblərinə uyğun innovasiyalarla tanış olduq. Biz, həmçinin, mükəmməl dərslərin hazırlanması mexanizmi, metodologiyası, düzgün dərslərin necə

tərtib olunması haqqında yeni məlumatlar əldə etdik. Düzgün dərslərin motivasiya, qrup işi, işçi vəzifələri üzrə iş, məlumat mübadiləsi, nəticə və qiymətləndirmə kimi mühüm elementləri nəzərdə tutur. "Kamil müəllim necə olmalıdır?" adlanan bu proqram üzrə məşğələlər müəllimin sinifdə şagirdləri idarə etməsi, şəxsiyyətyönlümlülük, şagirdlərdə düşünmə bacarığının inkişaf etdirilməsi, onlarda düzgün davranış mədəniyyəti formalaşdırılması, kurikulum metodunun tətbiqi və müəllimin müasir təlim işi - fəal dərslərin təşkili kimi məsələlər üzərində qurulmuşdu.

Proqramın davam etdiyi müddətdə biz Malayziyanın paytaxtı Kuala-Lumpurun gözəl və mənzərəli guşələri, tarixi yerləri, qədim məbədləri, Malakka şəhərinin görməli yerləri ilə tanış olduq.

Hesab edirəm ki, bu treninqlər bizə çox şeylər öyrətdi.

Məntiqi tapşırıqlara dair vəsait çapdan çıxıb

Onand xüsusi istedadlı şagirdlər liseyinin V siniflərində istifadə olunacaq

"Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə 2-ci qrant müsabiqəsi" çərçivəsində fərdi kateqoriya üzrə hazırlanmış "Məntiqi tapşırıqlara dair xüsusi vəsait" Təhsil Nazirliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap edilib. Xüsusi istedadlı şagirdlər liseyinin V siniflərində tədris olunan "Məntiqi" xüsusi kursunun tədrisi keyfiyyətini yüksəltmək, istedadlı şagirdləri aşkara çıxararaq onların intellektual potensialını inkişaf etdirmək məqsədinə xidmət edəcək bu vəsait, həm də bu kurs üzrə dərsləşdirilməsi üçün qismən aradan qaldıracaq.

Vəsaitin müəllifləri Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunun "Psixologiya və yaş fiziologiyası" şöbəsinin müdiri, psixologiya elmləri doktoru Elxan Bəylərov və layihə rəhbəri, Şirvan şəhər I nömrəli tam orta məktəb-xüsusi istedadlı şagirdlər liseyinin məntiq müəllimi, Əməkdar müəllim Rəfai Əliyevdir.

Vəsait xüsusi liseyde təhsil alan V sinif şagirdlərinə paylanıb, onunla işləmək qaydaları izah edilib.

Vəsait bu sahədə ilk təcrübədir. Yeni dərsləşdirilməsi VI-VII siniflər üçün də belə bir

vəsaitin hazırlanması nəzərdə tutulur.

Bu vəsaitdən növbəti illərdə də liseyin V siniflərinin istifadəsi məqsədi ilə paylandıqdan sonra qalan nüsxələr məktəbin kitabxana fonduna saxlanılacaq, hər il yeni dərsləşdirilməsi üçün liseyin V sinifinə qəbul olunmuş şagirdlərin istifadəsinə verəcək.

Bu vəsaitdən adi siniflərdə (qeyri-lisey) də fakültativ məşğələ, fənn dərslərində istifadə etmək olar. Vəsaitdə "Əlavələr" bölməsində verilmiş proqram və metodiki tövsiyələr kursu tədris etmək arzusunda olan müəllimlərə kömək məqsədi daşıyır.

Məktəbdən kənar

Yaradıcılıq istiqaməti üzrə istedadlı olan şagirdlərin maraq dairəsi daha geniş əhatə olunacaq

Əvvəli səh.1

Ruhியə DAŞSALAHLI

Beləliklə, struktur dəyişikliyi ilə start götürən islahatlar nəticəsində Təhsil Nazirliyinin Məktəbdənkənar fəaliyyətinin təşkili şöbəsində iki - İdman və Uşaq-Gənclərin yaradıcılığı sektoru fəaliyyətə başlayıb. Bundan sonra idarəetməni təkmilləşdirmək məqsədilə müəssisələrin rasionallaşması prosesinə start verilib. Belə ki, 2017-ci ilin avqustunda imzalanan 233 nömrəli əmrə əsasən, Nazirliyin tabeliyində fəaliyyət göstərən məktəbdənkənar təhsil müəssisələri şöbəsinin rasionallaşdırılması aparılıb.

Rasionallaşdırmaya qədər ölkəmizdə 325 məktəbdənkənar təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərirdi. İslahatlar nəticəsində həmin müəssisələrin sayı 145-ə endirilib. Hilal Salmanov rasionallaşdırmaya qədərki vəziyyəti və rasionallaşdırmadan sonra əldə edilən nəticəni belə qiymətləndirir: “Bir rayonda bir şahmat məktəbi fəaliyyət göstərirdisə, ştat vahidi az olduğundan keyfiyyətli fəaliyyəti təşkil etmək mümkün olmurdu. Rasionallaşma çərçivəsində idman və yaradıcılıq profilli təkrarlanan müəssisələri birləşdirdik. 3-5 ştat vahidi olan müəssisədən 10-12 ştat vahidi olan müəssisələrə çevrildilər. Beləliklə, 78-i idman profilli, 67-si isə yaradıcılıq profilli müəssisə yaradıldı”.

Hilal Salmanovun sözlərinə görə, bu, Təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının icrasına başlanandan sonra məktəbdənkənar təhsil sahəsində ən geniş formatlı islahat olub. Müəssisələri birləşdirməklə həm maliyyələşmənin, həm idarəetmənin effektivliyini artırmaq mümkün olub, koordinasiya gücləndirilib: “Məqsəd də bu idi: məktəbdənkənar təhsil müəssisələrinin idarəedilməsində effektivliyin, tədris prosesinin təşkilində sə-

mərəliyin artırılması, maddi-texniki bazanın yaxşılaşdırılması, müəssisələrin fəaliyyət istiqamətlərinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılması. Artıq əminliklə deyə bilərik ki, bu məqsədlə yeni yaradılan müəssisələrdə uşaq və gənclərin maraq dairəsi daha geniş əhatə olunacaq, onların idman və yaradıcılıq sahələrinin müxtəlif istiqamətləri üzrə ixtisaslaşması təmin ediləcək”.

Məlumat üçün qeyd edək ki, rasionallaşmadan sonra çoxprofilli fəaliyyətin təmin edilməsi məqsədilə yaradıcılıq, ekologiya və tu-

zövqünün formalaşmasında mühüm rol oynayır. Uşaq-gənclər inkişaf mərkəzlərində dərnək üzvləri əsasən yaradıcılığın təsviri incəsənət, xoreografiya, musiqi, dekorativ-təbii sənət, texniki yaradıcılıq, ekologiya, turizm, intellektual növləri ilə məşğul olurlar.

Rasionallaşma tədbirlərinin ən gözəl nümunələrindən biri - 1 nömrəli Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzidir. 2016-cı ildə Estetik tərbiyə üzrə Respublika Tədris Metodik Mərkəzi “Təsviri sənət” qalereyası, daha sonra 46 nömrəli məktəbdənkənar tərbiyə işi mər-

qəbul edilir. Artıq 200-dən artıq məktəbli rəssamı birləşdirən Qalereya nəinki müsabiqələrə, sərgilərə qatılır, özü də tez-tez belə tədbirlərin təşkilatçısına çevrilir.

1 nömrəli Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzinin metodisti İntiqam Babayev deyir ki, Qalereyada artıq inklüziv təhsili reallaşdırmağa plan-

birlikdə məşğul olacaqlar”.

İntiqam Babayevin sözlərinə görə, Qalereya təkcə Bakıda yox, dünyanın ayrı-ayrı şəhərlərində sərgilərə qatılır və qalib olur. Hazırda qələbə xəbəri gözlədikləri bir çox sərgilər var: “Ayrı-ayrı şəhərlərdə keçirilən rəsm müsabiqələrinə, sərgilərə uşaqlarımızın əl işlərini göndərmi-

Nazirliyinin dekorativ təsviri sənət sərgisində krilinq texnikasında çəkdirdim rəsmlə 1-ci yeri tutdum”.

Elcanın müəllimi də onun böyük gələcəyi olduğuna inanır. Rəssam-müəllim Elyanora Mənsimova deyir ki, 8 yaşlı Marqarita Kudratseva, 12 yaşlı Dəniz Feyzulla, 13 yaşlı Məryəm Mıralay, 14 yaşlı Elcan Səfərlı və Fidan Muradova təsviri sənət qalereyasında özünəməxsus üslubu ilə seçiliblər: “Bu uşaqların hər birinin hədəfi var. Hələ balaca olsalar da, kim olacaqlarına artıq qərar veriblər. Bu uşaqları həmyaşdlarından fərqləndirən məhz budur. Yaradıcı potensialları inkişaf etdikcə şəxsiyyət kimi formalaşmaları da daha asan olur”.

Uşaq-gənclər mərkəzlərinin fəaliyyəti bütün ölkə ərazisində təmin ediləcək

İslahatların davamı olaraq ölkəmizdə bu istiqamətdə işlər genişləndiriləcək. Uşaq-gənclər mərkəzlərinin fəaliyyəti, sadəcə paytaxtda, yaxud ölkəmizin bir neçə böyük şəhərində deyil, bütün ərazisində təmin ediləcək. Sektor müdiri Hilal Salmanov deyib ki, növbəti mərhələdə lisey formatında olan musiqi, aktyorluq və başqa yaradıcılıq, o cümlədən idman istiqamətli məktəblərin regionlarda da yaradılması planlaşdırılıb. Planlar tezliklə icraya yönəldiləcək. Məktəblərin üzərinə düşən yeganə vəzifə isə onlara təklif edilən keyfiyyətli təhsil imkanlarından maksimum yararlanmaq, valideynlərinə, ölkəsinə, xalqına və dövlətinə layiqli vətəndaş kimi yetişməkdir.

rizm sahəsi üzrə yeni yaradılan müəssisələr “uşaq-gənclər inkişaf mərkəzləri”, idman sahəsi “uşaq-gənclər idman-şahmat məktəbləri” adlandırılıb.

Uşaq-gənclər inkişaf mərkəzləri - Təsviri Sənət Qalereyası

Beləliklə, hazırda Təhsil Nazirliyi sistemində 67 uşaq-gənclər inkişaf mərkəzi fəaliyyət göstərir. Bu müəssisələr uşaq və gənclərin asudə vaxtının səmərəli təşkilində, yaradıcılıq potensialının, xüsusi istedadının üzə çıxarılmasında və inkişaf etdirilməsində, bədii estetik

kəzi, 22 və 23 nömrəli uşaq yaradıcılıq mərkəzləri birləşib. Beləliklə, 46 nömrəli məktəbdənkənar tərbiyə işi mərkəzinin binasında, Estetik tərbiyə üzrə Respublika Tədris Metodik Mərkəzinin bazasında 1 nömrəli Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzi yaradılıb. Təsviri sənət, musiqi və xoreografiya, kütləvi tədbirlər, elm və texnologiya, intellektual və fərdi inkişaf, ədəbi-bədii yaradıcılıq sahələrindən ibarət Mərkəzin 20-dən artıq dərnəyi fəaliyyətdədir.

Mərkəzin nəzdində fəaliyyət göstərən Təsviri Sənət Qalereyasında tədrislə 6 müəllim məşğul olur. Qalereyaya uşaqlar 5 yaşından

laşdırırlar: “İndiyədək əməkdaşlarımız sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün yaradılan internetlərə gedib, istedadlı uşaqlarla orada məşğul olublar. Bu fəaliyyəti davam etdirəcəyik. Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar arasında musiqi, toxuma və təsviri sənət sahələrində uğurlu şagirdlər var. Bayraq bayramı ilə əlaqədar Nəsimi Rayon İcra Hakimiyyəti ilə birgə sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların əl işlərindən ibarət sərgi də açdıq. Növbəti mərhələdə rəqs kollektivi yaratmağı planlaşdırırıq. Bundan başqa, Təsviri Sənət Qalereyasında layihə hazırlanıb. Həmin layihədə sağlamlıq imkanları məhdud bir neçə uşaq burada digər uşaqlarla

şik. Çox uğurlu nümunələr olduğuna və tezliklə həmin yarışlardan yaxşı xəbərlər alacağımıza inanırıq”.

Hələ balaca olsalar da, kim olacaqlarına artıq qərar veriblər

Odur ki, kiçik rəssamların göndirilən əl işlərinin Qalereyaya növbəti qələbə sevinci yaşadacağına burda şübhə etmirlər. Məsələn, Elcan Səfərlı beynəlxalq müsabiqələrdə, yarışlarda həmişə qaliblərdən olur: “Saf rənglər” IV beynəlxalq müsabiqədə qaliblərdən biri oldum, Nizami Gəncəvinin yubiley sərgisində miniatür rəsminlə, Təhsil

“Uşaq hüquqları ayılığı”

Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin tabeliyindəki təhsil müəssisələrində “Uşaq hüquqları ayılığı” ilə əlaqədar silsilə tədbirlər keçirilir.

20 oktyabr-20 noyabr tarixlərini əhatə edən aylıq çərçivəsində uşaq hüquqları mövzusunda maarifləndirici tədbir, “dəyirmi masa”, seminar, müsabiqə və sərgilər təşkil olunur.

“Uşaq hüquqları ayılığı”nın təşkil olunmasının əsas məqsədi BMT-nin Uşaq Hüquqları Konvensiyasının qəbul olunmasının il-dönümü və 20 noyabr-Ümumdün-

ya Uşaqlar Günü ərəfəsində uşaqlara diqqətin daha da artırılması, uşaq hüquqlarının qorunması işinin yaxşılaşdırılmasından ibarətdir.

Tədbirlərdə şagirdlərə insan hüquqlarının tərkib hissəsi olan uşaq hüquqlarının yaranma tarixi, milli və beynəlxalq qanunvericilik, dövlət tərəfindən uşaq hüquqlarının müdafiəsi sahəsində görülən işlər barədə ətraflı məlumat verilir. Bildirilir ki, BMT-nin Uşaq Hüquqları Konvensiyasının icrasının təmin edilməsi istiqamətində respublikamızda bir sıra tədbirlər həyata keçirilir.

Bundan əlavə, çıxış edənlər ölkə Prezidenti İlham Əliyevin 27 dekabr 2011-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı”nda əhalinin müxtəlif qruplarının, o cümlədən də uşaq hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı təsbit olunan müddəaların uğurla həyata keçirildiyini şagirdlərin diqqətinə çatdırıblar.

Qeyd edək ki, təhsil müəssisələrində “Uşaq hüquqları ayılığı” çərçivəsində tədbirlərin noyabrın 20-dək davam etdirilməsi nəzərdə tutulur.

“Eko-təqdimatlar”

Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin (BŞTİ) tabeliyindəki ümumi təhsil müəssisələrində “Eko-təqdimatlar” layihəsinə start verilib.

Layihənin əsas məqsədi şagirdlərin ekoloji maarifləndirilməsi, ətraf mühitə həssas münasibətinin formalaşdırılması, milli sərvətlərimiz və digər aktual ekoloji mövzular üzrə məlumatlandırılma-

sından ibarətdir.

BŞTİ və SOCAR-ın Ekologiya İdarəsinin birgə əməkdaşlığı ilə təşkil olunan müxtəlif aktual ekoloji mühazirələrə müvafiq istiqamətlər üzrə tədqiqatlar aparan ekologlar və ekspertlər dəvət olunurlar.

Layihə çərçivəsində ümumi təhsil müəssisələrində “Yaşıl dav-

ranış”, “Ekoloji monitorinq nədir?”, “Nə edək?”, “Alternativ və bərpa olunan enerjinin istifadəsi”, “Azərbaycanın biomüxtəlifliyi”, “Sağlam həyat tərzi”, “Səs-küy çirklənməsi”, “Tullantıların idarə olunması” və digər mövzularda maarifləndirici təqdimatlar keçirilir.

Qeyd edək ki, təqdimatların tədris ilinin sonunadək paytaxtdakı ümumi təhsil məktəblərində reallaşdırılması nəzərdə tutulur.

Məktəblərdə payız tətili başlayır

Noyabrın 16-dan ümumi təhsil müəssisələrində 2018-2019-cu tədris ili üzrə payız tətili başlayır. Payız tətili 16-20 noyabr tarixlərini əhatə edir.

Tədris ilinin 5 günlük növbəti - qış tətili isə 27-31 yanvar 2019-cu il tarixlərində olacaq.

Qeyd edək ki, ümumi təhsil müəssisələrində dərslər sentyabrın 15-də başlayıb iyunun 14-də başa çatır. Tədris ilinin birinci yarımlı 15 sentyabr - 26 yanvar, ikinci yarımlı 1 fevral - 14 iyunu əhatə edir.

Təhsildə şəffaflığın artırılmasına dair növbəti seminar

Bakı məktəblərində korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi və şəffaflığın artırılması istiqamətində seminarlar davam edir. Paytaxtın Yasamal rayonu üzrə ümumi təhsil məktəblərini əhatə edən növbəti seminarla Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin (BŞTİ) müvafiq struktur bölmə rəhbərləri, məktəb direktorları, müəllimlər, valideynlər və KİV nümayəndələri iştirak ediblər.

Tədbirdə çıxış edənlər təhsil sahəsində göstərilən elektron xidmətlərin sırasının kifayət qədər genişləndirilməsi və bu prosesin səmərəli şəkildə davam etdirilməsi nəticəsində bütün xidmətlər üzrə subyektiv amillərin maksimum azaldılması və şəffaflığın genişləndirilməsinin təmin olunması ilə bağlı həyata ke-

çirilən tədbirləri diqqətə çatdırıblar. Bildirilib ki, ümumi təhsil müəssisələrində pedaqoji, inzibati-idarəetmə və tədris köməkçi heyətin işə qəbulu, uşaqların I sinfə və məktəbhəzirlər qruplarına qəbulunun elektron sistem (www.mektebe-qebul.edu.az) vasitəsilə aparılması, BŞTİ-nin tabeliyindəki lisey və gimnaziyaların V və VII siniflərinə şagird qəbulunun elektron qeydiyyat və müsabiqə yolu ilə həyata keçirilməsi, vətəndaşlarla iş və vətəndaş müraciətlərinə baxılması, Səyyar qəbullaşdırma mərkəzlərinin yaradılması, məktəb-valideyn əməkdaşlığının genişləndirilməsi və ictimaiyyətə açıqlığın təmin olunması məsələləri bunun bariz nümunələridir.

Sonda müvafiq mövzular ətrafında müzakirələr aparılıb, iştirakçı-

ları maraqlandıran suallar cavablandırılıb.

Qeyd edək ki, BŞTİ tərəfindən keçirilən seminarların əsas məqsədi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 27 aprel tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Açıq hökumətin təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nda nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrası çərçivəsində təhsil sahəsində korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, şəffaflığın artırılması, müvafiq normativ-hüquqi sənədlərin tələblərinin bir daha diqqətə çatdırılması və bu baxımdan qarşıda duran məsələlərin müzakirəsindən ibarətdir.

Onu da qeyd edək ki, seminarların davam etdirilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycan dili - Dövlət dili kimi

Qax rayonunun təlimi gürcü dilində olan məktəblərində Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisi vəziyyəti ilə əlaqədar olaraq rayonun Qaxingiloy kənd tam orta məktəbində II, IV, VII, IX, X siniflərdə Azərbaycan dilindən "açıq dərslər" keçirilir.

II sinifdə rayonun Əlibəyli kənd tam orta məktəbinin Azərbaycan dili müəllimi Edita Çaçıaşvili, IV sinifdə İngiloy-Kötüklü kənd tam orta məktəbinin Azərbaycan dili müəllimi Rizvan Tahirov, VII sinifdə Qaxingiloy kənd tam orta məktəbinin Azərbaycan dili müəllimi Lyuda Paçxataşvili, IX sinifdə həmin məktəbin Azərbaycan dili müəllimi Abid Heydərov, X sinifdə Qaxingiloy kənd tam orta məktəbinin Azərbaycan dili müəllimi Xatirə Şəkiliyevanın "açıq dərslər"ləri olub.

Sonra "dəyirmi masa" ətrafında dərslərin müzakirəsi keçirilib. 7 nömrəli dayaq məntəqəsinin xətti ilə təşkil olunmuş tədbirdə təlimi gürcü dilində olan məktəblərdə Azərbaycan dilinin tədrisi vəziyyəti ilə bağlı rayon təhsil şöbəsinin metodkabinetinin direktoru Günay Mahmudova çıxış edərək bildirdi ki, Azərbaycan dili müəllimləri şagirdlərin bu dildə olan biliklərinin səviyyəsinin yüksəldilməsinə, onlarda dilimizə sevgi hissələrinin aşılanmasına diqqəti artırmalıdır. Daha sonra təhsil şöbəsinin gürcü bölməsi üzrə məsləhətçisi Şarmaz Tartarəşvili himnin oxunması, dərslərin mərhələləri, müasir dövrlə əlaqələndirilməsi və s. kimi məsələlərə münasibət bildirdi.

Günay MAHMUDOVA,
Qax Rayon Təhsil Şöbəsinin
ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə məsul şəxsi

Vüsalə Hüseynova

Salyan rayon Peyk kənd tam orta məktəbinin
biologiya müəllimi

"Təhsil hər hansı bir həyat
situasiyasında düzgün
hərəkət etmək bacarığıdır".

"Uşaq hüquqları ayığı" çərçivəsində silsilə tədbirlər

20 oktyabr - 20 noyabr tarixlərini əhatə edən "Uşaq hüquqları ayığı" çərçivəsində Şəki Şəhər Təhsil Şöbəsinin tabeliyində fəaliyyət göstərən ümumi təhsil məktəblərində silsilə tədbirlərin təşkili davam edir.

Layihənin əsas məqsədi şagirdlərin uşaq hüquqları sahəsində bilik səviyyəsini inkişaf etdirmək, ictimai fəallığını artırmaq, onlara mənəvi dəyərlər və vətənpərvərlik hissləri, sağlam həyat tərzini aşılamaq, eləcə də müvafiq fənn müəllimlərinə insan hüquqları sahəsində əlavə məlumatlar verməkdən ibarətdir.

Aylıq çərçivəsində təhsil müəssisələrində "Mən öz hüquqlarımı bilirəm", "Uşaq hüquqları

rının ən yaxşı bilicisi", "Uşaqlar öz hüquqlarını niyə bilməlidir?", "Bizim hüquqlarımız", "Uşaq hüquqlarını pozmayaq", "Mənim qanunum məni müdafiə edir", "Uşağın ailədə və cəmiyyətdə hüquqları", "Dövlətimin tam hüquqlu vətəndaşım" və digər mövzularda "dəyirmi masa", seminar, konfrans, təqdimatlar, rəsm müsabiqələri keçirilir.

Tədbirlərdə şagirdlərə BMT-nin 20 noyabr 1989-cu il tarixində qəbul etdiyi mühüm beynəlxalq sənədlərdən olan Uşaq Hüquqları Konvensiyasının müddəaları izah edilib, bu Konvensiyanın şərti olaraq dörd kateqoriyası - yaşamaq, inkişaf, iştirak və müdafiə kateqoriyaları barədə

məlumat verilib.

Görüşlərdə ölkəmizdə uşaq hüquqlarının qorunması istiqamətində görülən işlərdən, hüquqa zidd əməllərə qarşı aparılan mübarizədən danışılır, şagirdlərə hüquqlarının pozulması hallarına qarşı mübarizə yolları izah edilir.

Ümumi təhsil müəssisələrində "Uşaq hüquqları ayığı" çərçivəsində tədbirlərin noyabrın 20-dək davam etdirilməsi nəzərdə tutulur.

Mahal MƏMMƏDOV,
Şəki Şəhər Təhsil Şöbəsinin ictimaiyyətlə
əlaqələr üzrə məsul şəxsi

Göygöl məktəblisi dünya çempionu olub

Göygöl rayon Texniki və Təbiət Fənləri Təmayüllü Liseyin X sinif şagirdi Rauf Hüseynov Qazaxıstanda keçirilən Aşhara Karate idman növü üzrə Dünya Çempionatında I yeri layiq görülüb.

Məlumat üçün bildirək ki, Rauf 2009-cu ildən etibarən karate idman növü ilə məşğul olur. 2013-2015-ci illərdə karate idman növü üzrə keçirilən Azərbaycan çempionatlarında I və 2014-cü ildə Macarıstanın Gyor şəhərində keçirilən dünya çempionatında II yeri tutub.

İdman uğurları ilə yanaşı liseyin əlaçı şagirdi olan Rauf dərslərini də yaxşı oxuyur. 2017-ci ildə fənn müsabiqəsinin rayon turunda riyaziyyat birincisi olub.

Raminə MƏMMƏDOVA,
Göygöl Rayon Təhsil Şöbəsinin
ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə məsul şəxsi

"Keyfiyyətin yüksəldilməsində psixoloji xidmətin mühüm rolu var"

Nigar Əsədova: "Məktəb psixoloqunun əsas məqsədi əlverişli psixoloji inkişaf mühitini yaratmaqdır"

Nigar Əsədova 1969-cu ildə İmişli rayonunda anadan olub. 1992-ci ildə M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutunu, sonra isə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Psixologiya fakültəsini bitirib. 2008-ci ildən Şəhər 5 nömrəli məktəb-liseyin psixoloqu vəzifəsində çalışır.

- Nigar xanım, öncə istərdik ki, məktəbdə psixoloji xidmətin məqsəd və vəzifəsini qısaca şərh edə bilərsiniz.

- İlk olaraq onu deyim ki, təhsildə keyfiyyətin yüksəldilməsində psixoloji xidmətin mühüm rolu var. Bu mənada, məktəbdə psixoloji xidmət işi də müvafiq məqsəd və vəzifələrə, prinsip və funksiyalara əsaslanır. Hal - hazırda psixoloji xidmətin əsas vəzifəsi təhsildə çətinliklərlə qarşılaşan, inkişafı və davranışında çatışmazlığı olan uşaqların üzə çıxarılması məqsədilə şagirdlərin intellektual və şəxsi emosional inkişafının fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmək, siniflərdə və qruplarda sosial-psixoloji mühiti tədqiq etməkdir. Bir sözlə, məktəb psixoloqunun başlıca məqsədi təhsilalanlar və təhsilverenlər üçün əlverişli psixoloji inkişaf mühitinin yaradılmasına nail olmaqdır.

Məktəb psixoloqu öz vəzifələrini yerinə yetirmək, qarşıya qoyduğu məqsədə çatmaq, daha doğrusu, təhsilalanların psixoloji sağlamlığına, təhsil uğurlarına nail olmaq üçün məktəb rəhbərliyi, müəllim və valideynlərlə birgə fəaliyyət göstərir və məsləhətlər verir.

- Siz psixoloji xidmətdə ən çox nəyə diqqət yetirirsiniz?

- Birincisi, şagirdlərin uğurla sosiallaşmalarında, sağlamlıqlarının qorunması və möhkəmləndirilməsi, uşaq və yeniyetmələrin hüquqlarının qorunması, onların inkişafı və davranışında kənara çıxmaların qarşısının alınması və s.

İkincisi, şagirdlərin psixoloji-pedaqoji diaqnostikası, onlarla profilaktik işlərin aparılması, müəllim, şagird və valideynlərin maarifləndirilməsi və metodiki işlərdir.

- Konkret olaraq sizin məktəbin timsalında hansı psixoloji məsələləri həll etməyi problem sayırsınız?

- Problemləri iki hissəyə bölərək belə deyərdim: Birincisi, şagirdlərinin şəxsiyyətlərinin və şagird kollektivlərinin öyrənilməsi, müəllimlər, şagirdlər və valideynlər arasında sağlam həyat tərzinin təbliği, dərslərlə bağlı çətinliklərin aradan qaldırılması.

İkincisi isə sosial cəhətdən təhlükəli bir vəziyyətdə olan uşaqların və yeniyetmələrin, onların inkişafında özünüidarəetmədə səpmələrin və düşükləri çətin vəziyyətlərin vaxtında aşkar edilərək aradan qaldırılmasıdır.

- Psixoloq şagirdlərə necə köməklik edə bilər?

- Şagirdlər özləri və ya ailələri ilə bağlı hər hansı bir məsələdə psixoloqa müraciət edə bilərlər. Məktəb psixoloqları isə onlara karyera məsləhətləri, ailədaxili problemlərin həlli, insanlararası münasibətlər, təhsil və s. ilə bağlı kömək edə bilərlər. Lakin məktəb psixoloquna yalnız uşaqların problemlərinin həlli ilə məşğul olan bir mütəxəssis kimi baxmaq olmaz. Onun bu işdə rolu pozitivdir - şagirdlərin sosiallaşma mərhələsindən keçmə-

sinə və potensialını ortaya qoymasında onlara kömək edir.

Bu gün psixoloqlar uşaqlarla öz işlərinə məktəbəhazırlıq qruplarına uşaqların yığılması zamanından başlayır. Ümumiyyətlə, məktəb psixoloqları iş vaxtlarının əsas hissəsini müxtəlif növ diaqnostikaların aparılmasına həsr edir. Məsələn, o, birinci sinif şagirdlərinin məktəbə uyğunlaşmalarını öyrənmə bilər. O, məktəbə çətinliklə uyğunlaşan uşaqlarla xüsusi işləməlidir.

Həmçinin, psixoloq uşaq - valideyn münasibətlərinin diaqnostikasını apara və sinifdə əlaqələri araşdırır, məktəblilərin şəxsiyyətlərini, düşüncə səviyyəsini, diqqətini öyrənmə bilər. Psixoloq müxtəlif diaqnostik testlər vasitəsilə həm sinifdə, həm də xaricdən görünməyən, lakin fəlakətə səbəb ola biləcək xüsusi şagirdlərlə problemləri müəyyənləşdirə bilər. Bu vəziyyətlərdə o, qrup və fərdi təlimlər aparmalıdır.

- Valideynlər sizə müraciət edirlərmi?

- Bu sualı valideynlərə ünvanlasanız, deyərdim ki, cavabları "xoşbəxtlikdən yox" olardı. 10 ilə yaxındır ki, bu məktəb psixoloqu vəzifəsində çalışıram. Təəssüf hissilə deyərdim ki, hələ də valideynlər övladları ilə bağlı müəyyən məsələlərdə məktəb psixoloqu ilə görüşüb fikirlərini bölüşməyə təvəddüd edir və ya heç müraciət etmirlər. Bu bizim psixoloji xidmət işini təşkil etməyimizə çox mane olur. Görünür, daha çox maarifləndirmə işi aparmaq lazımdır.

- Buraxılış imtahanları öncəsi şagirdlərlə hansı işləri görürsünüz?

- Bunun üçün xüsusi bir iş planı hazırlayıram. İş planına uyğun olaraq şagirdlərdə imtahanlara psixoloji cəhətdən hazırlaşmaq üçün xüsusi testlər keçirirəm, qruplarla iş aparıram, bəzi hallarda isə fərdi məsləhətlər verirəm. Bizim vəzifələrimizdən biri də şagirdlərdə narahatlıq hisslərini aradan qaldırmaq, onlarda özünü hörmət hissini gücləndirmək, həyəcan və qorxuların aradan qaldırılmasıdır. Qeyd etdiklərimlə bağlı həm valideynlər, həm də şagirdlər üçün iş planına dair olan məsləhətlər hazırlayıram. Valideyn-

lərlə görüşlərdə onlara məsləhətlər verirəm. Bu məsləhətlər qeyd etdiyiniz hallarda valideynlərin övladlarına necə kömək etmələri daxildir.

- Uşaqlar məktəb psixoloqu kimi sizi necə qəbul edir, onlar öz problemləri ilə bağlı sizə müraciət edirlərmi?

- Uşaqlar özləri nadir hallarda müraciət edirlər. Mən şagirdlərə məktəb psixoloqunun hardasa bir tibbi təhsili olan həkim olduğunu izah edirəm. Necə ki, həkimlər xəstələrə şəfa verir - məktəb psixoloqu isə şagirdlərin düşükləri psixoloji gərginliklərdən çıxmaqda kömək edir. Psixoloqu onlara düşükləri psixoloji gərginliklərdən çıxmaqda kömək edən bir şəxs kimi təqdim edirəm.

- Şagirdlərlə aparılan söhbətlərin məzmununun gizli qalmasına dair bir zəmanət varmı?

- Əlbəttə. Bütün məsləhətləşmələr gizli saxlanılır, bu, psixoloqun etikasidir.

Uşaqlar müxtəlif suallarla psixoloqa müraciət edə bilərlər. Onlarla yaşdırları ilə ünsiyyət qurmaqda çətinliklərin, müəllim və valideynlərlə olan konfliktlərin fərdi keyfiyyətləri necə inkişaf etdirmək və başqalarına qarşı qıcıqlarının, qəzəblərinin aradan qaldırılması ilə bağlı aparılan söhbətlər kabinetin divarları arasında qalır.

- Hansı hallarda şagirdlərin sizə müraciət etmələri lazımdır və ya vacibdir?

- Təhsildə çətinliklərlə bağlı: Bəzi uşaqlar istədikləri kimi oxuya bilmirlər. Buna yaxşı yaddaşın, diqqət və ya həvəsin olmaması, müəllim problemi və ya müəllimin başa düşülməməsi, yaxud bütün bunlar nəyə lazımdır kimi məsələlər səbəb ola bilər. Məsləhətləşmələrdə biz bunun səbəbini və onun necə həll olunmasını müəyyən etməyə çalışırıq. Başqa sözlə, daha yaxşı öyrənmək üçün nə etmək lazımdır sualına cavab tapırıq.

- Sinifdaxili münasibətlər: Başqaları ilə asanlıqla təmasda olan, hətta tanınmadıqları insanlarla asanlıqla ünsiyyət qura bilənlər və ya bunların tam əksi olanlar da var. Belə hallarda onlar biz psixoloqların köməyi ilə müxtəlif hallarda və müxtəlif insan-

larla münasibətlər qurmaq yollarını öyrənmə bilərlər.

- Valideynlərlə münasibətlər: Bəzən valideynlərlə və ya ən yaxın olan insanlarla belə isti münasibətlər itirilir. Konfliktlər, mübahisələr, qarşılıqlı anlaşmazlıqlar kimi hallar həm valideynlər, həm uşaqlar üçün çətinliklər yaradır. Bəziləri həllini tapır, bəziləri isə belə vəziyyətlərdən çıxış yolunu tapmaqda çətinlik çəkirlər. Belə hallarda biz psixoloqlar şagirdlərə valideynlərlə yeni münasibətlər qurmağı və onları anlamağı, valideynlərin onları başa düşüb və qəbul etmələri ilə bağlı məsləhətlər verir.

- Özünüinkişaf və özünüidarəetmə: Həyatımız o qədər çox maraqlı və çoxyönlüdür ki, daim qarşımızda çoxsaylı məsələlər, vəzifələr qoyur. Onların bəziləri bizlərdən müxtəlif şəxsi keyfiyyətlər, bacarıqlar tələb edir. Buna görə də, biz özümüzü liderlik, mentiqi tərəküürü və ya yaradıcılıq bacarıqlarını inkişaf etdirməliyik. Bunun üçün yaddaşımızı, diqqətimizi, təxəyyülümüzü inkişaf etdirməliyik. Həyatımızı idarə, məqsədləri isə təyin və əldə etməyi öyrənməliyik.

Məktəb psixoloqu müəyyən keyfiyyətləri, bacarıqları və qabiliyyətləri inkişaf etdirmək texnologiyasına sahib olan və onları uşaqlarla bölüşəndir.

- Gələcək həyat yönünün seçilməsi: 9-11-ci siniflər şagirdlərinin artıq gələcək peşə seçimi etmələri və ümumiyyətlə, gələcək həyatlarını necə qurmaları haqqında düşüncə zamanlarıdır. Şagirdlərin bu məsələlərdə yəqinlikləri olmasa və çıxış yolunun tapılmasına ehtiyacları yarananda biz psixoloqlara müraciət edirlər. Mən də şagirdlərə öz arzularını, istəklərini və məqsədlərini çatmaq üçün onların imkan və qabiliyyətlərini nəzərə alıb, hansı sahələrdə istəklərini reallaşdırma bilmələri üçün məsləhətlər verirəm.

Vilayət ƏLİYEV,
İmişli Rayon Təhsil Şöbəsinin
ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə məsul şəxsi

Səhifəni hazırladı:
Şakir CƏFƏROV

Deyirlər, torpaq insanın anası, hava isə laylasıdır. Çünki biz Ana torpağın qoynunda dünyaya gəlir, onun saf havasını uda-uda, suyunu içə-içə, istisinə qızına-qızına yaşayırıq. Başqa sözlə desək, varlığımızda dörd ünsür birləşərək yaşadır bizi: hava, su, od və torpaq. Əslində biz özümüz də təbiətin bir zərrəsi, onun tərkib hissəsiyik. Təbiət bizim hamımızın anasıdır. 1931-ci ilin qarlı, çovğunlu bir günündə – dekabrın 25-də bu ananın qoynunda – Kürdəmirin Dəyirmanlı kəndində Teyfur kişinin ocağında bir oğlan uşağı dünyaya gəlir. Adını Qara qoyurlar. Qara - ərəbcədən “böyük” deməkdir. Amma onda bəlkə də Teyfur kişinin heç ağına belə gəlməzdi ki, Qara böyüyəcək və biologiya sahəsində həqiqətən böyük və etiraf edilən mütəxəssis, Vətəniyi çox-çox uzaqlarda tanıdan görkəmli alim olacaq. Şəxsən mənəm üçün bu gün təbiət vurğunu Qara Mustafayev haqqında söz demək nə qədər çətin və kəərlidirsə, bir o qədər də asandır. Çətindir ona görə ki, bu söz biologiya elmləri doktoru, professor, Beynəlxalq Pedaqoji Elmlər Akademiyasının və Beynəlxalq Ekoenerji Akademiyasının akademiki, Həsən Əliyev adına Ekologiya mükafatı laureatı, Dövlət Ekologiya kollegiyasının üzvü, Azərbaycan Zooloqlar Cəmiyyətinin vitse-prezidenti, Zoologiya ixtisası üzrə Müdafiə Şurasının üzvü, ekoloji ekspert, BDU-nun Böyük Elmi Şurasının, bir neçə başqa Elmi Şuranın və redaksiya heyətlərinin üzvü, 25 il BDU-nun “Onurğalırlar zoologiyası” kafedrasının müdiri, 2018-ci ildən isə BDU-nun Fəxri professoru seçilən bir insan haqqındadır.

Anar MƏMMƏDOV,
Bakı Dövlət Universitetinin dosenti

Kədərlidir ona görə ki, bu söz, seçdiyim sahəni sevdirən 22 illik müəllimim, bürədikdə yol göstərən ustadı, sözümlə güvənərək dediyim sirdaşım haqqındadır. Asandır ona görə ki, 40 illik həyatımın 22 ilini bilavasitə bu insanın yanında keçirmişəm. Hər halına bələd idim. Gündəlik təmasımız olurdu, son illərdə isə səhhəti ilə əlaqədar gündə həttə bir neçə dəfə görüşürdük. Fikirlerini baxışlarından duyurdum. Aramızda 47 il yaş fərqi olmasına baxmayaraq, adı sözlə izah oluna bilməyən bir doğmalıq telləri bağlayırdı bizi. Bilmirəm buna dostluq demək olar, ya yox. Amma ona əminəm ki, bəzən heç genetik qohumlar arasında bu qədər bağlılıq olmur bəlkə də... Amma bu barədə bir qədər sonra.

Qara Mustafayev həqiqətən Azərbaycann qənimət alimlərindən idi. Təbiətə vurğunluq onun canında, qanında idi. Dediyyə görə, kiçik yaşlarından ətraf mühitə marağı, təbiəti öyrənmək həvəsi ilə tay-tuşlarından seçilməmiş: “*Bir atımız var idi. 8 yaşım olanda atı tövlədən gizlin çıxarıb, Kür qırağı tuqay meşələrə baxmağa çapırdım. Amma nədənsə atam bundan xəbər tutanda qəzəblənib, məni danlamadı, əksinə, başıma siqal çəkdi. Səbəbini indi də bilmirəm. Amma onun bu hərəkəti məni təbiəti öyrənməyimə daha da ruhlandırdı*”.

Qara Mustafayev ilk təhsilini Kürdəmir rayon Yenikənd orta məktəbində alıb. 1949-cu ildə Kürdəmir şəhər I nömrəli orta məktəbini başa vuran Qara müəllim o illəri həmişə böyük nisgillə xatırlayırdı: “*O illər ağır müharibə illəri idi. Müharibə illərindən sonra isə aclıq oldu. Biz 6 yaş külfət idik, anam 3 nəfər kimsəsizi də himayəsinə götürmüşdü. Belə bir aclıq vaxtında anam yığurduğunu xəmiri, 9 gündəyə bölürdü. 3 nəfərdən biri giley-güzərdirdi ki, Qaraya iri kunda düşüb. Səbəb baxanda gördük ki, həqiqətən anam kundanin irisini mənim üçün qoyubmuş. ...Mən dərslərimi otaqda yox, çəmənlikdə oxumağı xoşlayırdım. Çoxlu dərslər oxumaqdan, ya da fiziki əməkədən yaman yorulurdum. Gəlirdim evə, o yastığa başımı qoyurdum, bu yastığa başımı qoyurdum, yata bilmirdim. Anam evə gələndə başımı qoyurdum onun qucağına. Elə yuxuya gedirdim ki, bir də səhər oyanırdım*”.

Qara Mustafayev məktəbi bitirən ili qəbul imtahanlarını verib, müsabiqədən keçərək Azərbaycan Dövlət Universitetinin Biologiya fakültəsinə daxil olub.

Qara Mustafayevin çalışqanlığı və bundan qaynaqlanan elmi tədqiqatları tələbəlik dövründən diqqət çəkir və qiymətləndirilir. Belə ki, o, 1950-ci ildə ilk semestri əla qiymətlərlə başa vurduğu üçün rektorluğun Fəxri Fərmanı ilə təltif olunur. 1953-1954-cü illərdə isə (III-IV kurslarda oxuyarkən) quşların ağacdələnkimilər (Piciformes) dəstəsinin Azərbaycan faunasına daxil olan növləri üzərində apardığı tədqiqatları əsasən diplom işi yazır və respublika miqyaslı müsabiqədə I kateqoriyalı diploma layiq görülür.

Bütün qiymətləri “əla” olan Q.Mustafayev 1954-cü ildə Universiteti bioloq-zooloq ixtisası üzrə fərqlənmə diplomu ilə bitirir. Elə həmin ildən, ali təhsil aldığı “Onurğalırlar zoologiyası” kafedrasında baş laborant vəzifəsində işləməyə saxlanılır. O dövrün qaydalarına əsasən, aspiranturaya daxil olmaq istəyənlər məzunun bir neçə illik əmək stajı olmalıydı. Lakin Fakültə Elmi Şurası müstəsna hal kimi gənc tədqiqatçının stajı olmadan birbaşa aspiranturaya daxil olmağı üçün qərar verir. Qəbul imtahanlarına buraxılan Qara Mustafayev müsabiqədən keçərək EA Zoologiya İnstitutu nəzdində aspiranturaya qəbul edilir. 1958-ci ilin dekabrında isə aspiranturamı bitirərək həmin institutda kiçik elmi işçi vəzifəsinə işə götürülür.

Q.Mustafayevin namizədlik dissertasiyasının mövzusu Azərbaycanda qarğalar fəsilə-

sinə (Corvidae) daxil olan sinantrop və kütləvi növlərin ekologiyasının tədqiqi idi. Bu həmin dövr idi ki, SSRİ şəraitində ekoloji mövzuda uğur qazanmaq çox da asan deyildi, çünki dövrün ideologiyasına görə “ekologiya” bir elm kimi qəbul edilmirdi. Lakin gənc tədqiqatçının ekoloji tədqiqatlara böyük həvəsi onu elmin bu sahəsində daha da inamlı işləməyə sövq edir. Gördüyü işlər yenə də təlifsiz qalır və o, tələbə elmi tədqiqatlarında uğuruna görə Azərbaycan Respublikasının ikinci dərəcəli mükafatına layiq görülür. Ümumiyyətlə, Qara Mustafayevin perspektivini duyan müəllimləri Həsən Əliyev, Ənvər Rüstəmov, Səttar Əsədov, Abdulla Qarayev, Yusif Əbdürrəhmanov, Kamal Qəmbərov, Abdulla Ələkbərov, Mirəli Axundov; yaxın dostlarından Dəmir Hacıyev, Xudu Məmmədov, Qoşqar Əhmədov, Arif Babayev, Əlihüseyn Quliyev, Müseyib Müseyibov, Zülfiqar Quliyev, Tofiq Mikayilov və başqa görkəmli alimlər onun haqqında yüksək fikirdə olublar.

Q.Mustafayev 1959-cu ilin mayında Azərbaycan EA Zoologiya İnstitutunda “Azərbaycanda quşların Corvidae fəsiləsinə daxil olan kütləvi növlərinin ekologiyası” mövzusunda namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə edir və biologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi alır. 1985-ci ilin dekabrında isə Moskva Dövlət Universitetində “Azərbaycanın quru sahə ekosistemlərinin quşları” mövzusunda doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək, biologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə layiq görülür. Bu hadisə indi kimsəə adi gələ bilər. Amma o dövrdə, Rusiyada, nəhəng alimlərin əhatəsində doktorluq dissertasiyası müdafiə etmək heç də asan məsələ olmayıb. Lakin Qara Mustafayev Rusiya alimləri arasında böyük hörmətə malik idi. Keçmiş SSRİ-də ornitologiya, ekologiya və zoocoğrafiya sahələrində təşkil edilən bütün forumlarda iştirak etməsi, elmi yenilikləri və mövcud problemləri araşdırmağa çalışması onun bir tədqiqatçı kimi nüfuzunu daha da artırır.

Alim ömrü bir başqadır, müəllim ömrü də bir başqa. Amma həyatda bu iki ömrü birləşdirib, vəhdət şəklində yaşaya bilən insanlar da olub və bu gün də var. Bir alim ömrünü yaşamaq namına gərək bir insan ömrünü girov qoyasan. Alim – həm hərfi mənada, həm də elə böyük anlamda müəllimdir, eyni zamanda öyrətmək eşiqlə daim ürəyini nura döndərən əsl pedaqoq-müəllim də alimdir. Onlar arasında məsafə fərqi azdır. Belə şəxsiyyətlərin elmi irsi xalqımızın milli sərəvətidir. Qara Mustafayev də həm alim idi, həm də müəllim.

Pedaqoji fəaliyyətdə 1960-cı ildə başlayan Q.Mustafayev müsabiqədən keçərək, ADU-nun “Onurğalırlar zoologiyası” kafedrasında baş müəllim vəzifəsinə işə qəbul edilir və ömrünün sonuna qədər həyatını bu təhsil ocağı ilə bağlayır. O, bir müddət “Onurğalırlar zoologiyası”, “Zoocoğrafiya”, və “Ornitologiya” fənlərini tədris etsə də, onun ruhuna yaxın fənn – “Ekologiyannın əsasları” idi. Özü

Təbiəti sevib-sevdirən alim

həmin illəri belə xatırlayırdı: “*Ekologiyaya çox bağlı idim. Lakin olduqca mürəkkəb bir dövr idi. O vaxtlar dövrün ideologiyasının tələblərinə uyğun olaraq, “ekologiya” sözünü işlətməkdən belə çəkinirdilər. 1970-ci ildə bir dərslərim çap olundu. Kitab əldən-ələ gəzdi, çünki başdan-ayağa ekologiya idi. Lakin kitabın adını “Təbiətin qorunması” qoymalı oludum...*”.

ADU-da az bir vaxtda böyük uğurlara imza atan Q.Mustafayev bir il sonra-1961-ci ilin noyabrında işlədiyi kafedrada müsabiqədən keçərək, dosent vəzifəsinə tutur. 1967-ci ilin fevral ayında Biologiya fakültəsində dekan müavini vəzifəsinə təyin edilir. 1 il sonra-1968-ci ilin oktyabrında Biologiya fakültəsinin dekanı seçilir. Dekanlıq illərində fakültə Elmi Şurasının sədri olur, sonralar isə –ömrünün sonuna qədər həmin Şuranın daimi üzvü kimi fəaliyyət göstərir. O, həmçinin Biologiya fakültəsində iki il fəaliyyət göstərmiş “Ekologiya və biofizika” ixtisasları üzrə Müdafiə Şurasının təşkilatçısı və sədri olur.

Professor Qara Mustafayev 1992-ci ilin sentyabrından müsabiqədən keçməklə BDU-da “Onurğalırlar zoologiyası” kafedrasının müdiri vəzifəsinə seçilir və düz 25 il doğma işi saydığı bu vəzifənin öhdəsindən şərəflə gəlir.

Təkcə Azərbaycanda deyil, bir çox keçmiş sovet respublikalarında yetərincə tanınan təbiət professoru Qara Mustafayevin 60 illik pedaqoji fəaliyyətinin əsas istiqaməti tədrisdə informasiyanın sıxlaşdırılması və inteqrasiya probleminin ön plana çəkilməsi idi. Professor Qara Mustafayev gərgin zəhmət, yuxusuz gecələr bahasına da olsa, nəhayət, uzun illərdən bəri axtardığını tapır. Çox çəkmir ki, o, “Ekologiyannın əsasları” kursuna dair müasir tələblərə cavab verə bilən proqram yazmaqla, ekologiyannın tədrisində informasiyanın sıxlaşdırılması yolunda ilk cığır açır. Daha sonra “Ekologiya”nın mahiyyətini 150-dən çox sxemdə yerləşdirir. Rəqəmlər, şərti işarələr və rəsmlərdən ibarət olan hər sxem haqqında Azərbaycan, rus və ingilis dillərində acaqlar tərtib edir. Kafedranın əməkdaşı Firuz Sultanzadə ilə yazdığı “Ekologiya sxemlərdə” adlı orijinal dərslər vəsaiti Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilir və 1998-ci ildə Türkiyənin İstanbul şəhərində nəşr olunur. Bu kitabla görə Qara Mustafayev Beynəlxalq Pedaqoji Akademiyannın akademiki seçilir və Bakı Dövlət Universitetinin mükafatına layiq görülür.

Professor Qara Mustafayev beynəlxalq miqyasda da ölkəmizi layiqincə təmsil edirdi. Qara müəllim elm aləmində həm də əksər ölkələrdə keçirilən konqres və simpoziumlarda ən çox çıxış edən alim, 20-dən çox yeni elmi konsepsiyannın müəllifi kimi tanınırdı. Onun elmə gətirdiyi yeniliklər bir sıra ölkələrdə (xüsusən keçmiş SSRİ məkanında) beynəlxalq xarakterli forumlarda dinlənilib, bəyənilib və çap olunub. Dövrünün bir çox dünya şöhrətli alimləri - Q.Dementyev, N.Qlaçkov, A.Bannikov, İ.Şilov, B.Flint, V.Sokolov,

R.Beme, B.İoqanzen, N.Drozdoz və b. Qara Mustafayevin elmi irsinə həmişə müsbət yanaşıblar. Elə keçmiş SSRİ Ornitologiya cəmiyyətinin təsisçilərindən biri olması, Mərkəzi idarə heyətinə üzv seçilməsi və Qafqaz regionuna rəhbərlik etməsi də Qara Mustafayevə hələ o dövrdən verilən yüksək dəyərin bariz nümunəsi idi. O, həttə iki dəfə Rusiya Televiziyasının “V mire jivotnıx” proqramı ilə Azərbaycanın təbiətini keçmiş SSRİ miqyasında tanıdıb. Rusiyannın görkəmli alimi, Moskva Dövlət Universitetinin “Biocoğrafiya” kafedrasının müdiri, biologiya elmləri doktoru, professor, hamının “V mire jivotnıx” verilişindən yaxşı tanıdığı Nikolay Drozdov hər dəfə Qara Mustafayevlə yaxın dostluğundan söz açaraq belə bir ifadəni işlətməkdən çəkinmirdi: “*Qara müəllim bir sıra məsələlərdə mənəndən öndə olub... O, Rusiyada heç də az tanınmır və məni bəzən moskvalı “Qara” adlandırırlar*”.

Qara müəllimin pedaqoji fəaliyyətinin özəlliyi həm də onda idi ki, o, hansı fənni tədris edirdisə, ona dair dərslər və ya dərslər vəsaiti yaradırdı (çox xoşbəxtəm ki, son illər bu proseslərdə mən də iştirak edirdim). Onun

larla namizədlik və ya doktorluq işlərinin oponenti və ya rəyçisi olub. Yetişdirdiyi kadrlar sırasında Azərbaycan, Gürcüstan, Yəməni və İran İslam Respublikasının nümayəndələri də var.

Professor Qara Mustafayev ədəbiyyatçı olmasa da, ədəbiyyatı, filologiyamı çox sevirdi. Dilimizdə (xüsusən, bioloji dilimizdə) olan qüsurlar və çatışmazlıqları onu “Milli dilimiz” kitabını yazmağa vadar etmişdi.

Professor Qara Mustafayevin təmsalında bioloq, zooloq, ekoloq, tədqiqatçı-alim, müəllim, publisist və ictimaiyyətçi mövqeyi bir-birlərini tamamlayırdı. Əbəs deyil ki, bu illər boyu Azərbaycanın bir çox görkəmli ziyalıları, söz-sənət, elm adamları Qara Mustafayev yaradıcılığını çox yüksək səviyyədə və orijinal üslubda dəyərləndiriblər.

Qara müəllim böyük olduğu qədər sadə və səmimi insan idi. Belə bir insan haqqında söz demək missiyasının ağırlığını çiyənimdə hiss edərkən fikrimdə ilk dolayan - “onu nə vaxtdan tanıyıram?” sualı oldu. Lakin suala cavab tapa bilmədim. Çünki mən Qara müəllimi ilk dəfə nə zaman görmüşəm, tanıyıram, yadıma gəlirəm. Lakin ağılim kəsəndən evimizdə bu insanın adını eşidirdim. Belə ki, xalq, bütün ömrünü Biologiya fakültəsinə bağlayan dosent Mələk xanım Qasımzadə iş yoldaşları, həmkarları haqqında danışanda Qara müəllimin adını xüsusən çəkar və haqqında yalnız xoş sözlər söyləyirdi. Onun həyat yoldaşı, akademik Fuad Qasımzadə də Qara müəllimə sonsuz hörmətə yanaşardı. Etiraf edirəm ki, ekologiyaya, təbiətə, ətraf mühitə sevgi və bağlılığımı yaranmasında bir yandan nənəmin, bir yandan da Qara müəllimin “Təbiəti sevənlər” verilişinin böyük təsiri olub.

İllər keçdi... Taleyimə Bakı Dövlət Universitetinin Biologiya fakültəsində təhsil almaq səadəti yazıldı. Çox güclü pedaqoqlardan dərslər aldım. Çox müəllimlərim seçdiyim sahəni və müəllimliyini mənə daha da sevirdi. Lakin hələ 2-ci kursda oxuyarkən (1996-cı ildə) Qara müəllimin “Ekologiya” fənnindən oxuduğu mühazirələr heç vaxt yadımdan çıxan deyil. Onun dərsləri o qədər maraqlı keçirdi ki, həttə zəngin vurulmasını belə hiss etmərdik. Yaxşı yadımdadır, imtahanda bileti çəkdim, amma hazırlaşmadan cavab vermək istəydim Qara müəllimin diqqətini çəkdi. Mən bilətdəki bütün sualları cavablandırdım. Qara müəllim ekosistemin strukturuna barədə əlavə suallar verdi. Cavab verdim. Əlavə 2 sual da verdi. Deyəsən cavabların onu razı salmışdı. Universiteti bakalavr və magistratura səviyyələri üzrə fərqlənmə diplomları ilə bitirdikdən sonra elə Qara müəllimin tövsiyəsi ilə “Ekologiya” ixtisası üzrə aspiranturaya daxil oldum. Elmi rəhbərim də özü oldu. İllər sonra doktoranturaya da onun tövsiyəsi ilə daxil oldum. İki elmi məsləhətçimdən biri yenə Qara müəllim özü oldu. Onun ən böyük istəyi məni kafedrada müəllim görmək idi. Çox şükürlər olsun ki, rəhbərliyin etimadı sayəsində mən BDU-nun müəllimi oldum. O vaxtdan biz müəllim-tələbə kimi deyil, bir həmkar kimi çiyin-çiyinə fəaliyyət göstərməyə başladım.

Bizim öyrəndiyimiz obyektlər (quru onurğalırlar) çöldə olduqlarından, tədqiqatlarımız yalnız çöl şəraitində olmalıdır. Bu illər boyu tədqiqat məqsədi ilə Qara müəllimlə doğma Azərbaycanımızı qarış-qarış gəzdik.

Bəli, Qara müəllim doğma Azərbaycannı çox sevirdi. Vətənin hər gününü, otunu, çiçəyini, bir sözlə, təbiətini canından artıq sevirdi, sevdiyi qədər də qorumağa və tanıtmaya çalışırdı.

Qara Mustafayevi son vaxtlar ən çox nərahat edən dünyannın ekoloji vəziyyəti, ətraf mühitə edilən antropogen təsir idi. Cahanın da müqəddəratına biganə deyildi. Bu baxımdan onun belə bir müqayisəsi vardı: “*Orqanizmin hər hansı bir üzvü tələf olanda, həmin orqanizmin yaşama bacarığı zəifləyir. Cahan da bütöv bir orqanizm kimidir. Onun bir milləti zəifləsə və ya yox olsa, inkişaf yolları daralır*”.

Qara müəllim Azərbaycan xalqının bəxtinə düşən misilsiz istedad sahiblərindən idi. Onun elmi, pedaqoji və ictimai fəaliyyəti çoxlu medal və fəxri adlarla qiymətləndirilib. Azərbaycan Prezidentinin 11 fevral 2000-ci il tarixli fərmanı ilə “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdu. 2018-ci ildə isə Qara Mustafayev Bakı Dövlət Universitetinin Böyük Elmi Şurasının qərarı ilə Universitetin Fəxri professoru seçilir. Bütün bunlar Qara müəllimin əməyinə, yaradıcılığına verilən dəyərini, hörmət və ehtiramın ifadəsi idi.

Mən düşünürəm ki, illər keçəcək, zaman hələ çox biologiya elmləri doktorları, professorlar, alimlər yetişdirəcək. Amma QARA MUSTAFAYEVdən bir də olmayacaq. Çünki o, TƏK idi - sözüylə, səsiylə, təbiəti sevib-sevdirən həvəsi ilə.

Ruhun şad olsun, USTAD!!!
Yerin hələ çox görünəcək...

Tələbələrə müəllimlərin holoqramları dərs keçəcək

Yusif ƏLİYEV

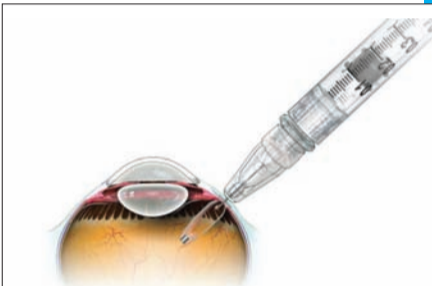
London İmperiya Kollecinə tələbələrə müəllimlərin holoqramları dərs keçəcək. Mühazirə həm əvvəlcədən yazılmış formada, həm də real vaxt rejimində aparıla bilər.

www.rob-hunter.com saytının məlumatına görə, bu, "Arht Media" şirkətinin mütəxəssisləri tərəfindən hazırlanmış xüsusi sistem sayəsində mümkün olub. Los-Anceles və Toronto şəhərlərində yerləşən iki studiya sözügedən sistemlə təchiz edilib. Müəllim bu studiyaya gəlir, xüsusi kameralar burada baş verənləri lentə alır. Auditoriya ilə əlaqə saxlaması üçün onun qarşısındakı yüksək təsvir ölçülü ekranda tələbələrini əyləşdirdikləri otağın görüntüsü yayımlanır. Mühazirə zamanında isə müəllimin təsviri xüsusi fonda şüşə ekrana proyeksiya edilir.

Holoqram eyni zamanda bir neçə problemi həll edir: kadr çatışmazlığı, şəxsən mühazirə aparmağın qeyri-mümkünlüyü və sadəcə videoyayım zamanı auditoriya ilə zəif kommunikasiya. London İmperiya Kolleci yeni sistem vasitəsilə yayımlanan bir çıxışa təxminən 1300 dollar xərcləyəcək.

Yeni göz implantatı korluğun qarşısını alacaq

Yaşla bağlı makula degenerasiyası yaşlı insanlarda korluğun yaranmasının əsas səbəblərindən biridir. Bu, 90 faiz halda görmənin demək olar ki, tamamilə itirilməsi ilə başa çatır. ABŞ alimləri tərəfindən hazırlanmış eksperimental göz implantatı bu problemin qarşısını alacağına ümid etməyə əsas verir.

www.techcult.ru saytının məlumatına görə, 12 il əvvəl bu xəstəliyin inkişafını ləngidən "Lucentis" preparatı hazırlanıb. Lakin onun təbiiqi ilə bağlı müəyyən problem mövcud idi: "Lucentis" inyeksiya yolu ilə birbaşa gözə daxil edilirdi ki, bunun üçün də pasiyentlər hər 6-8-ci həftədə oftalmoloq yanına getməli idilər. Effektivlik isə, təxminən, 50 faiz təşkil edirdi.

Bunu nəzərə alaraq, "Genentech" (San-Fransisko) biotexnologiya şirkəti preparatın gözə xüsusi port vasitəsilə daxil edilməsi sistemini hazırladı. O, düyü döşəsindən azacıq böyük olan qurğu ilə birləşdirilib. Qurğu gözə qalıcı olaraq, implantasiya olunur və ona birləşdirilmiş rezervuardan preparatı gözə tədricən daxil edir. Rezervuarın doldurulması gözün səthində kiçik nöqtə şəklində görülən həmin xüsusi port vasitəsilə həyata keçirilir.

İmplantatın effektivliyi 220 pasiyentin iştirak etdiyi tədqiqat zamanı sınaqdan keçirilib. Həkimlər təsdiq ediblər ki, yeni üsul ənənəvi inyeksiyadan daha effektiv olub. Eyni zamanda pasiyentlər oftalmoloqun yanına preparat ehtiyatının doldurulması üçün 15 ayda 1 dəfə gediblər.

Ümumiyyətlə, bəzi əlavə təsirlərə baxmayaraq, sistem tamamilə təhlükəsiz olduğunu sübut edib. Onun 2-3 il ərzində hər kəs üçün olcaqdan olması planlaşdırılır.

Süni intellektə malik ilk bankomat hazırlanıb

Yaponiyanın "Hitachi" korporasiyasının "Hitachi-Omron Terminal Solutions" bölməsinin mütəxəssisləri süni intellektə malik ilk bankomat istehsal ediblər.

"Ağıllı" bank terminalı əlavə kameralar, sifətin və əsin tanınması sistemləri ilə təchiz edilib. Aparatın dərin maşın təliminə əsaslanan süni intellekt sistemi bankomatlarda dələduzluq əməliyyatlarının həyata keçirilməsi zamanı əldə olunmuş çoxsaylı təsvirlər və digər məlumatların yaddaşda saxlanması yolu ilə hazırlanıb.

www.hi-news.ru saytının məlumatına görə, bankomatda dələduzluq əməliyyatı həyata keçirmək niyyətində olan şəxs xarici görünüşünü gizlədə bilməyəcək. Belə ki, aparat müştərini qiymətləndirərək, ondan eynəyi və ya baş geyimini, həmçinin tanımayan mane olan digər aksesuarları çıxarmağı xahiş edəcək. Həmin şəxs bu xahişi yerinə yetirməyəndə bankomata daxil ola bilməyəcək. Süni intellekt, həmçinin insanın davranışını qiymətləndirərək, onun telefonla danışmaq istədiyini aşkar edə, hətta söhbətin mahiyyətini "dərək edə" biləcək. Təbii ki, aparat istənilən elektron cihazlara qarşı əks təsir sistemində də malikdir. Bundan başqa, süni intellekt yalnız daha əvvəl törədilmiş cinayətlərə söykənmir, həm də yeni hadisələrə əsaslanaraq proses zamanı öyrənir ki, bu da ona gələcəkdə daha yaxşı işləməyə imkan verəcək.

"Ağıllı" bankomat artıq Honsyu adasının Ayti prefekturasının ərazisində quraşdırılıb.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti - 100

Həcər ABDURZAQOVA,

İsmayılı şəhər İ.Hasanov adına 1 nömrəli orta məktəbin Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi

XX əsrin əvvəllərində Şərqdə bir günəş doğdu - əsrlər boyu öz azadlığı uğrunda qurbanlar verən Azərbaycan müstəqilliyinə qovuşdu. Öz işıqlı ideyaları ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti nənəki milli dövlətçilik tariximizdə, həmçinin təhsilimizdə, maarifimizdə də parlaq izlər qoydu. Bu il müstəqilliyinin 100 illiyini qeyd etdiyimiz Azərbaycan dövlətinin təhsil tarixini bir daha vəzəqləmək olduqca qürurvericidir.

Milli hökumət yaranmış dövlət xadimləri və ziyalılarımız daxil edilmişdir. Komissiyanın işinin nəticəsi kimi 1919-cu ildə "Təzə elmi-hesab", "Son türk əlifbası", "Ədəbiyyat dərsləri", "Yeni məktəb", "Müntəxəbat", "Tarixi-təbii" adlı yeni dərsləklər hazırlandı ki, bu işdə görkəmli maarifçilərdən M.Mahmudbəyov, F.Ağazadə, A.Şaiq, S.Acalov, H.Cavid, A.Əfəndizadə, F.Köçərli və başqalarının xidmətləri böyük idi.

Cümhuriyyətin təhsildə apardığı milliləşdirmə siyasətini çətinləşdirən səbəblərdən biri də peşəkar milli müəllim kadrlarının çatışmaması idi. Bu çətinliyi aradan qaldırmaq üçün 1919-cu ilin sentyabrında Bakıda Kişi Müəllimlər Seminariyası açıldı. 1914-cü ildən fəaliyyət göstərən Gəncə Müəllimlər Seminariyası isə yenidən quruldu. Bundan başqa, xalq məktəbləri üçün müəllim hazırlamaq məqsədi ilə bölgələrdə qısamüddətli kurslar da açıldı.

Təhsil tariximizdə ilk məktəb-

Xalq Cümhuriyyəti Azərbaycan dilini dövlət dili elan etməklə maarif sahəsində milliləşmə prosesinin əsasını qoydu. Baxmayaraq ki, kadr çatışmazlığı, tədris vəsaitlərinin azlığı kimi problemlər mövcud idi, Azərbaycan təhsil tarixində ən vacib addımlardan biri olan bu qərar xalqda milli ruhun, özünüdərk prosesinin formalaşmasında təsiredici rol oynadı. O zaman milli hökumətin maarif sahəsində apardığı islahatlar sırasına yeni dərsləklər, proqramlar hazırlamaq üçün komissiyaların yaradılması, seminariyaların, müəllim hazırlayan qısamüddətli pedaqoji kursların açılması, ilkin olaraq Türkiyədən müəllimlərin dəvət olunması və dərsləklərin gətirilməsi də daxil edilmişdir. Hökumət proqramların, dərsləklərin hazırlanması və nəşri zamanı milli-mənəvi dəyərlərə - türkçülük, islam və Avropa dəyərlərinə üstünlük verilməsini nəzərdə tuturdu. Həmin dövrdə Maarif Nazirliyi təhsil işçiləri üçün mətbuat orqanları və məktəblilər üçün uşaq ədəbiyyatı jurnallarının nəşrini təşkil etməyi də qarşısına vəzifə qoymuşdu. Ölkədə iqtisadi müstəqilliyi təmin etmək üçün milli mütəxəssislərin hazırlanması, elmi cəmiyyətlərin və universitetlərin yaradılması, əhali arasında savadsızlığın aradan qaldırılması, azərbaycanlı gənclərin xaricdəki tanınmış universitetlərdə təhsil almasını təşkil etmək də mühüm islahatlar sırasındadır. Bunların əsasında isə Azərbaycanın müstəqilliyini möhkəmləndirmək, onu azad, demokratik respublika kimi bütün dünyada tanımaq dayanırdı.

Tezliklə Azərbaycanın 10 bölgəsində xalq məktəblərinə nəzarət etmək üçün müfəttişliklər yaradıldı və təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti onlara həvalə edildi.

AXC hökumətinin maarifin inkişafına xüsusi önəm verməsinin əsas göstəricilərindən biri də bu idi ki, həmin dövrdə digər sahələrə nisbətən təhsilə daha çox vəsait ayrılırdı. Belə ki, təkcə 1919-cu ildə dövlət büdcəsindən olan 665 milyon pulun 75 milyonu təhsil sahəsinə ayrılmışdı.

AXC-nin təhsilin milliləşdirilməsi sahəsində atdığı addımların ən əhəmiyyətlilərindən biri də təhsilimizin inkişafında müstəsna rol oynayan Qori Müəllimlər Seminariyasının tatar (Azərbaycan) şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi olur.

1879-cu ildən Gürcüstanın Qori şəhərində fəaliyyətə başlamış Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminariyasının nəzdindəki tatar (Azərbaycan) şöbəsi vaxtilə 5 illik sınaq müddətinə açılmışdı. Belə ki, azərbaycanlılar burada təhsil almağa üstünlük verərlərsə, o zaman həmin şöbə ayrılaraq Azərbaycan şəhərlərinin birində müstəqil fəaliyyət göstərməli idi. Sonradan çar Rusiyası buna imkan verməyə də, maarifpərvər ziyalılarımız bu ideyanı reallaşdırmaq üçün mübarizə aparmaqdan yorulmamışlar.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qurulduqdan sonra milli hökumət 22 iyun 1918-ci il tarixində Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsinin Qazaxa köçürülməsi haqqında qərar qəbul etdi. Bu işlə məşğul olmaq seminariyanın keçmiş inspektoru F.Köçərliyə tapşırıldı. Seminariyanın direktoru kimi fəaliyyətə başlayan F.Köçərli isə burada xalqın maariflənməsi üçün lazımı şərait yaratdı, seminariyanın nəzdində yaşlılar üçün savad kursu və uşaq evinin də açılmasını nail oldu.

Sonra isə məktəblərin milliləşdirilməsi istiqamətində islahatlar aparıldı. Milli hökumət yaranana qədər Azərbaycanda ana dilində orta məktəblər fəaliyyət göstərmirdi. F.Xoyskinin 28 avqust 1918-ci ildə verdiyi qərarla bütün ibtidai tədris müəssisələrində təlimin ana dilində aparılması qanuniləşdi.

Araşdırmalar göstərir ki, 1919-1920-ci dər ilinin əvvəllərində Azərbaycanda 643 ibtidai və 23 orta məktəb fəaliyyət göstərirdi ki, ibtidai məktəblərdə 48070, orta məktəblərdə isə 9611 şagird təhsil alırdı. Onların arasında 4 qadın gimnaziyası və 3 qız məktəbinin də olduğu xüsusi qeyd edilməlidir. Maarif Nazirliyinin 1919-cu ilin oktyabrında hökumətə ünvanladığı rəsmi təqdimatdan aydın olur ki, hər il, təxminən, 35 yeni ümumi orta məktəb açılması da planlaşdırılırdı. Əlavə olaraq, milli hökumət Birinci Dünya müharibəsi nəticəsində fəaliyyəti dayandırılmış ümumtəhsil məktəblərini yenidən istifadəyə verirdi.

Azərbaycan hökuməti təhsil sahəsində aparılan islahatları müzakirə etmək və yeni təkliflər hazırlamaq məqsədi ilə 1919-cu ilin avqust ayında Bakıda Azərbaycan müəllimlərinin I qurultayını çağırıldı. Qurultayda təhsilin milliləşdirilməsini əsas tutan program və dərsləkləri hazırlamaq üçün dövlət komissiyası yaradıldı. Komissiyaya xalq maarif nazirinin müavini Həmid bəy Şaxtaxtinskiyə sənədləri ilə bir

Cümhuriyyət Azərbaycan dilini dövlət dili elan etdi

Maarif sahəsində milliləşmə prosesinin əsası qoyuldu

qədər təbii müəssisələrinin yaradılması da məhz cümhuriyyət dövrünə təsadüf edir.

Milli hökumət təhsildən kənar qalmış, kimsəsiz uşaqların təlim-təربiyəsinin qayğısına qalmaq məqsədi ilə 1919-cu ilin avqust ayında uşaq evi də açmışdır. Çətin şəraitdə yaşayan həmin uşaqları məktəbə cəlb etmək üçün Bakıda "Uşaqlara yardım bürosu" yaradılmışdı.

Cümhuriyyətin əsas qayğılarından biri də peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinin yaradılması idi. Yeni qurulmuş dövlət müxtəlif sahələrdə (dəmiryolu, poçt, teleqraf, bank) milli kadrlarla təmin etmək məqsədilə kurslar açılmış, gənclərin belə məktəblərə imtahanı qəbulu üçün imkan yaradılmışdır.

AXC-nin ən çox diqqətə saxladığı sahələrdən biri də ali təhsilli milli kadrların hazırlanması idi. Azərbaycan hökuməti milli kadrlar yetişdirmək məqsədi ilə Bakı Dövlət Universiteti, Kənd Təsərrüfatı İnstitutu, Dövlət Konservatoriyası və Pedaqoji İnstitutun açılması üçün hazırlıq işləri apardı. Amma milli hökumətin qısa ömrü bu ali məktəblərdən yalnız birinin açılmasına imkan verdi. 1919-cu il sentyabrın 1-də Azərbaycan Parlamentində uzun sürən müzakirələrdən sonra "Bakı Dövlət Universitetinin təsis olunması" ilə bağlı tarixi qərar qəbul edildi və elə həmin il noyabrın 15-də universitetdə dərslər başlandı. H.Z.Tağıyev, o cümlədən bir sıra imkanlı insanların yardımı ilə I Bakı Kişi Gimnaziyasının və keçmiş Kommersiya Məktəbinin binaları təmir olunaraq universitetə verildi. Universitetdə 887 tələbə və 217 nəfər azad dinləyici təhsil alırdı. Universitetin müəllimlərinin 9 nəfəri azərbaycanlı idi ki, onların içərisində M.Topçubaşov və M.Şaxtaxtinski də var idi. Universitetdə AXC-nin dövlət xadimlərindən M.Ə.Rəşadzadə və R.Kaplanov Osmanlı ədəbiyyatı tarixindən, H.Şaxtaxtinski isə rus dili və ədəbiyyatından mühazirələr oxuyurdular.

Milli hökumət "Avropa ilə Asiyanın qovuşağında yeni çırağ" (V.L.Razumovski) olan Bakı Dövlət

Universitetinin uğurlu gələcəyinə inanırdı.

Hökumət milli kadrlar hazırlamaq üçün təkcə ali təhsil müəssisələri yaratmaqla kifayətlənmək fikrində deyildi. Belə ki, azərbaycanlı gənclərin Avropanın məşhur universitetlərində təhsil almağa göndərilməsi istiqamətində də işlər görüldü. Dövlət həmin tələbələrə xərclərinin ödənilməsi üçün vəsait də ayırmışdı. Amma xaricə getməyi planlaşdırılan 100 tələbənin hamısı nəzərdə tutulmuş ölkələrdə təhsil ala bilmədi. Milli hökumət devrildikdən sonra onlardan bəziləri öz təhsillərini yarımcıq qoyub geri qayıtdı, bir qismi isə getdikləri ölkələrdə müxtəlif sahələrdə çalışmağa başladı. Təəssüf ki, onların arasında "repressiya" adlı amansız qatilin qurbanına çevrilənlər də oldu.

Cümhuriyyətin gördüyü mühüm işlərdən biri də ilk dəfə dövlət səviyyəsində hərbi təhsil müəssisələrinin yaradılması ilə milli hərbi təhsilin təməlinin qoyulması oldu. Azərbaycan ordusunu hərbi mütəxəssislərlə təmin etmək üçün Gəncədə praporşiklər məktəbi açıldı.

Bu məktəbdə 250-dən çox azərbaycanlı gənc təhsil alırdı. Tədrisin keyfiyyətini artırmaq üçün məktəbə Türkiyədən təcrübəli hərbi pedaqoqlar cəlb edilmişdi. Çox keçmədən bu məktəb üç şöbəli Hərbiyət Məktəbinə çevrildi və hökumətin süqutunadək fəaliyyət göstərdi. 1919-cu ilin ikinci yarısında Hərbi Nazirliyin Gəncədən Bakıya köçürülməsi ilə əlaqədar hərbi məktəblər şəbəkəsi daha da genişləndirildi. Məhz milli hökumətin hərbi təhsil sahəsində gördüyü işlər nəticəsində güclü Milli Ordu yaradıldı. Lakin AXC süqut etdikdən sonra hökumətinin ordu quruculuğu sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlər yarımcıq qaldı. Sovet Rusiyası Azərbaycanı Milli Ordunu dağıtmaqla yanaşı, hərbi məktəbləri də bağladı. Peşəkar hərbiçilərin əksəriyyəti isə 30-cu illərin repressiyasına məruz qaldı.

Milli hökumət yaşlı əhali arasında savadsızlığı aradan qaldırmaq və qeyri-türk mənşəli vətəndaşlara Azərbaycan dilini öyrətmək məqsədi ilə savad kursları da açmışdır. Bu kursların təşkili üçün dövlət xüsusi maliyyə vəsaiti ayırmışdır. Ali hakimiyyət orqanlarında çalışan 500-dən çox məmur Bakıdakı birinci realni məktəbdə açılmış Azərbaycan dili kurslarında təhsil almışdır.

Aparılan araşdırmalar bir daha təsdiq edir ki, milli hökumət dövlət quruculuğunda prioritet sahə kimi təhsilə, xalqın maariflənməsinə böyük önəm vermişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti iki ilə yaxın yaşamasına baxmayaraq elmin, təhsilin yüksəlişi naminə sona qədər döyüşmüşdür. Bu işdə xalq maarif nazirləri Nəsim bəy Yusifbəyli, Rəşid xan Kaplanov, Həmid bəy Şaxtaxtinski və Nurməhəmməd bəy Şahsuvarov da böyük söz göstərmişdilər.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin dediyi kimi, "zəngin mədəniyyət və təhsil ənənələrinə malik olan Azərbaycan, müsəlman Şərqi qində dünyəvi təhsilin gerçəkləşdiyi ilk ölkələrdən biri olmuşdur".

Təhsilimizin milliləşdirilməsi istiqamətində əvəzsiz işlər görmüş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti devrildikdən sonra Sovet hakimiyyəti illərində milli hökumətin təhsil sahəsinə gətirdiyi yeniliklər xalqımızdan gizlədilsə də, müasir dövrimizdə bu tarixin aradan qalması istiqamətində görülən işlər uğurla davam etdirilir.

İlahi missiya

II məqalə

Milli məfkurə uğrunda mübarizə

Fərrux RÜSTƏMOV,

ADPU-nun İbtidai təhsil fakültəsinin dekanı, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Əməkdar elm xadimi

Vahid konsepsiya, aydın strategiya və konkret dövlət proqramı

XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan müəllimlərinin fəaliyyət istiqamətləri genişləndi. Onlar yeni məktəblərin yaradılması, uşaqların təhsilə cəlb edilməsi, ana dilində dərslərin tərtibi, təlimin ana dilində aparılması, kitabxanaların, qiraətxanaların, nəşriyyat və mətbəələrin təşkili, yaşlı əhəlinin axşam kurslarına və cümə məktəblərinə cəlb edilməsi, milli mətbuat nümunələrinin yaradılması, müəllimlərin I və II qurultaylarının keçirilməsi sahəsində uğurlu işlərə imza atdılar. Milli dil və təlimin ana dilində aparılmasına münasibət məsələsi xalqın varlığına, azadlıq və müstəqilliyinə münasibət səviyyəsində XX əsrin əvvəllərindəki kimi kəskinliklə heç vaxt irəli sürülməmişdi. Bu dövrdə müəllimlər artıq xalqa sadəcə əlifba öyrətməklə kifayətlənmək istəmir, onlara milli-mənəvi dirilik, fəallıq, ictimai namus, həmrəylik, əxlaq, milli xilas, qurtuluş, ictimai azadlıq və mübarizə savadlığı öyrətmək istəyirdilər, çünki maarifçiliyin xəyal və istəklərini 1905-1907-ci illər inqilabının sərt həqiqətləri dağıtmışdı.

Memarı ulu öndər Heydər Əliyev olan müasir və müstəqil Azərbaycanda Prezident İlham Əliyevin apardığı məqsədyönlü və ardıcıl dövlət siyasəti nəticəsində təhsil sahəsində aparılan uğurlu islahatlarda keyfiyyət ön plana çəkildi. Maddi resursların insan kapitalına çevrilməsi istiqamətində ciddi tədbirlər görüldü. Vahid konsepsiya, aydın strategiya və konkret dövlət proqramına əsaslanan təhsil layihələri reallaşdırıldı. Müəllim kadrları hazırlığına, onun peşəkarlığının yüksəldilməsinə yeni tələblər verildi. "Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)", "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın tələblərinə uyğun olaraq məktəbəqədər, ümumi, texniki peşə, orta ixtisas və ali təhsil sahəsində mühüm addımlar atıldı. Təhsilin normativ-hüquqi bazası möhkəmləndirildi, infrastruktur yeniləndi, 3000-ə yaxın məktəb binası tikildi, ciddi məzmun islahatları həyata keçirildi. Sürətlə modernləşən respublikamızda təhsilin insan kapitalının inkişafı çağırışlarına cavab verməsi üçün şəraitin yaradılması, müasir düşüncəyə, yeni təhsil-tərbiyə texnologiyasına, əxlaqi-mənəvi saflığa, yüksək peşə və ixtisas hazırlığına malik pedaqoji, mühəndis-pedaqoji və elmi-pedaqoji kadr hazırlığının

müəllimliyi" ixtisasına qəbul olunanların 48%-i, "İbtidai sinif müəllimliyi" ixtisasına qəbul olunanların 43,4 %-i 500 və 500-dən çox bal toplayıb. Yeni tədris ilində ADPU-nun Şəki filialına 8 ixtisas üzrə 195, Quba filialına 6 ixtisas üzrə 148, Ağcabədi filialına 5 ixtisas üzrə 119, Şamaxı filialına 5 ixtisas üzrə 108, Cəlilabad filialına 4 ixtisas üzrə 99, ümumilikdə ADPU-ya filiallarla birlikdə 2732 nəfər qəbul olunub. Filiallar üzrə 18 nəfər 500 və 500-dən, 1 nəfər isə 600-dən çox bal toplayıb.

Universitetimizin "İbtidai təhsil" fakültəsinə qəbul olunan 297 tələbədən 129 nəfəri 500 və daha artıq bal toplayıb. Keçən il 500 və daha artıq bal toplayan tələbələr sayı 29 nəfər idi, ondan əvvəl isə, ümumiyyətlə olmamışdı. 297 tələbədən 129-nun, yəni 43,4%-nin 500 və 500-dən çox bal toplaması televiziya, mətbuatda və sosial şəbəkələrdə inqilabi nəticə kimi dəyərləndirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri Ceyhun Bayramovun Bakı şəhəri Müəllimlərinin sentyabr konfransında və Təhsil Nazirliyinin Kollegiya iclasında bu faktı döənə-dönə təkrar etməsi ADPU əməkdaşlarında qürur hissi yaratmaqla yanaşı, həm də məsuliyyət hissini artırır.

ADPU: ən güclü dörd universitetdən biri

ADPU-nun rektoru, tarix elmləri doktoru, professor Cəfər Cəfərovun ciddi səyi, tələbkarlığı, prinsipliliyi və obyektivliyi sayəsində universitetimizdə infrastrukturun və insan resurslarının yeniləndirilməsi, auditoriyaların təmiri, ümumtəhsil məktəbləri və xarici ölkələrin pedaqoji kadr hazırlığına həyata keçirən ali məktəbləri ilə əlaqələrin genişləndirilməsi, yüksək bal toplayan tələbələrə universitetimizə cəlb, müəllim kadrları hazırlığının nəzəri və praktik problemləri ilə bağlı respublika və beynəlxalq səviyyəli konfransların, regionlarda və Bakıda "dəyirmi masa"ların və "Pedaqoji forum"ların təşkili sahəsində mühüm addımlar atılıb, müəllim seçiminə ciddi rəqabət mühiti yaradılıb. Universitet rəhbərinin cəsarəti və iradəsi hesabına illərlə ali məktəbdə müəllim, baş müəllim, dosent, professor vəzifələrini tutmaq üçün mövcud olan qaydalara fərqli yanaşma həyata keçirilməklə "öz yerinə seçilməklə" bağlı streotiplər dağıdılıb. Axı, bizim öz mentalitetimiz var... Dostların, tanışların, səlahiyyət sahiblərinin zənglərinə, xahişlərinə "yox" demək bizdə qəbul edilməz sayılır. Bu prosesin digər bir çətinliyi isə ondan ibarətdir ki, ona müqavimət göstərə biləcək insanların çoxunun elmi dərəcəsi, elmi adı, hökumət təltifləri var. Hamı özünü əvvəldən sima hesab edir. Yaşı 90-a çatan müəllim fiziki və mənəvi cəhətdən çəkdiyi əzab-əziyyətlərə baxmayaraq ailə üzvlərinin tələbi ilə işindən ayrılmayıb istəmir. Nədənsə, bu işdə xarici təcrübə yada düşür. Məsələn, ABŞ-da 3-5 il ərzində bütün müəllimlərlə müqaviləyə yenidən baxılır. Onun yeni araşdırmaları, nəşr etdiyi əsərlər, reytingi, tələbələrle birlikdə müxtəlif layihələrdə iştirakı, tələbələrə verdiyi qiymət yenidən dəyərləndirilir. Bu zaman hətta Nobel mükafatı alan, çox məşhur olan alim də həmin müsabiqədən keçməyə bilər. Yeni müqavilə bağlananda son 3-5 ilin nailiyyətləri təhlil olunur, əvvəlki uğurlar nəzərə alınır.

Müəllimini göstər, deyim ki, sən kimsən

Universitetdə tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi və daha səmərəli qurulması, əməkdaşlıq mühitinin yaradılması, sağlam rəqabətin formalaşdırılması dərin elmi-me-

todik biliyi, kreativ düşüncəsi, geniş erudi-siyası, pedaqoji-psixoloji hazırlığı, yüksək mənəvi-əxlaqi keyfiyyətləri, akademik bacarığı, tədris təcrübəsi və peşəkarlıq səviyyəsi ilə fərqlənən müəllimlərdən birbaşa asılıdır. ABŞ-ın Şimali Karolina Universitetinin professoru, Nobel mükafatı laureatı Əziz Sancar Bakıda tələbələrə görüşlərində onlara xitəbən demişdi: "Özünüza yaxşı müəllim seçin". On illərdir ki, azərbaycanlı tələbələr də müəllim seçmək hüququ var. Amma bu seçimi reallaşdırmaq mexanizmi yoxdur. Yəni də buna mentalitet mane olur. Tələbələr vaxtı ilə tanınmış bir alim (indi isə mühazirə oxumağa fiziki gücü çatmayan, yenilikləri süngü ilə qarşılayan birinin) fənnini seçməyə, o, işini itirə bilər. O, hamımızın müəllimi olub, onu necə təhsildən uzaqlaşdırma biləcək? Ona görə də ali məktəblərimizin mütləq əksəriyyətində müəllimi kafedra, seçmə fənləri isə dekanlıq seçir. Əgər biz Avropa ölkələrində olduğumuz kimi müəllim seçməyə peşəkarlığı, pedaqoji-psixoloji və metodiki hazırlığı önə çəkməyi qarşımıza məqsəd qoymuşuqsa, onda, seçki sisteminin metodologiyasını dəyişməliyik. Təbii ki, bu, mürəkkəb, çətin və ağırlı prosesdir. İşin pioneri olmaq həmişə çətin olub. ADPU-da rektor, professor C.Cəfərovun təşəbbüsü ilə professor, dosent, baş müəllim və müəllim vəzifələrinin tutulması qaydalarına qismən əlavələr edilməklə universitet əməkdaşlarının seçki sistemi və tədris prosesi ilə bağlı baxışlarında köklü dəyişiklik yaradıldı. 114 yerə qarşı 500 nəfər sənəd verdi. Onların "açıq dərslər"ləri təşkil olundu. Bütün dərslərin videorekordları aparıldı ki, bu da hər hansı mübahisəli məsələnin həlli üçün çox vacib idi. Dərslərin müxtəşəkil qaydada keçirilməsi məqsədilə iştirakçılara bərabər imkanlar yaradıldı, dərslər mütəxəssislər tərəfindən müxtəlif kriteriyalar üzrə obyektiv və şəffaf qiymətləndirildi.

Elmi-metodik hazırlığı, İKT bacarığı, yeni təlim texnologiyalarına bələdliyi ilə seçilən müəllimlər uğur qazandı. Müasir təhsil texnologiyalarına, fəal təlim metodlarına yiyələnmə, rəqabətə davam gətirə bilməyənlər öz yerlərini daha peşəkarlara vermək məcburiyyətində qaldı. Yaxşılığın yaxşılıq iddiasında olduğu vəzifəni tutmağa nail oldu. Bu müsabiqə hamı üçün bir dərslər, bir nümunə məktəbi oldu. Professor Cəfər Cəfərovun şəxsi nəzarətində olan bu müsabiqə ADPU-da insan resurslarının yenilənməsində obyektivliyin və şəffaflığın təntənəsi oldu. Sonda ədalət zəfər çaldı. Bu, respublika səviyyəsində ilk dəfə ADPU-da keçirilən bir layihə olsa da, demək olar ki, bütün ali məktəb müəllimlərinin diqqəti buna yönəlmişdi. Hamı həyəcanla nəticəni gözləyirdi. Təşəbbüskarı da, müəllifi də, nəzarət edən də professor Cəfər Cəfərov olan layihə uğurla başa çatdı. Müsabiqənin sevincini 112 nəfər yaşasa da nəticə universitetimiz üçün uğurlu oldu. Qaliblər sertifikat təqdim olundu, bir ştat yarım tədris yükü ilə təmin edilmələri ilə bağlı göstəriş verildi. Qaliblərin əməkhaqqlarına 100 manat əlavə edildi. Sonra 4 fakültədə dekan, 16 kafedrada boş olan müdir və 22 baş müəllim, dosent və professor vəzifələrinə seçkilər keçirildi. Bu prosesdə hər bir iştirakçı uğurlu və zəif cəhətlərini gördü, yaxşı mənada əməkdaş arasında rəqabət yarandı. Rəqabət mühiti olmayan yerdə təkamül, tərəqqi və inkişaf mümkün deyil.

Rəqabətə davamlı insan kapitalının formalaşdırılması yeni düşüncəyə, təhsil-tərbiyə texnologiyasına, əxlaqi və mənəvi saflığa, yüksək peşə və ixtisas hazırlığına, ümummədəni kompetensiyalara malik müəllim kadrlarının hazırlığı Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin professor-müəllim kollektivinin əsas hədəfidir.

Bütün çətinliklərə baxmayaraq o dövrdə də müəllimlər öz missiyasını uğurla həyata keçirdilər.

Azərbaycan müəllimlərinin böyük hamisi

1969-cu ildə ümummilliyet lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də ciddi irəliləyişlərə nail olundu. Azərbaycan İttifaqda lider dövlətlərdən birinə çevrildi. Bu inkişafda Azərbaycan müəllimlərinin böyük əməyi və töhfəsi var idi. Elə ona görə də onlar Heydər Əliyevin bilavasitə qayğısı nəticəsində SSRİ-nin ən nüfuzlu fəxri adlarına, müxtəlif orden və medallara layiq görüldülər. Müəllimlərdən Məsmə

Respublika üzrə 5 il əvvəl 500 və daha artıq bal toplayan 922 abituriyent müəllimliyi seçmişdisə, ötən il onların sayı 1361 olub. Bu il keçirilən qəbul imtahanlarında 500 və daha artıq bal toplayan məzunlar arasında isə müəllimlik ixtisasını 2090 nəfər seçib. Bu göstərici 2014-2015-ci tədris ilinə nisbətən 2,3 dəfə və ya 126,7 faiz, ötən ilə nisbətən isə 1,5 dəfə və ya 53,6 faiz artım deməkdir. Bu rəqəm indiyədək pedaqoji ali təhsil müəssisələrinin tarixində maksimal nəticədir.

Ataşiyyəva, Zərbəli Səmədov, Məhər Quliyev Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Zəhid Şöyübov, Cəbrayıl Zəkiyev, İsrail Şükürov SSRİ xalq müəllimi fəxri adlarına layiq görüldülər. 817 nəfərə əməkdar müəllim fəxri adı verildi, 8718 nəfər SSRİ-nin müxtəlif orden və medalları ilə təltif edildi. Heydər Əliyev sonralar deyirdi ki, 1920-1991-ci illərdə Azərbaycan müstəqil olmasa da, Azərbaycan xalqı böyük inkişaf yolu keçmişdi. Qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycana rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə keçmiş sovetlər birliyi ölkələrinin heç birində millətin tərəqqisinin ən başlıca şərti olan maarifə, təhsilə, mədəniyyətə, pedaqoji və elmi-pedaqoji kadr hazırlığına Heydər Əliyev qədər geniş diqqət verən siyasət xadimi olmamışdır. O, respublikada milli təhsil sisteminin qurulmasına çalışmış, bu məqsədlə ardıcıl və sistemli iş aparmış, mühüm dövlət qərarları qəbul etmiş, millətin təhsil almasını cəmiyyətin gələcək taleyini müəyyən edən qiymətli milli sərvət kimi dəyərləndirmişdir.

90-cı illərin əvvəllərində respublikada baş verən ictimai-siyasi hadisələr, iqtisadiyyatda özünü göstərən geriləmələr, daxili və xarici separatizm, ermənilərin işğalçılıq siyasəti digər sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də ciddi problemlər yaratdı. On illərdə məktəbdə çalışan, bu sahədə yüksək biliyi, bacarığı və təcrübəsi olan müəllimlərin böyük bir hissəsi əməkhaqqının azlığından məktəbdən və sevimli şagirdlərindən ayrılmalı oldu. Onların yerini 8 aylıq pedaqoji kurs qurtaran qeyri-ixtisas sahibləri (texnoloqlar, mühəndislər, baytarlar və s.) və rayonlarda qeyri-qanuni fəaliyyət göstərən, maddi-texniki bazası, yüksəkixtisaslı müəllim kadrları olmayan pedaqoji kolleclərin məzunları tutdular. Pedaqoji peşə sahiblərinin əməyinin stimullaşdırılmaması onların nüfuzdan düşməsinə, bacarıqlı və peşəkar müəllimlərin məktəbdən uzaqlaşmasına səbəb oldu.

təkmilləşdirilməsi məqsədilə zəruri addımlar atıldı.

Yüksək ixtisaslı pedaqoji kadr hazırlığının əsası qəbul imtahanlarında qoyulur. Sevidirici haldır ki, yüksək bal toplayaraq müəllimlik ixtisasını seçənlərin sayı ildən-ildən artı. Respublika üzrə 5 il əvvəl 500 və daha artıq bal toplayan 922 abituriyent müəllimliyi seçmişdisə, ötən il onların sayı 1361 olub. Bu il keçirilən qəbul imtahanlarında 500 və daha artıq bal toplayan məzunlar arasında isə müəllimlik ixtisasını 2090 nəfər seçib. Bu göstərici 2014-2015-ci tədris ilinə nisbətən 2,3 dəfə və ya 126,7 faiz, ötən ilə nisbətən isə 1,5 dəfə və ya 53,6 faiz artım deməkdir. Bu rəqəm indiyədək pedaqoji ali təhsil müəssisələrinin tarixində maksimal nəticədir. Müəllimlik ixtisasını seçənlərin pedaqoji peşəyə yarırlılıq səviyyəsi əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşıb. Yüksək bal toplayaraq müəllimlik ixtisasını seçən abituriyentlərə "Gələcəyin müəllimi" təqaüdüün verilməsi, diaqnostik qiymətləndirmədə uğur qazanan müəllimlərin əməyinin stimullaşdırılması, müəllimlərin işə qəbulunda şəffaflığın təmin edilməsi müəllimlik peşəsinin nüfuzunun xeyli yüksəlməsinə səbəb olub.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti üçün inqilabi nəticə

Bu il ADPU-ya ali təhsilin bakalavriat səviyyəsində 22 ixtisas üzrə 2113 nəfər qəbul olunub və qəbul planı 97,6% yerinə yetirilib. 259 nəfər abituriyent 500 və 500-dən çox bal toplayaraq ADPU-ya qəbul olub. Bu, qəbulun 12,6% -ni təşkil edir. Müqayisə üçün deyək ki, bir il əvvəl bu göstərici 115 nəfər (5,3%) olmuşdu ki, onlardan 2 nəfəri 600-dən çox bal toplamışdı. Cari tədris ilində "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi" ixtisasına qəbul olunanların 50,2%-i, "Riyaziyyat və informatika

İngilis dilini öyrənənlər üçün dərs nümunələri

LearnEnglish

Work like a dog

by A. J. Dalton (amended by Jon Porter)

1 When you were at secondary school, was there a careers adviser? Did he or she tell you that if you worked hard you could do any job you wanted once you left school or university? Many young people in the UK who believe this to be true could be in for a shock. For many school leavers, the reality of working life in Britain today is very different.

2 The first thing to say is that it's becoming more and more difficult for young people to find a regular job in the UK. Unemployment is at 5.4 per cent, which is not bad compared to some European neighbours, but it's not ideal. And it's higher for university graduates: 7 per cent. According to recent figures, a third (33 per cent) of working graduates took jobs such as cleaners, office juniors and road sweepers six months after leaving university. Even if young people decide to apply for lower-paid jobs, they find that there is a lot of competition from workers who have travelled from other countries in the European Union (for example, Poland) to work in the UK.

3 If a young British person does manage to find a job, they then find it is harder than they might have expected. On average, British workers work more hours a week than workers in any other country in Europe. Surely the UK government should do something to improve things for British workers, shouldn't it? Well, it's tricky. If British workers were to start working fewer hours, the UK economy would be damaged and would become less competitive than the economies of other countries. Then, there would be even fewer jobs available in the UK.

4 And the UK economy is struggling to remain competitive with large-scale economies such as India and China. Because workers are relatively cheap in India, a lot of big UK companies have outsourced their call centre jobs to that country. A British person who wants to talk to their British bank these days normally has to telephone and talk to someone in Delhi. You can imagine how many British people feel about that!

5 When it comes to manufacturing goods, the UK cannot compete with a country like China, which can create larger volumes of goods for less money. It was because of this sort of situation that the British Prime Minister Margaret Thatcher, back in the 1980s, decided that the UK should become a 'service sector' country rather than a 'manufacturing-based' country. Margaret Thatcher closed many UK coal mines,

causing riots up and down the country, and started to give government money to individuals who wanted to set up their own small businesses.

6 So if the UK doesn't have as many low-paid jobs as before, and doesn't have as much manufacturing, what does it have? Well, it has more jobs in 'advanced technology', research, consultancy, international education and the 'creative industries'. The creative industries include areas such as computer gaming – with UK titles Lara Croft, Fable, Black and White, and Grand Theft Auto, for example. Books, films, fine art and music are important, too. UK pop stars and bands are a global business. This sort of economy is often called a 'knowledge economy', an economy that manages to turn its culture into a set of commercial products.

7 So it's not all doom and gloom. The types of jobs available for young people in the UK are often creative and dynamic, and encourage self-expression. The jobs are not just financially rewarding, they are often emotionally rewarding as well. They are the sorts of jobs that can be done from home. They are equally accessible to men and women. It's increasingly common for the woman in a UK family to be the breadwinner, while the man is the house husband who stays at home to cook, clean and look after the young children. In the last 15 years, the number of house husbands in the UK has tripled.

8 I tell you what, it's a very different UK from the one I grew up in. It's a bit scary sometimes, because I often feel out of date. But perhaps it's not all doom and gloom. On the bright side, the UK economy has been growing steadily, if not spectacularly, in recent years, and thanks to the strength of the creative arts in Britain, I've been able to publish several novels in that time: the UK's knowledge economy is real!

Activity 1: Vocabulary

For each paragraph, find the word or phrase that matches the definition.

Paragraph 1: a teacher or adult who gives children advice about getting work later in life

Paragraph 2: harder and harder

Paragraph 3: complicated

Paragraph 4: usually

Paragraph 5: fighting between crowds of people and the police

Paragraph 6: computer gaming, music, film, books and fine art

Paragraph 7: the person in the family who earns the main salary

Paragraph 8: behind the times

Activity 2: Requirements

Look at the list of adjectives below. Tick (✓) the ones that describe the sort of young person you should be if you want to get a job in the UK?

- 1 cheap
- 2 gloomy
- 3 knowledgeable
- 4 regular
- 5 energetic
- 6 common
- 7 creative
- 8 competitive

Activity 3: Attitude

Is the article for (F), against (A) or neutral (N) about the following?

- 1 traditional advice from careers advisers
- 2 the UK government
- 3 jobs being outsourced to India
- 4 Margaret Thatcher
- 5 jobs in the creative industries
- 6 the UK today

Fun corner

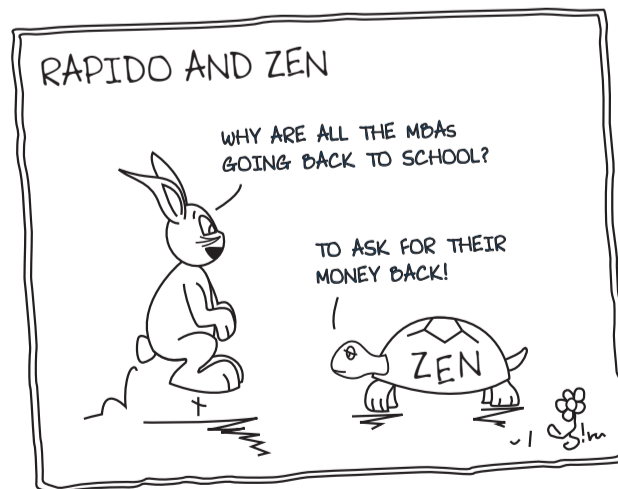
Animal idioms are very common in the English language. But which adjective describes which animal?

- elephant
- parrot
- fox
- lion
- ox
- mouse
- owl
- mule
- dodo

- 1 She's as quiet as a .....
- 2 He's as dead as a .....
- 3 He's as big as an .....
- 4 She's as cunning as a .....
- 5 She's as brave as a .....
- 6 He's as sick as a .....
- 7 She's as strong as an .....
- 8 He's as stubborn as a .....
- 9 She's as wise as an .....

Word(s) of the day

We use the phrase 'between jobs' to describe someone who is unemployed. The word 'unemployed' has a slightly negative meaning, so people tend to say 'he's between jobs' instead, because that sounds more positive.

- 8 ✓
- 7 ✓
- 6 X
- 5 ✓
- 4 X
- 3 ✓
- 2 X
- 1 X
- Activity 2
- 8 out of date
- 7 the breadwinner
- 6 the creative industries
- 5 riots
- 4 normally
- 3 tricky
- 2 more and more difficult
- 1 careers adviser
- Activity 3
- 6 F
- 5 F
- 4 N
- 3 A
- 2 N
- 1 A
- Activity 1
- Answers

Öyrətməyi və öyrənməyi xoşlayan insan

rənir, eyni zamanda onlara müraciət edəndə çəkinir, məsuliyyət hissi duyar, utanırdıq. Lakin Şəmistan müəllimə nədənsə ürək qızdır, sözü-müzü deyə bilirdik. Bu, ondakı sadəlikdən, müsahibinin vəziyyətini, öyrənmək və ya öyrətmək anılarından, qayğıkeşliyindən irəli gəlirdi. Elə şərait yaradırdı ki, ondan çəkinməyək. Bizi özü söhbətə tutur, halımızı-əhvalımızı xəbər alır, nədə çətinlik çəkdiyimizi soruşurdu. Gənclər bir yerə toplaşanda yaxın gəlib söhbətə qoşulurdu, özünü sevdirdi, istədi.

Bir dəfə Sokratdan xəbər alırlar: “Sən nə üçün çox zaman yeniyetmələrlə həmsöhbət olursan?” O, cavabında deyir: “Çünki nazik və təvazukluq düzəltmək asandır, tərəvəti getmiş, qabığı qurumuş, üzü bərkimiş ağacı düzəltmək isə mümkün deyildir”.

Hər dəfə Şəmistan müəllimi görəndə Sokratın sözləri yadıma düşürdü. Görünür, cavanlarla həmsöhbət olması idi ki, onu qocalmağa qoymur, gənclik eşi ilə yaşayış fəaliyyət göstərməyə sövq edirdi. 90 yaşına çatmağa bir il qalmasına baxmayaraq quş kimi çevik, qıvrıq idi, sax yeriyir, üzü həmişə güldürdü.

Şəmistan müəllimin bir müsbət keyfiyyəti də vardı: gənclərə bilik və bacarıq verməklə yanaşı, bu və ya digər məsələlərə onların münasibətini soruşur, bir növ öyrədir və öyrənir, dəqiqləşdirirdi. Mütəxəssislə məsləhətləşməyi özü üçün qəbahət bilmirdi. Qoribədir ki, bəzi şəxslərdə bu cəhət çatışmır, özlərini hər şeydən xəbərdar, məsləhətləşməyə ehtiyacı olmayan sanırlar. Unudurlar ki, elm bir dəryadır və bizim hər birimiz olsa-olsa bu dəryadan bir damla götürürük, həmişə öyrənməyə, soruşmağa, məsləhətləşməyə ehtiyacımız var. Elm özü də bu yolla inkişaf edir.

İllər quş qanadlıdır. Ötüb keçir. 43 il bundan əvvəl ilk dəfə gördüyüm və o zamanlar 46 yaşlı olan Şəmistan müəllimin yaşının üstünə xeyli yaş gəldi. O vaxtlar da onun saçları düm ağ idi, 90 yaş haqlamaqda olduğu vaxtda da. Mən onun saçlarını heç vaxt qara görməmişəm. Ağ saçlar müdrikiyin, ağsaqqallığın, böyüklüyün əlamətidir. Və mən hərdən fikirləşirəm ki, Şəmistan müəllimin saçları heç vaxt başqa rəngdə olmayıb, müdrikiyinin, kamilliyinin, mehribanlığının, xeyirxahlığının və sadəliyinin tarixi də ağ saçların tarixindən başlanıb.

Mən onu 46 yaşında görəndə də, sonralar da

müdrilik, ucalıq, ağsaqqal, yol göstərən timsalında olub.

Pedaqoji elmlər doktoru, professor, Prezident təqaüdüçüsü Şəmistan Mikayılov ağ saçların - müdrikliyin poemasını yaza-yaza sərəsər 89 il yaşadı. Mənalı həyat sürdü. Çoxlu fəlsəfə doktoru yetişdirdi. Onların sayı 24-dür. 12 namizədlik, 5 elmlər doktoru dissertasiyalarının müdafiəsi zamanı rəsmi opponenti kimi çıxış edib. Xeyli elmi əsərlər yazıb yaratdı. “Ədəbiyyat nəzəriyyəsi” dərslərinin, ümumtəhsil məktəbləri üçün “Ədəbiyyat” dərslərinin (IV və V siniflər üçün), VIII sinif üçün “Ədəbiyyat müntəxəbatı”nın və fənn proqramlarının, “Elmi-metodik əsərlərindən seçmələr”in, onlarla elmi məqalə və kitabların müəllifi oldu.

İnstitutda baş elmi işçi, Ədəbiyyatın tədrisi metodikası şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunun direktoru, respublika Təhsil Nazirliyinin kollegiya üzvü olub. Bundan əlavə, 1997-1998-ci illərdə pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi ixtisası üzrə institutda fəaliyyət göstərən müdafiə şurasına rəhbərlik edib. XX əsrin 70-80-ci illərində respublika Maarif Nazirliyinin nəzdindəki tədris-metodik şuranın, ədəbiyyat fənnindən təlimin məzmununu müəyyən edən komissiyanın sədri, 90-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasında ekspert komissiyasının üzvü kimi fəallıq göstərib.

Son zamanlar professor Ş.A. Mikayılov institutda böyük elmi məsləhətçi vəzifəsində çalışırdı.

Bu günlər acı xəbər institutun qapısını döydü. Pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Prezident təqaüdüçüsü, ədəbiyyatın tədrisi metodikası ixtisası üzrə görkəmli mütəxəssis Şəmistan Abdullayev Mikayılov dünyasını dəyişmişdir. Bu xəbər institutun bütün işçilərinin, doğmalarının və onu tanıyanların ürəyini ağrıtdı. Gözəl insanlardan, dəyərli alimlərimizdən biri də bizi tərk etdi. Təsəllimiz budur ki, o, yaxşı ad qoyub getmişdir. Allah rəhmət eləsin! Yeri cənnətlə olsun!

Akif ABBASOV,

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmi katibi, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Əməkdar müəllim

“AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ”

Qəzet 1934-cü ildən çıxır

Baş redaktor	Nurəddin Heydərov	538-21-66
Mühasibatlıq		539-67-74
Reklam və elanlar		539-20-77 (tel./faks)

Ünvan: AZ-1100, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə 23 M, Mətbuat Evi, 5-ci mərtəbə

Qəzet “Azərbaycan müəllimi”nin kompüter mərkəzində yığılır və “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunur

Qəzet hər həftənin cümə günü çıxır

Bank hesabımız

Azərbaycan Beynəlxalq Bankı 5 saylı “Mətbuat şöbəsi”
Kodu: 805142 VÖEN: 9900001881
M/h: AZ 03 NABZ 013501000000002944
S.W.I.F.T.: IBAZAZ 2X

“Azərbaycan müəllimi” qəzeti redaksiyası
Hesab № AZ80 IBAZ38060019443164986350
VÖEN: 1300397831

Lisensiya № 022327, İndeks: 0003, Tiraj 4622, Sifariş 3427

Məsul nəvbətçi: Ş.Cəfərov

Binəqədi məktəbliləri arasında şahmat üzrə rayondaxili mərhələ yarışına yekun vurulub

Gənclər və İdman, Təhsil nazirlikləri, Milli Olimpiya Komitəsi və Azərbaycan Məktəb İdmanları Federasiyasının birgə təşkilatlığı ilə keçirilən “Məktəblər arasında respublika çempionatı” çərçivəsində “Binəqədi Gənclər Evi” sosial xidmət müəssisəsində şahmat üzrə rayondaxili mərhələ yarışını keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, yarışda rayonun 32 orta ümumtəhsil müəssisəsi iştirak edib.

283 nömrəli tam orta məktəbin komandası yarışın qalibi olub. 244 nömrəli tam orta məktəb ikinci, 83 nömrəli məktəb-lisey isə üçüncü olublar.

“Məktəblər arasında respublika çempionatı”nın keçirilməsində məqsəd şagirdlər arasında bədən tərbiyəsi və idmanı təbliğ etmək, sinifdən-xaric və məktəbdənkənar fəaliyyət sahəsində ümumtəhsil məktəblərinin fəaliyyətlərini qiymətləndirmək, məktəblilərdən ibarət yığma komandanın heyətini müəyyənləşdirmək, idman növü üzrə qalib məktəblərin idmançıların aidiyyəti beynəlxalq yarışlarda iştirakını təşkil etməkdir.

Balakən məktəbliləri hüquq olimpiadasında fərqləniblər

Yusif ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsi tərəfindən Şəki, Qax, Zaqatala və Balakən rayonlarının ali və orta məktəblərinin tələbələri və yuxarı sinif şagirdləri arasında keçirilən və 12 noyabr - Konstitusiyaya Gününe həsr olunmuş “Hüquqi dövlətin əsasları” mövzusunda hüquq olimpiadasına yekun vurulub.

Olimpiadanın təşkilat komitəsindən verilən məlumata görə, Zaqatala şəhərindəki Heydər Əliyev Mərkəzində qaliblərin mükafatlandırılması mərasimi keçirilib.

Tədbirdə çıxış edən Zaqatala Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Mübariz Əhmədov 23 il əvvəl ümumxalq səsvərməsi yolu ilə qəbul olunan ilk milli Konstitusiyamızın dövlətçiliyimizin formalaşması və inkişafında böyük əhəmiyyəti olduğunu bildirib.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Konstitusiyaya hüququ şöbəsinin müdiri Dürdanə Məmmədova və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayevin müraciətini iştirakçıların diqqətinə çatdırıb.

Hüquq olimpiadasının nəticələrini elan edən Dürdanə Məmmədova bildirib ki, builki olimpiadada Şəki və Zaqatalada fəaliyyət göstərən 2 universitet filialının, 3 kollecin tələbələri, Şəki, Qax, Zaqatala və Balakən rayonlarının hər birindən 7 məktəb olmaqla, ümumilikdə, 28 ümumtəhsil müəssisəsinin yuxarı sinif

şagirdləri iştirak ediblər.

Olimpiadanın nəticələrinə əsasən, kolleclər arasında Zaqatala Dövlət İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin tələbələri birinci yerə çıxıblar. Şəki Dövlət Regional və Şəki Dövlət Texniki kollecləri müvafiq olaraq ikinci və üçüncü yerləri tutublar.

Orta təhsil müəssisələri arasında rayonlararası müsabiqədə Balakən məktəbliləri daha yüksək nəticə göstərərək hüquq olimpiadasının qalibi adını qazanıblar. Sonrakı yerləri Zaqatala və Qax məktəblərinin şagirdləri tutublar. Ayrı-ayrı rayonların öz daxilində keçirilən müsabiqələrdə isə Balakən rayonu humanitar və texniki təmayüllü liseyin, Zaqatala rayonu humanitar fənlər gimnaziyasının, Qax rayonu Almalı kənd və Şəki şəhər 10 nömrəli tam orta məktəblərin təmsilçiləri birinci yerə layiq görüblər.

Tədbirin sonunda olimpiadanın qaliblərinə və yüksək bal toplayaraq fərqlənmiş şagirdlərə Konstitusiyaya Məhkəməsinin təsis etdiyi kubok, diplom və xatirə hədiyyələri təqdim olunub.

Etibarsız sayılır

Azərbaycan Texniki Universiteti nəzdində **Bakı Texniki Kolleci** tərəfindən 2018-ci ildə Mehdiyev Orxan Samir oğluna verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Ukrayna Dəmir Yolu Akademiyası tərəfindən 2011-ci ildə Rzaeva Aynur Əli Ağayev qızına verilmiş Dİ-027175 nömrəli bakalavr diplomu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Sumqayıt şəhər 23 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1990-cı ildə bitirmiş Ağamalyev Nəriman Cüməli oğluna verilmiş 119 nömrəli şəhadətnamə əvəzi arayıb itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Fizika və riyaziyyat təmayüllü liseyi 1994-cü ildə bitirmiş Bədəlov Ceyhun İmran oğluna verilmiş 61 nömrəli attestat əvəzi arayıb itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Texniki Universiteti tərəfindən 2014-cü ildə Həziyev Elnur Eldəniz oğluna verilmiş MNB-029776 nömrəli magistr diplomu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Laçın rayon 9 nömrəli tam orta məktəbi 2011-ci ildə bitirmiş Məmmədov Samir Şəmsəddin oğluna verilmiş A-052353 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 235 nömrəli tam orta məktəbi 2005-ci ildə bitirmiş Muzikov Anatoliy Anatolyeviçə verilmiş B-126285 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Masallı rayon Boradigah qəsəbə 2 nömrəli tam orta məktəbi 2012-ci ildə bitirmiş Bədəlova Nigar İlham qızına verilmiş B-153896 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Astara şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbi 2007-ci ildə bitirmiş Məmmədov Hüseyn Ağahüseyn oğluna verilmiş B-427318 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Tibb Universiteti tərəfindən 2010-cu ildə Axundov Nəzi Səxavətdin oğluna verilmiş BB-1-014739 nömrəli fərqlənmə diplomu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Akademiyası tərəfindən 1996-cı ildə Əhmədov Elbar Sabir oğluna verilmiş AB-1-045833 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə şəhər 3 nömrəli Peşə Liseyi tərəfindən 2015-ci ildə Musayev Faiq Murtuz oğluna verilmiş A-068914 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

2 nömrəli Bakı Peşə Liseyi tərəfindən 2010-cu ildə Həsənov Elşad Eldar oğluna verilmiş BB-1-052098 nömrəli diplom və attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə Pedaqoji Texnikumu tərəfindən 1992-ci ildə Həsənova Sveta Arif qızına verilmiş DT-1-786525 nömrəli fərqlənmə diplomu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Rabitə Elektro Texnikumu tərəfindən 1985-ci ildə Cəfərov Tərhan Nadir oğluna verilmiş 3T N-036792 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 68 nömrəli tam orta məktəbi 1992-ci ildə bitirmiş Əhmədova Arzu Allahveran qızına verilmiş 142258 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 42 nömrəli tam orta məktəbi 2016-cı ildə bitirmiş Sükrəvə Bayram İlqar oğluna verilmiş A-501964 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dillər Universiteti tərəfindən 2017-ci ildə Məmmədli Gülnün Faiq qızına verilmiş A-127130 nömrəli bakalavr diplomu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qazax rayon Çaylı kənd 1 nömrəli tam orta məktəbi 2004-cü ildə bitirmiş Şıxıyeva (Saniyeva) Günay Cavanşir qızına verilmiş AN-102823 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Təhsil Nazirliyinin rəhbərliyi və kollektivi Prezident təqaüdüçüsü, Təhsil İnstitutunun Elmi-Pedaqoji Mərkəzinin böyük elmi məsləhətçisi, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor

ŞƏMİSTAN ABDU OĞLU MİKAYİLOVUN

vəfatından kədərli xəbərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun rəhbərliyi və kollektivi Prezident təqaüdüçüsü, institutun Elmi-Pedaqoji Mərkəzinin böyük elmi məsləhətçisi, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor

ŞƏMİSTAN ABDU OĞLU MİKAYİLOVUN

vəfatından kədərli xəbərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Bakı Modern Təhsil Kompleksinin kollektivi coğrafiya müəllimi

LEYLA ƏLİMƏRDANOVANIN

vəfatından kədərli xəbərini bildirir və ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.

← Əvvəlki səh.1

Rüstəm QARAXANLI

Minimum məsafə

İsveç universitetlərində müəllim keçilən mövzunu çox saf-çürük etmir. Tələbənin necə hazırlanmasının da onun üçün böyük əhəmiyyəti yoxdur. Burada hər şey motivasiya üzərində qurulub: Oxumaq istəyirsən? Əzbərlə və imtahan keç! Həvəsin yoxdur? Sessiyanı çətin verərsən.

İsveçdə müəllim-professor həyəti ilə tələbə arasındakı məsafə minimuma endirilib. Siz müəllimə soya və atasının adı ilə müraciət edənlərə tələbə görməzsiniz: sadəcə ad yetərlidir. Heç "mister" və "missis"ə də ehtiyac yoxdur. İsveçlilər bunu universitet demokratiyasının özülü hesab edirlər. Belə yanaşma müəllimlərin özlərinin də ürəyincədir.

Tobias Linne universitet professorudur, Lunda 20 ildir dərs deyir. Tələbələr ona elə "Tobias" deyərək müraciət edirlər. Tobias veqandır, ət yemir, heyvanların hüquqlarını müdafiə edir. O, "Heyvanlar və onların hüquqları cəmiyyət, mədəniyyət və media prizməsindən" müəllif kursunun yaradıcısıdır. Tələbələrle dərslərin əksəriyyətini auditoriyadan kənarında keçir. "Mən onlarla birlikdə bara gedirəm. Kofe, hətta pivə də içirəm. Lund tələbə ruhuna bürünmüş şəhərdir. Onlarla olmasam, yıxılmaqdan kənar qalaram.

Onda görək şəhəri tərk edim. Ancaq bu o demək deyil ki, onlara imtahanlarda hörmət edəcəm. Tez-tez eşidirəm, haqqımda deyirlər ki, axı o, mülayim adam idi, indi ona nə olub? Dərsin öz yeri var. Düzdür, heç kimə güzəşt etməyəm, ancaq tələbəni quyunun dibinə salmaq da olmaz. Bir daha şans verirəm, izah edirəm" - deyər professor Linne söyləyir.

İsveçdə tələbəni qorxutmaq, aşağı qiymətlərlə həvəsdən salmaq alışıqlıqdan təcrübə deyil. Hər tələbənin öz təbiəti var. Lunda təhsil alan yapon tələbələr ən çox həyəcan keçirənlərdir, qorxurlar ki, imtahanlardan kəsilsələr. Amerikalı tələbələr isə onların tam əksidirlər. Hər ölkədən gələn tələbənin öz "beq-raqund"u (tarixçəsi) var. Ona görə də isveçli müəllimlər adətən ədalətli olmaqla yanaşı, qol-qanad sındırmaq da sevmir, tələbəyə yardım etməyə üstünlük verirlər. Tobias Linnenin geyim tərzində tələbələr-rinkindən fərqlənir: nə kostyum

var, nə də qalstuk. Cins şalvar, krossovka, yüngül gödəkə. Tobias tez-tez deməyi sevir: "Mən onlardan biriyəm, onların fəvqündə deyiləm. Bu yanaşma aramızda etimad yaradır. Süni maneələr yaratmağa nə ehtiyac var?"

Olqa Rudak hesab edir ki, oxuyacağımız ölkəyə əvvəl turist səfəri etməyiniz daha yaxşı olar. İsveçlilərin mentaliteti spesifikdir. Onlar çox mədəni və siyasi korrektirlər. Ancaq dərhal dostluğu sevmirlər. İsveçli ilə dost olmaq, ümumiyyətlə,

sınaq ola bilər. Yerli əhali günəşsiz günlərə artıq öyrəncəlidir. Əvvəllər onlar belə darıxdırıcı vaxtlarını hədsiz dərəcədə alkoqol qəbul etməklə keçirirmişlər. Təbiət bir növ depressiya mənbəyi kimi çıxış edirdi. Sonra hökumət bəzi tədbirlərə əl atmalı oldu. Məsələn, alkoqollu içkilərin pərəkəndə satışına məhdudiyət qoyuldu. İndi supermarketlərdə yalnız zəif alkoqollu içkilər əldə etmək olar. Bir az "tünd" içkilər üçün xüsusilaşdırılmış dükanlara müraciət etmək lazımdır. Bu qadınlar problemin aradan qaldırılmasına kömək etdi. Üstəlik, içkilərin qiyməti də çox yüksəkdir. Bu səbəbdən depressiyanı alkoqolla "müalicə" edənlərin sayı son on ilə xeyli azalıb.

İsveçlilər qaranlıq günlərdə evdə bizim üçün qeyri-adi gələ biləcək qədər çox elektrik enerjisindən istifadə edirlər. İsveçlinin evində eyni zamanda müxtəlif təyinatlı çilçiraqların, gecə lampalarının, hətta paralel olaraq şamların yandığını

Tək Lunda deyil, İsveçin digər yerlərində də təhsil alanlar üçün ən böyük problemlərdən biri təbiətə uyğunlaşmaqdır. İlin yarısı qaranlıqda keçir, yağmurlu hava və soyuq cənubdan gələn tələbələr üçün əsl sınaq ola bilər. Yerli əhali günəşsiz günlərə artıq öyrəncəlidir. Əvvəllər onlar belə darıxdırıcı vaxtlarını hədsiz dərəcədə alkoqol qəbul etməklə keçirirmişlər.

Depressiya ilə mübarizə

Belə bir stereotip var ki, xaricdə oxumaq üçün ən çətinini daxil olmaqdır. Ancaq vətəndən uzaqda təhsil alanların çoxları razılaşırlar ki, ən mürəkkəbi yerli şəraitə, mühitə, ən əsas isə mentalitə uyğunlaşmaqdır. Ən əsas mədəni adaptasiyadır.

mümkül məsələdir. Əgər sizi öz dəyərlərinə dəvət edərsə, deməli, olduqca möhkəm və etibarlı dostlar qazanmışsınız.

Tək Lunda deyil, İsveçin digər yerlərində də təhsil alanlar üçün ən böyük problemlərdən biri təbiətə uyğunlaşmaqdır. İlin yarısı qaranlıqda keçir, yağmurlu hava və soyuq cənubdan gələn tələbələr üçün əsl

görsəniz, təəccüblənməyin. Hamısı depressiyaya qalib gəlmək üçündür.

Ac ol, tələbə ol

Lunda xarici tələbənin aldığı təqaüd təqribən 900 avro təşkil edir. Bu vəsaitin əsas hissəsi yaşayışa gedir. Tələbə özünün yaşayış yerini iki yolla həll edə bilər: ya yataqxanada yaşamaq üçün müraciət etməlisən, ya da ev kirayələməlisən. Təbii ki, ikinci yol daha baha başa gəlir. Kampuslarda standart otaqlar hər mərtəbədə 15 nəfərlik mətbəxi nəzərdə tutur. Ancaq otaqların öz-özünə qalan bütün rahatlıqları mövcuddur. Belə otaqlar tələbənin cibinə 300 avro "ziyan" vurur. Magistr və aspirantlar adətən "ailə" tipli otaqlar götürürlər: burada mətbəx də otaq daxilindədir. Belə yaşayışın qiyməti 400-500 avrodur.

Büdcəli tələbə Lunda qida problemini tələbə-kafeləri vasitəsilə həll etmək məcburiyyətindədir. İsveç mənası prinsipi ilə naharın qiyməti 6-7 avro arasındadır. Yerli fastfud olan "falafel" olduqca dadlı və populyardır. Deyilənə görə, İsveç mətbəxi, ümumiyyətlə, dadlıdır. Bu baxımdan, Lunda tələbə ac qalmaz. Həm də tələbə həyatının ləzzəti belə kiçik məhdudiyətlərdə deyilməz? Əsas odur ki, Lund Universitetini bitirən şəxs dünyada ilk "yüzlü"ə daxil olan ali məktəbin diplomunu əldə edir. Bu isə o deməkdir ki, ən azı Avropada bütün qapılar üzünü açmışdır.

ADPU-da ingilis dilinin tədrisi səviyyəsi artırılır

Amerikalı mütəxəssis Fulbrayt proqramı çərçivəsində universitetdə fəaliyyətə başlayıb

Noyabrın 12-də Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin (ADPU) rektoru, professor Cəfər Cəfərov ABŞ Dövlət Departamentinin maliyyəşəhirdiyi İngilis dili Mütəxəssisi Proqramı çərçivəsində ADPU-da fəaliyyətə başlamış ingilis dili mütəxəssisi Diane Whaley ilə görüşüb.

Qonağı salamlayan rektor ölkəmizin təhsil sistemi, universitetin tarixi, hazırda aparılan islahatlar haqqında ətraflı məlumat verib. Professor Cəfər Cəfərov qloballaşan təhsilin ən mühüm amillərindən biri kimi ingilis dilinin əhəmiyyətindən, eyni zamanda universitetdə onun tədrisi səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədilə

atılan addımlardan bəhs edib. ABŞ-ın ölkəmizdəki səfirliyinin maliyyə dəstəyi və Azərbaycan Müəllim İnkişafı Mərkəzi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilən layihə, həmçinin Fulbrayt proqramı çərçivəsində ADPU-da mütəxəssislərin fəaliyyəti barədə də qonağa ətraflı məlumat verilib.

Azərbaycana ilk dəfə səfər edən mütəxəssis qısa müddət ərzində fəaliyyət göstərəcəyinə baxmayaraq, universitetin professor-müəllim heyəti ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində mühüm işlər görülcəyinə ümid etdiyini bildirib.

Qeyd edək ki, ABŞ Dövlət Departamentinin maliyyəşəhirdiyi İngilis dili Mütəxəssisi Proqramı çərçivəsində mütəxəssis Diane Whaley 2018-ci ilin no-

yabr-dekabr aylarında ADPU-da fəaliyyət göstərəcək. Bu müddət ərzində universitet rəhbərliyi, professor-müəllim heyəti və digər maraqlı tərəflərlə görüşlərin keçirilməsi, ingilis dili müəllimlərinin dərslərində iştirak, təlimlərin təşkili, həmçinin ingilis dili müəllimliyi ixtisası üzrə tədris planına dair təkliflərin verilməsi nəzərdə tutulur.

20 ilə yaxın iş təcrübəsi olan mütəxəssis müəllim hazırlığı üzrə kurikulumların hazırlanması, təlimçilərin təlimi layihələrinin həyata keçirilməsi, ali təhsilin bakalavriat və magistratura səviyyələri üzrə yerli və beynəlxalq proqramların hazırlanması kimi sahələrdə çalışıb. Johns Hopkins Universitetinin Beynəlxalq Araşdırmalar Məktəbində (SAİS) İngilis dili proqramının direktoru, həmçinin ingilis dili mütəxəssisi, ingilis dili tədqiqatçısı (Fellow) kimi 100-dən çox müəllim üçün təlimlər keçirib. SAİS və Montevideo Universitetində fəaliyyət göstərdiyi müddətdə əsasən gənc əməkdaşların və müəllim yardımçıların dərslərinin müşahidəsi, qiymətləndirilməsi, monitorinqi ilə məşğul olub.

Diane Whaley ingilis dili mütəxəssisi kimi Braziliya, Misir, Uruqvayda fəaliyyət göstərmiş, həmçinin Syracuse Universitetinin İngilis dili İnstitutu, Duke Universitetinin Fuqua Biznes Məktəbi və Stanford Dövlət Siyasəti Məktəbi, Johns Hopkins Universitetinin Beynəlxalq Araşdırmalar Məktəbində, Səudiyyə Ərəbistanında bir sıra təşkilatlarda, İstanbul Dil və Mədəniyyət Assosiasiyasında çalışıb.

"Facebook" və "Google" sərbəst internet haqqında müqaviləni dəstəkləyiblər

"Facebook" və "Google" şirkətləri "World Wide Web"-in yaradıcılarından biri olan Tim Berners Li tərəfindən təklif olunan sərbəst internet haqqında müqavilə - "Şəbəkə müqaviləsi"ni (Contract for the Web) dəstəkləyiblər.

www.iz.ru saytının məlumatına görə, müqavilə dövlətlər, korporasiyalar və vətəndaşlar üçün bir sıra prinsipləri özündə ehtiva edir. Məsələn, o hər kəs üçün şəbəkəyə sərbəst girişə zəmanət verir, vətəndaşların hüquqlarına hörmət edərək və onların müdafiə edərək şəxsi informasiyanın

təhlükəsizliyini qorumağı və cəmiyyətin uğurlu inkişafı üçün internet-tekhnologiyalar işləməyi və s. nəzərdə tutur.

T.B.Li bildirib ki, son zamanlar istifadəçilərin şəxsi məlumatlarının təhlükəsizliyinin pozulması, şəbəkədə siyasi manipulyasiyalar, hakimiyyətin bir neçə böyük korporasiyada mərkəzləşdirilməsi kimi amillər internetlə bağlı "optimizm hissi"ni sarsıdıb. O, bu baxımdan müqavilənin önəmini vurğulayıb.

Qeyd edək ki, hazırda müqaviləni, təxminən, 50 təşkilat dəstəkləyir.

Dərs vaxtı SKYPE -la ünsiyyət

Rəşad ZİYADOV

Məktəblilər dərs vaxtı SKYPE-la danışıqlar. Onlar bu işə əvvəlcə ölkə daxilindəki məktəblərdən başladılar. Bu yeniliyi Bakıdakı 13 nömrəli tam orta məktəbin şagirdləri reallaşdırıblar. Respublikada ilk dəfə olaraq ingilis dilində danışıq klubu 13 nömrəli tam orta məktəbdə yaradılıb. Klubda bu dəfə VII sinif şagirdləri iştirak edərək danışıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirməyə çalışıblar. Məktəbin "Kiçik Akademiya"-sının nəzdində fəaliyyət göstərən ingilis dilində danışıq klubu növbəti "Hobbimiz nədir?" mövzunu XXI əsr Beynəlxalq Təhsil və İnnovasiya Mərkəzi ümumtəhsil məktəbinin VII sinif şagirdləri ingilis dili müəllimi Xatirə Səlimovanın rəhbərliyi ilə SKYPE vasitəsilə canlı müzakirə edib.

Şagirdlərin canlı ünsiyyətini Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin əməkdaşları Səkinə Ağalarova, Rəhman Baxşəliyev, İT və kurikulum üzrə mütəxəssis Abdulla Qəhrəmanov, "Uğur üçün Tədris" (SPEX) layihəsi üzrə "British Council"-in təlimçisi Günay

Qurbanova, ADU-nun ingilis dili müəllimi Nigar Bəşirova, 182 nömrəli tam orta məktəbin direktoru Zinət Tağıyeva, 52 nömrəli tam orta məktəbin direktoru Elmira Ələsgərova, ingilis dili müəllimləri və KİV nümayəndələri izləyiblər.

Tədbir haqqında iştirakçılara ətraflı məlumat verən ingilis dili müəllimi Sevdə Ağazadə bildirib ki, məktəbdə yaradılan danışıq klubları gələcəkdə bir az da genişlənərək daha yuxarı sinif şagirdlərini də əhatə edəcək: "Burada əsas məqsəd ondan ibarətdir ki, uşaqlar öz fikirlərini ingilis dilində daha aydın və sərbəst şəkildə ifadə edə bilsinlər. Onlar bir-biri ilə görünməli şəkildə danışıq istənilən mövzunu rahatlıqla müzakirə etsinlər".

Çıxış edənlər dialoqun, hər hansı bir mövzu ətrafında fikir ayrılıqlarının olmasını müsbət dəyərləndirərək bunun təhsilin və biliyin səviyyəsini artırmaq, ingilis dili dərslərini şagirdlərə sevdirmək üçün müəllim və şagird arasında rahat ünsiyyət qurması istiqamətində müsbət addım olaraq qiymətləndiriblər.